

Katus László

A modern Magyarország születése

Magyarország története
1711–1914

KRONOSZ KIADÓ

Katus László

A modern Magyarország születése

Katus László

A modern
Magyarország
születése

Magyarország története
1711–1914

KRONOSZ KIADÓ
PÉCS, 2021

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2021-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

print ISBN 978-615-6339-03-4
pdf ISBN 978-615-6339-04-1

Szerkesztette és mutatókat összeállította:
ERŐSS ZSOLT

A szerkesztésben közreműködött és a szöveget szakmailag ellenőrizte:
CSIBI NORBERT, GÓZSY ZOLTÁN, NAGY MARIANN

Olvasószerkesztő:
BELLUS IBOLYA

A kötetben szereplő térképeket készítette:
NAGY BÉLA

A képeket a Magyar Nemzeti Múzeum anyagából válogatta:
CSÁSZTVAY TÜNDE

Borítókép (Berliot repülőgépevel [1906] kiegészítve): Széchenyi István (Ferenc József) tér, Széchenyi István szobrával (Engel József, 1880), háttérben a Széchenyi Lánchíd és a Királyi Palota, 1880 körül.

Fortepan / Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.06.011

A borítót Müller Péter terve alapján Erőss Zsolt készítette.

A kötet kéziratát a szerző 2012-ben zárta le.

Negyedik, javított és bővített kiadás

© Nagy Béla, 2021

© Magyar Nemzeti Múzeum, 2021

© Katus László örököse, 2021

© Kronosz Könyvkiadó Kft., 2021

TARTALOM

Előszó	11
Bevezetés	13

ELSŐ RÉSZ

A RENDI MAGYARORSZÁG UTOLSÓ KORSZAKA (1711–1848)

I.	MAGYARORSZÁG BEILLESZKEDÉSE A HABSBERG-MONARCHIÁBA	19
	A szatmári béke	19
	A <i>Pragmatica Sanctio</i>	24
	A Habsburg-monarchia és a magyar korona országai a 18. században	31
	Országgyűlések az uralkodó és a rendek közötti kompromisszum jegyében	36
	Rendi reformmozgalom a 18. század elején	42
	Mária Terézia uralkodásának első szakasza (1740–1765)	46
II.	MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY KORMÁNYZATA	53
	Rendi intézmények	53
	Országos közigazgatás, a Habsburg-monarchia központi kormányzervei	63
	Igazságszolgáltatás	67
III.	A FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS MAGYARORSZÁGON (1765–1790)	69
	Mária Terézia reformjai az örökös tartományokban	70
	Mária Terézia reformjai Magyarországon	73
	Az úrbérrendezés	75
	Gazdaságpolitika	77
	Népesedés- és szociálpolitika	79
	Oktatás- és egyházpolitika	81
	II. József személyisége	85
	II. József vallás- és egyházpolitikája	88
	II. József reformjai	91
	A 18. század változó értékelése történetírásunkban	101

IV.	VALLÁSOK ÉS EGYHÁZAK	105
	Latin szertartású katolikusok	105
	Unitusok és ortodoxok	112
	Protestánsok	115
	Zsidók	120
V.	AZ ORSZÁG ÚJJÁÉPÍTÉSE, A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT ÉS A NÉPESSÉG VÁLTOZÁSAI	124
	Környezet, településhálózat	124
	Népesedés	129
	Újranépesedés	137
	A népesség etnikai összetétele	140
	Városhálózat, urbanizáció	146
VI.	Hagyományos és átalakuló gazdaság	154
	Az agrárfejlődés két útja Magyarországon	154
	Birtokviszonyok	159
	A mezőgazdasági termelés alakulása	163
	Hagyományos gazdálkodás és „racionalizálás”	165
	Bányászat	169
	Céhek és manufaktúrák	172
	A modern ipar kezdetei	175
	Külkereskedelem	178
	Belkereskedelem	181
	Hitelviszonyok	185
	A szállítás korszerűsítése	187
VII.	A RENDI TÁRSADALOMBÓL A POLGÁRI TÁRSADALOM FELÉ	191
	A főnemesség	192
	A köznemesség	195
	Az úrbéres népesség	199
	A nem nemesi rendű társadalom egyéb csoportjai	202
	Az erdélyi társadalom	205
	Vita a nők társadalmi és közéleti szerepléséről	207
VIII.	FELVILÁGOSODÁS ÉS LIBERALIZMUS KÖZÖTT:	
	A RENDI NACIONALIZMUS KORA (1790–1830)	211
	II. Lipót és az 1790–1791. évi országgyűlés	211
	A felvilágosult reformok vége és a „magyar jakobinus” mozgalom	218
	A francia háborúk és az 1825–1827. évi országgyűlés	223
IX.	A REFORMKOR: A POLGÁRI ÁTALAKULÁS ELŐKÉSZÍTÉSE	230
	A nyilvánosság terei és eszközei	230
	A liberális reformerek	232
	A reformkori országgyűlések	236

X.	A NEMZETISÉGI KÉRDÉS JELENTKEZÉSE ÉS A NEMZETI ÉBREDÉSI MOZGALMAK	250
	Kétféle nemzetfogalom	250
	A nyelvtörvények kora	253
	A nemzeti ébredés a Kárpát-medence népei körében	255
XI.	A BAROKKTÓL A POLGÁROSODÓ KULTÚRÁIG	261
	Oktatás, iskolák	261
	A barokk, a felvilágosodás és a reformkor kultúrája	267
	A kultúra intézményrendszerének kiépítése	273
	A tudományok	279
	Irodalom és művészetek	281

M Á S O D I K R É S Z

A POLGÁRI MAGYARORSZÁG SZÜLETÉSE (1848–1914)

I.	POLGÁRI FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC	285
	1848 márciusi napjai	285
	Az áprilisi törvények	288
	A nemzetiségek és a horvátok 1848-ban	292
	A Batthyány-kormány politikája és az első népképviseleti országgyűlés	295
	Válság és szakítás	298
	Önvédelmi háború	301
	Kibékülési kísérletek a nemzetiségi felkelőkkel	304
	A vég	306
II.	KÍSÉRLETEK A HABSBERG BIRODALOM ÁTSZERVEZÉSÉRE (1849–1867)	311
	A neoabszolútizmus	313
	Az emigráció	321
	Az októberi diploma és a februári pátens	323
	A „Schmerling-provizórium” és a kiegyezési tárgyalások kezdete	327
	A kiegyezés	328
	Ausztria elfogadja a kiegyezést	331
	Viták a kiegyezésről	333
III.	A DUALISTA MONARCHIA ÁLLAMRENDSZERE	335
	A közös ügyek	337
	Az uralkodó	342
	A közös hadsereg	345
	A kereskedelmi és vámszövetség	350
	Közös valuta és közös jegybank	352
	A „horvát kiegyezés”	356
	A Katonai Határőrvidék polgárosítása	360
	Kísérlet a csehekkel való kiegyezésre	367

IV.	A NEMZETISÉGI KÉRDÉS SZABÁLYOZÁSA ÉS A NEMZETISÉGI TÖRVÉNY	371
	Az ausztriai alkotmányok a nemzetiségi egyenjogúságról	371
	Magyarországi kísérletek a nemzetiségi nyelvhasználat szabályozására	373
	A nemzetiségi törvény születése	378
	Az 1868. évi nemzetiségi törvény	383
V.	A KIEGYZÉSI RENDSZER BELPOLITIKAI MEGSZILÁRDULÁSA	387
	Az Andrásy-kormány	387
	A Deák-párt bomlása és a Szabadelvű Párt megalakulása	395
	Tisza Kálmán kormánya, a dualizmus nyugalmi időszaka	402
VI.	A MODERN MAGYAR ÁLLAMSZERVEZET ÉS JOGREND FELÉPÍTÉSE	408
	Az 1848-as „alkotmány” öröksége	408
	Erdély uniójának megvalósítása	410
	A törvényhozás és a kormány	412
	A közigazgatás korszerűsítése	414
	A polgári jogrendszer és jogszolgáltatás kiépítése	419
	Az államháztartás	424
VII.	NÉPESEDÉSI VISZONYOK ÉS A MAGYAROSODÁS	430
	A népesség növekedése és demográfiai jellemzői	430
	A népesség nemzetiségi-etnikai megoszlása és a magyarosodás	442
VIII.	A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT ÁTALAKULÁSA ÉS AZ URBANIZÁCIÓ FELGYORSULÁSA	452
	Budapest	460
IX.	MAGYARORSZÁG GAZDASÁGA 1850 ÉS 1914 KÖZÖTT	465
	Állami gazdaságpolitika	467
	Tőkeképződés és foglalkoztatottság	478
	A gazdasági konjunktúra alakulása	482
	A modern infrastruktúra és hitelszervezet felépítése	487
	A mezőgazdaság fejlődése	498
	A modern iparosodás kibontakozása	508
	Kül- és belkereskedelem	523
	Gazdasági növekedés, felzárkózás	531
X.	VALLÁSOK ÉS EGYHÁZAK	539
	Római katolikusok	543
	Protestánsok	551
	Görögkeletiek (ortodoxok)	556
	Izraeliták	558

XI.	ÁTALAKULÓ TÁRSADALOM	562
	Társadalmi struktúra	564
	Az agrártársadalom	574
	Ipari munkásság	577
	Rendi maradványok	578
	Az egyes etnikumok társadalmi struktúrája	580
XII.	A MODERN KULTÚRA MEGALAPOZÁSA	582
	A modern oktatási rendszer kiépítése	583
	Kulturális intézmények és egyesületek	588
	A tudományok felzárkózása az európai színvonalhoz	597
	Az irodalom és a művészetek	600
	A szabadidő-kultúra	605
XIII.	BELPOLITIKA A DUALIZMUS MÁSODIK FELÉBEN	608
	A szocialista munkásmozgalom	610
	Agrárszocialista mozgalmak	613
	Régi és új pártok a politikában	615
	Politikai ideológiák, társadalmi eszmék	618
	A Szapáry-kormány	622
	A magyar „kultúrharc” és az egyházpolitikai reform	624
	A Bánffy- és a Széll-kormány	630
	A válság	636
	A koalíciós kormány	642
	A Nemzeti Munkapárt kormányzata	645
XVI.	A NEMZETISÉGI KÉRDÉS	649
	A nem magyar népek helyzete	649
	A nemzetiségi mozgalmak megélénkülése az 1890-es évektől	654
	A magyar nemzetiségi politika	660
	Az egyes nemzetiségek helyzete és mozgalmi	665
	Horvátország a dualizmus korában	672
XVII.	A MONARCHIA KÜLPOLITIKÁJA	680
	JEGYZETEK	691
	FORRÁSOK ÉS IRODALOM	702
	ILLUSZTRÁCIÓK JEGYZÉKE	716
	SZEMÉLYNÉVMUTATÓ	723
	TARTOMÁNYOK, TÖRTÉNELMI ÉS GAZDASÁGI RÉGIÓK, KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK ÉS TELEPÜLÉSEK EGYESÍTETT MUTATÓJA	731

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Benda Kálmán, Hanák Péter, Kolossa Tibor, Puskás Julianna, Sarlós Béla, Varga János, Vörös Antal és Vörös Károly – az MTA Történettudományi Intézetében egykori kollégáim és barátaim – emlékének ajánlom ezt a könyvet, akiknek tanulmányai, könyvei és a velük való beszélgetések nélkül nem születhetett volna meg. Ugyancsak sokat köszönhet ez a könyv annak a jóval több, mint száz szakdolgozatnak, amelynek a Pécsi Tudományegyetemen az elmúlt 30 év folyamán a szerző volt a témavezetője. Ezekből a dolgozatokból világosság derült ennek a két évszázadnak számos fontos részproblémájára. Nem készülhetett volna el ez a könyv Nagy Mariann, Gózszy Zoltán, Csibi Norbert és Schwarzwölder Ádám közreműködése nélkül, akik többször átolvasták, javították és megjegyzésekkel kísérték a harmadik, átdolgozott kiadás kéziratát is. Köszönet illeti Lengyel Gábort, aki számítógépen szerkesztette a harmadik kiadás szövegét.

Végül, de nem utolsósorban, nem íródhatott volna meg a könyv Feleségem megértő türelme nélkül.

Budapest, 2012. november 1.

Katus László

BEVEZETÉS

1711-ben a szatmári békével új korszak kezdődik Magyarország történetében. A megelőző két évszázaddal, a folytonos háborúkkal, az emberek és az anyagi javak mérhetetlen pusztulásával, az ország három részre szakadásával szemben helyreáll a magyar korona országainak területi állománya a Habsburgok uralma alatt, s bekövetkezik egy hosszú békés korszak, amely lehetőséget nyújt az ország újjáépítésére és újratelepítésére. Az 1711-től 1914-ig ívelő két évszázadot egységes nagy korszakként kezeljük. Ezt elsősorban az indokolja, hogy hazánk történetében több tekintetben olyan alapvető tendenciákat – mondhatnánk trendeket – figyelhetünk meg, amelyek folyamatosan végigvonulnak az egész korszakon. Először is – ezt tartjuk a legfontosabbnak – ekkor alakul ki a modern Magyarország, ekkor valósul meg az átmenet a hagyományos rendi struktúrából a modern polgári társadalmi, gazdasági és politikai szerkezetbe. Ez a két évszázad egy hosszú, folyamatos reformkorszak. A reformok lendülete ugyan időnként ellanyhul, meg-megtörök, de azután ismételtelen megújulva, az élet egyre több területére kiterjedve és magasabb szintre emelkedve, a korszak végére lényegében megvalósítja a modern, alapstruktúráiban polgári jellegű Magyarországot.

A modernizáció eleinte a rendi struktúrán belül folyik, annak javítására, korszerűsítésére törekszik. Szándékosan nem beszélek „feudális” struktúráról, „feudalizmusról”, mert azokkal a kiváló magyar történészekkel értek egyet, akik szerint Magyarországon sohasem volt „feudalizmus”, azaz hűbériség, s ez különben is sajátos középkori jelenség. Igaz, hogy a 19. század első felében már nálunk is használták (például Kossuth). Az újkori történelemről szóló írásokban a marxista történészek vezették be a „feudalizmus, feudális” kifejezések használatát. Ebben a vonatkozásban teljesen osztom Hahner Péter véleményét arról, hogy miért nem lehet használni az újkorban a „feudális” jelzőt.¹

A 18. század elejének rendi reformmozgalma elsősorban a közigazgatást és az igazságszolgáltatást igyekezett korszerűsíteni, s az elpusztult országrészeket újjáépíteni, újranevesíteni. 1723 után ez a rendi reformmozgalom elhalt, s a rendek évtizedeken át csak saját elavult kiváltságaik őrzésével és biztosításával törődtek, teljesen megelégedve a gondjaikra bízott társadalom problémáiról. 1790-ig minden modernizálási kísérlet, reform kizárólag az uralkodók és a központi kormányszervek részéről indult ki, s a reformok megvalósítása során le kellett küzdeni a rendek ellenállását. De az 1760-as évektől kezdve a nemességen, főleg a nemesi értelmiségen belül kialakul és egyre bővül egy felvilágosult reformer csoport, amely munkatársul szegődik az uralkodók reformjainak megvalósításához. Az 1790-es években egy pillanatra úgy tűnik, hogy ismét az immár „felvilágosult” rendiség vállalkozik a reformok továbbvitelére a konzervatív reakcióba hátráló és megmerevedő bécsi kormányzattal szemben, de a reformerek hamarosan hallgatásra kényszerültek. Az 1795 és 1825 közötti évek a „cenzúrázott Magyarország” kora, amikor a reformtörekvések csak titokban, magánérinkezésben és magánlevelezésben, nem publikált, vagy külföldön névtelenül kiadott kéziratokban kerülhettek megvitatásra. De a 19. század elejétől kezdve fokozatosan minden téren kibontakozik a hagyományos rendi struktúra, „a régi rend” válsága. Ténylegesen a magyar liberális

nemesi értelmiségi elit csak 1830-tól kezdve vált a reformmozgalom vezető erejévé. Ez a mozgalom már túllépett a rendi struktúra keretein, s a polgári átalakulás megvalósítására törekedett, s 1848-ban az európai forradalmi hullám segítségével sikerre vitte az áttörést. Ettől kezdve a modernizáció a kialakulóban lévő polgári struktúra keretei között gyors ütemben kibontakozott.

A reformerek célkitűzése az egész korszakon át az elmaradottság felszámolása, s az európai centrum színvonalához való felzárkózás, vagy legalábbis annak megközelítése volt. Ezen a téren a 18. század eleje hosszú távú fordulatot hozott: megszűnt a fokozódó elmaradás, amely az előző két-három században érvényesült, s előbb lassan, majd a 19. században egyre inkább gyorsuló ütemben kibontakozott a felzárkózás tendenciája.

Ugyancsak sikeresnek minősíthetjük a korszakban hosszú távon érvényesülő másik törekvést is. A magyar korona országai 1711-ben az oszmán uralom alól felszabadult teljes területükkel betagozódtak az akkoriban átalakuló Habsburg-monarchia keretei közé. Ettől kezdve állandóan jelen van az a probléma, amelyet nagyapáink és dédapáink „közjogi” kérdésnek neveztek: tudniillik hogy milyen Magyarország helyzete a birodalomban. A magyar politikai vezetőréteg elfogadta, sőt szükségesnek is látta a szélesebb birodalmi keretbe való beilleszkedést. A 18. században a török fenyegetés miatt, amelyet a 19. században felváltott az „éjszaki kolosszus”, a cári Oroszország terjeszkedésétől való félelem. Ez utóbbit fokozták az ország lakosságának többségét alkotó nemzeti kisebbségek erősödő mozgalmi, önrendelkezési törekvései, amelyek a történeti államkeret felbomlasztásával fenyegettek. A birodalomba való betagozódás elfogadásának azonban az volt a feltétele, hogy Magyarország megőrizze törvényhozási és kormányzati önállóságát, különállását. Ennek a viszonylagos, korlátozott önrendelkezésnek a megőrzése, fenntartása, s ha lehetséges, kiterjesztése, kibővítése volt e két évszázadban a magyar politika legfőbb törekvése. Hosszú távon ez is sikerrel járt: az erős magyar rendiség és a magyar nemzeti ellenállás minden esetben meghátrálásra kényszerítette a bécsi abszolutista törekvéseket, s 1867-ben a Habsburg-monarchiát a magyar igények szerint, az egyenjogú dualizmus alapján szervezték át. Magyarország – csaknem négy évszázad után – belügyeiben és gazdaságilag önállóvá vált.

A Habsburg-uralkodók ismételen kísérletet tettek arra, hogy a magyar korona országaiban is abszolút módon uralkodjanak (1729–1740, 1765–1790, 1812–1825), ezek azonban nem jártak tartós eredménnyel. E kísérletek közül az 1765–1790 közötti időszak, a „felvilágosult abszolutizmus” jelentős hatást gyakorolt a magyar fejlődésre, s nagymértékben előmozdította a magyar gazdaság, társadalom, kultúra és az állam modernizálását. A Rákóczi-szabadságharc és a magyar rendek ellenállása minden alkalommal meghátrálásra készítette a bécsi önkényuralmi törekvéseket. Ebből a szempontból a Rákóczi-szabadságharc is – a katonai vereség ellenére – sikeresnek minősíthető. A magyar rendiség (az országgyűlés és főleg a nemesi vármegye) – Európa egyéb országaival viszonyítva – 1848-ig megőrizte erejét.

„1848–49-ben a forradalom győzött, de a szabadságharc, az ország függetlenségéért vívott küzdelem vereséget szenvedett” – szoktuk mondani. A forradalom legfontosabb társadalmi és politikai vívmányai – a jobbágyfelszabadítás, a törvény előtti egyenlőség és a közteherviselés – megmaradtak. Ezeknek az érvényét 1849-ben az Osztrák Császárság alkotmánya és az önkényuralom is elismerte. A szabadságharc sem volt hiábavaló, mert Magyarország népe ekkor megmutatta, hogy erős és életképes nemzet. 18 év múlva kiegyezésben érték meg ennek gyümölcsei. Szabadságharc nélkül a kiegyezés sem lett volna lehetséges. A szabadságharc veresége után 18 évvel, 1867-ben létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia. A dualista Monarchia keretében megvalósult a magyar politikusok régi vágya, az Ausztriával egyenjogú, önálló magyar állam. A „magyar korona országai” – csaknem

négy évszázad után – belügyeiben és gazdaságilag önállóvá és az „örökös tartományokkal” egyenrangúvá váltak. Befejeződhetett az ország 18. század elején megkezdett modernizálása.

Ugyancsak sikerrel járt az ország területi egységének és integritásának helyreállításáért vívott másfél százados küzdelem is. Előbb a Bánság és Fiume visszacsatolását sikerült elérni (1778–1779), majd 1848-ban, illetve 1867-ben megvalósult Magyarország és Erdély uniója, végül az 1870-es években a katonai határőrvidéket is felszámolták.

Ebben a két évszázadban ment végbe a Kárpát-medencében élő népek modern nemzetekké válása. A magyar nemzetnek sikerült kiharcolnia a politikai és gazdasági önrendelkezést, s természetesen hasonlóra törekedtek a többi kialakuló és öntudatra ébredő nemzetek is. Ez önmagában még nem jelentett volna problémát, ha az előző két évszázad nem hagyott volna olyan örökséget korszakunkra, amely időzített bombaként lapult a gyorsan modernizálódó társadalom mélyében. A 15. század végén az ország lakosságának 75–80%-a magyar volt, ez az arány a 18. század elejére 45%-ra, majd a 19. századra 40% alá csökkent. Ezt az arányváltozást, amelynek eredményeképpen a magyarság kisebbségbe került a saját államában, korszakunkban már nem lehetett korrigálni. Mikor a 18. század végén, a 19. század elején kibontakozott a nem magyar népek modern nemzeté válása, ezek önrendelkezési törekvései, a szembekerülő nacionalizmusok ütközései szükségszerűen felbomlásra ítélték – Európa többi soknemzetiségű államalakulataival együtt – a történeti Magyarországot, sőt a Monarchia másik felét is.

Ez az 1711-től 1914-ig tartó nagy korszak két alkorszakra oszlik. 1711 és 1848 között a modernizáció a rendi struktúra keretei között folyt, az utolsó évtizedekben erősen felgyorsulva. Magyarország államformája ebben az alkorszakban még továbbra is a rendi képviselői monarchia. A változatlan politikai struktúra keretei között azonban megérték a polgári átalakulás gazdasági-társadalmi, s még inkább tudati-kulturális feltételei. 1848-ban a polgári forradalom – ami valójában legális keretek között végbement polgári átalakulás, „törvényes forradalom” volt – szétzúzta a rendi struktúrát és régi rendet, s létrehozta a tőkés gazdasági fejlődés és a polgárosodás intézményes és jogi kereteit. Ekkor veszi kezdetét a polgári Magyarország története. 1848-ban napirendre került a Habsburg Birodalom szerkezeti átalakítása, politikai-kormányzati struktúrájának modernizálása is. Az 1860-as években egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy a Monarchia szerkezeti reformjának egyetlen reálisan járható útja a magyar koncepció, a dualizmus elfogadása. Sajnos a magyar politikai vezetőréteg elutasította a Monarchia további szerkezeti reformját, dualizmussá vagy egyenrangú nemzetek szövetségévé való átalakítását, ami pedig szükséges lett volna az esetleges továbbélés esélye szempontjából. Az 1867. évi kiegyezéssel kezdődik a dualizmus kora, a gyors gazdasági növekedés, a kulturális fejlődés és a polgárosodás kiemelkedő időszaka. De ekkor kezd ketyegni a nemzetiségi kérdés időzített bombája is, hogy az első világháború révén gyújtó szikrát kapva szétrobbantsa a történelmi Magyarországot és az egész soknemzetiségű Monarchiát.

JEGYZETEK

- 1 Hahner Péter: *A régi rend alkonya. Egyetemes történet 1648–1815*. Budapest, 2006. 15–16.
- 2 Bánkúti Imre: *A szatmári béke*. Budapest, 1981. 147.
- 3 Kalmár János: A hatalmi egyensúly jegyében. Az utrechti békerendszer és a szatmári megegyezés. *Rubicon* 1997/2, 44–46.
- 4 Mezey Barna: „Öszve-szövetkeztetett szövetségünknek kötele”. *A jogalkotás alkotmányos keretei a Rákóczi-szabadságharcban*. Budapest, 2009. 19.
- 5 Pálffy Géza: Magyarország két világbirodalom határán (1526–1711). In: *Magyarország története*. Főszerk. Romsics Ignác. Budapest, 2007. 309.
- 6 Rákóczi Ferenc: *Vallomások, Emlékiratok*. Budapest, 1979. 408.
- 7 Idézi Mezey i. m. 289. A kiváló jogtörténész bebizonyítja, hogy „a szabadságharc államának szempontjából” a szatmári békekötés jogos és „törvényes” volt. Mezey i. m. 286–291.
- 8 *Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790*. Szerk. Sinkovics István. Budapest, 1968. 862–873.
- 9 *Magyarország története a szatmári békétől a bécsi congresszusig, 1711–1815*. Budapest, 1898. 15–17.
- 10 *Opinio palatini principis Pauli Esterházy et consiliariorum de successione sexus feminini Carolo III. praesentata. Posenii, 8. Julii 1712*. Közli: Csekey István: *A magyar trónöröklési jog*. Budapest, 1917. 492–496. Magyar fordítása: Szalay László: Adalékok az 1723. évi 1–3. törvénycikkek keletkezéséhez. *Budapesti Szemle*, XIX. k. 1864. 267–273.
- 11 A nádor és Szluha Ferenc levélváltása: Szalay i. m. 273–278.; Csekey i. m. 502–507.
- 12 Salamon Ferenc: *A magyar királyi szék betöltése és a pragmatika sanctio története*. Pest 1866. 145.
- 13 Csekey i. m.
- 14 *Deák Ferenc beszédei*. III. 1861–1866. Összegyűjtötte Kónyi Manó. Budapest, 1889. 330.
- 15 R. Várkonyi Ágnes: A Habsburg-abszolútizmus berendezkedése Magyarországon (1686–1703). In: *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989. 92.
- 16 Idézi Csekey i. m. 291–292.
- 17 Szekfű Gyula: *Magyar történet*. IV. köt. 7. kiad. Budapest, 1943. 331–332.
- 18 Horváth Mihály: *Magyarország történelme*. Az új dolgozat 2., bővített kiadása. 7. köt. Budapest, 1873. 46.
- 19 Idézi Kovács Ágnes: *Károlyi Sándor*. Budapest, 1988. 126.
- 20 *Károlyi Sándor önéletrajza és naplójegyzetei*. Kiad. Szalay László Pest. 1865. 103.
- 21 Károlyi i. m. 122.
- 22 Idézi Marczali i. m. 47.
- 23 Károlyi i. m. 122.
- 24 Károlyi levele feleségéhez, 1722. július 23. Idézi Kónyi Mária: Az 1715–22. évi rendszeres bizottság javaslatai. (Systema politico-oeconomico-militare). In: *A Bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve. II*. Budapest, 1932. 174–175.
- 25 *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989. 403.
- 26 Kovács i. m. 156.
- 27 Szekfű i. m. 488.
- 28 Ifj. Barta János: *A meg nem értett királynő. Mária Terézia, az uralkodó*. Budapest, 1994. 77.
- 29 Szijártó M. István: *A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Budapest, 2005. 30.
- 30 *Magyar alkotmánytörténet*. Szerk. Mezey Barna. 2. átdolg., jav. kiadás. Budapest, 1998. 160.
- 31 Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. 2. kiad. Budapest, 1983. 274.
- 32 *Bürokrácia és közigazgatási reformok Magyarhonban*. Közreadja Csizmadia Andor. Budapest, 1979. 65–84.
- 33 Marczali i. m. 300.
- 34 H. Balázs Éva: Felvilágosult abszolútizmus. In: *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989. 877.
- 35 Magyarországi hatására jellemző, hogy az 1790-es években műveiből három fordítás és kivonat is készült. Ezek közül a legjelentősebb Dienes Sámuel: *Báró Martini Természet törvényéről állításainak magyarázatja*. Bécs 1792.
- 36 Idézi ifj. Barta János: *Mária Terézia*. Budapest, 1988. 91.
- 37 Idézi Szekfű i. m. IV. köt. 511.
- 38 Idézi Marczali Henrik: *Mária Terézia*. Budapest, 1891. 142.
- 39 *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989. 443.
- 40 Idézi ifj. Barta János: *Mária Terézia*. Budapest, 1988. 225.
- 41 Marczali Henrik: *Mária Terézia 1717–1780*. Budapest, 1891. 151.

- 42 Idézi H. Balázs i. m.
- 43 A hold a rendelet szerint akkora terület, amelybe két pozsonyi mérő magot lehet vetni. Ez pedig megyénként változóan 1100, 1200 és 1300, országos átlagban 1200 négyszögölt tett ki.
- 44 A kaszás akkora terület, amelyet egy ember egy nap alatt le tud kaszálni. Az utasítás szerint 1 holddal veendő egyenlőnek.
- 45 Eckhart Ferenc: *A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon Mária Terézia korában*. Budapest, 1922. 256.
- 46 Uo. 258.
- 47 Kosáry i. m. 33–35.
- 48 *De statu ecclesiae et legitima potestate Romani Pontificis* [Az egyház állapotáról és a római pápa legitim hatalmáról]. Frankfurt 1763.
- 49 Bessenyei György: *Tariménes utazása*. Budapest, 1930. 23.
- 50 Szekfű i. m. IV. köt. 575.
- 51 H. Balázs i. m. 897.
- 52 Uo. 1115.
- 53 Uo. 891–892.
- 54 *Bürokrácia és közigazgatási reformok Magyarhónban*. Közreadja Csizmadia Andor. Budapest, 1979. 114., 119., 125.
- 55 Uo. 119.
- 56 Idézi ifj. Barta János: *A tizenharmadik század története*. Budapest, 2000. 149.
- 57 Marczali Henrik: *Magyarország története II. József korában*. Budapest, 1885. 2. jav. kiadás. II. köt. 60–61.
- 58 A janzenizmusról ld. Hahner Péter i. m. 78–79. Gárdonyi Máté: *Bevezetés a katolikus egyház történetébe*. Budapest, 2006. 260–265.
- 59 Maaß, Ferdinand: *Josephinismus II. Band. Entfaltung und Krise des Josephinismus, 1770–1790*. Wien 1953. 390–391.
- 60 Marczali Henrik: *Magyarország története II. József korában*. 2. jav. kiadás. Budapest, 1885. II. 138.
- 61 H. Balázs i. m. 1065.
- 62 *Magyar Hírmondó*, 1784. 42. sz. 345–346.
- 63 Hajdu Lajos: *A közjó szolgálatában. A jozefinizmus igazgatási és jogi reformjairól*. Budapest, 1983. 129.
- 64 H. Balázs i. m. 1068.
- 65 Hajdu i. m. 34.
- 66 Uo. 40.
- 67 H. Balázs i. m. 1122–1123.
- 68 Hajdu i. m. 308.
- 69 Uo. 310., 314.
- 70 H. Balázs i. m. 1073.
- 71 *Magyar Hírmondó*, 1785. 71. sz. 565–568.
- 72 H. Balázs i. m. 1121.
- 73 ifj. Barta János: *A nevezetes tollvonás. II. József viszályonja rendeleteit*. Budapest, 1978. 37.
- 74 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. Szerk. Pajkossy Gábor. Budapest, 2003. 24.
- 75 ifj. Barta i. m. 45.
- 76 Hajdu i. m. 5.
- 77 Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete. In: *Kazinczy Ferenc művei II*. Budapest, 1979. 326–327.
- 78 Ifj. Barta János: *A tizenharmadik század története*. Budapest, 2000. 192., 211.
- 79 Hajdu i. m. 33., 127.
- 80 H. Balázs i. m. 834., 1120–1121.
- 81 Ezt a több mint 600 oldalas könyvet 1987-ben reprintben kiadták, a borítón *Mária Terézia és kora* félrevezető címmel.
- 82 Szekfű i. m. V. köt. 54.
- 83 Horváth János: *A magyar irodalom fejlődéstörténete*. Budapest, 1976. 171–172, 177.
- 84 Kosáry i. m. 28–29.
- 85 *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989. 19.
- 86 Tóth, Ladislaus: *Zwei Berichte des Wiener Nuntius Garampi über die kirchlichen Verhältnisse um 1776*. Budapest, 1926. 20–21.
- 87 Idézi Balázs László: *A felekezetek egymáshoz való viszonya, 1791–1830*. Budapest, 1935. 35.
- 88 Idézi Marczali Henrik: *Az 1790/91-diki országgyűlés*. Második kötet. Budapest, 1907. 32.
- 89 Idézi Hermann Egyed: *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*. 3. jav. kiad. München 1973. 389.
- 90 Lukács Lajos: *The Vatican and Hungary 1846–1878. Reports and correspondence on Hungary of the Apostolic Nuncios in Vienna*. Budapest, 1981. 416–417.
- 91 Szekfű i. m. V. köt. 164.
- 92 Eötvös József: *Levelek*. Budapest, 1976. 486., 505.
- 93 Kis János: *A vallástalanságról és a vallásbéli buzgóság meghidegedésének okairól különösen a protestánsok között*. Sopron 1815. 4.
- 94 Szeremlei Sámuel: *Vallás-erkölcsi és társadalmi élet 1848 óta Magyarországon*. Budapest, 1874. 9–10.
- 95 Idézi Gonda László: *A zsidóság Magyarországon 1526–1945*. Budapest, 1992. 73.
- 96 *Die Relationen der Botschafter Venedigs über Österreich im achtzehnten Jahrhundert*. Hrsg. von Alfred Arneht. Wien 1863. 320.
- 97 Idézi Rác Lajos: *Magyarország környezettörténete az újkorig*. Budapest, 2008. 200–202.
- 98 Uo. 208.
- 99 Maksay Ferenc: *A magyar falu középkori településrendje*. Budapest, 1971. 92.
- 100 *Teljes házasságnak* nevezi a demográfia azt, ha a nő a teljes termékeny időszakát, legalább 35 évet házasságban tölti.
- 101 Idézi Dányi Dezső: A hazai népesség és népesedéstatisztika kezdetei. In: *Történeti Demográfiai Füzetek 12*. Budapest, 1993. 134.
- 102 *Újfalvy Sándor Emlékiratai*. Sajtó alá rend. Gyalui Farkas Kolozsvár 1941. 160.
- 103 Uo. 180.
- 104 Idézi Dányi Dezső: Magyarország népessége a 18. század harmadik harmadában. In: *Magyarország történeti demográfiája (896–1995)*. Budapest, 1997. 199–200.

- 105 Andorka Rudolf: Településszintű családrekonstrukciós vizsgálatok egyes eredményei. In: *Demográfiai átmenet Magyarországon*. (KSH NKI Történeti Demográfiai Füzetek 9). Budapest, 1991. 38–39.
- 106 Erdély története. Főszerk. Köpeczi Béla. II. kötet. Budapest, 1986. 976.
- 107 A törzsöröklési rendszerben egyetlen fiú – többnyire a legidősebb, de néha a legfiatalabb – öröklő osztatlanul az egész birtokot. Kötelessége viszont a visszavonuló szülőkről gondoskodni, fiútestvéreit szakmára vagy értelmiségi pályára kitaníttatni, leánytestvéreit hozománnyal ellátni.
- 108 Höbbling Miksa: *Baranya vármegyének orvosi helyirata*. Pécs 1845. 82–87.
- 109 'Honisme' és 'statistica' (1819–1848). Szerk. Horváth Gergely Krisztián. Budapest, 2002. 43.
- 110 Szalay László: *A magyarországi szerb telepek jogviszonya az államhoz*. Pest 1861. 34.
- 111 Uo. 38.
- 112 Höbbling i. m. 88.
- 113 'Honisme' és 'statistica'. i. m. 46.
- 114 Bácskai Vera – Nagy Lajos: *Piacközpontok és városok Magyarországon 1828-ban*. Budapest, 1984.
- 115 Bácskai Vera: *Városok Magyarországon az iparosodás előtt*. Budapest, 2002. 98. Bácskai Vera és Nagy Lajos Pest-Budát egy városnak tekintették. Mivel az egyesítés csak jóval később történt meg, a továbbiakban két külön városként kezeljük Pestet és Budát. Tehát nem 138, hanem 139 piacközpontról és nem 57, hanem 58 funkcionális városról beszélünk.
- 116 Bácskai Vera: *Városok és városi társadalom Magyarországon a XIX. század elején*. Budapest, 1988. 8–9.
- 117 Bácskai i. m. (2002) 109–110.
- 118 Sonkoly Gábor: *Erdély városai a XVIII–XIX. században*. Budapest, 2001.
- 119 Erdély története. 3. köt. 1830-tól napjainkig. Szerk. Szász Zoltán. Budapest, 1986. 1236.
- 120 Idézi Budapest története. III. Budapest, 1975. 377.
- 121 Idézi Pukánszky Béla: *Német polgárság magyar földön*. Budapest, é. n. 77–78.
- 122 Csaplovics János: *Ethnographiai értekezés Magyarországról*. Reprint. Budapest, 1990. 58., 33.
- 123 *Pesti Hírlap*, 1842. 161. sz.
- 124 *Pesti Hírlap*, 1841. 90. sz.
- 125 *Pesti Hírlap*, 1842. 160. sz.
- 126 Bácskai i. m. (2002) 121–122.
- 127 Paget, John: *Magyarország és Erdély. Válogatás*. Budapest, 1987. 83–85.
- 128 Beluszky Pál: *A Nagyalföld történeti földrajza*. Budapest–Pécs, 2001. 221.
- 129 Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely: *A parasztek állapotáról Magyarországon*. Vál., szerk. és bev. Zsigmond Gábor. Budapest, 1979. 176–178.
- 130 A korabeli magyar forrásokban 1200 négyszögöles ún. magyar holdban szerepelnek a területi adatok. 100 magyar hold = 75 katasztrális hold = 43,16 hektár
- 131 Fónagy Zoltán: *A nemesi birtokviszonyok az úrbérendezés korában*. Kandidátusi disszertáció kéziratban. Budapest, 1997. A szerző ezúton mond köszönetet a kézirat használatáért.
- 132 Orosz István: A jobbágyfelszabadítás és végrehajtása. In: *A magyar agrártársadalom a jobbágyfelszabadításától napjainkig*. Szerk. Gunst Péter. Budapest, 1998. 84.
- 133 Magda Pál: *Magyarországnak és határőrző katonaság vidékének legújabb statisztikai és geographiai leírása*. Pest. 1819. 96–97.
- 134 *Kazinczy Ferenc Levelezése*. Kiad. Váczy János. XVII. köt. Budapest, 1907. 460, 468, 541.
- 135 *Kazinczy Ferenc: Levelek*. Budapest, 1979. 573–574.
- 136 Tessedik Sámuel: A parasztember Magyarországon micsoda és mi lehetne. (1786). In: Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely: *A parasztek állapotáról Magyarországon*. Vál., szerk. és bev. Zsigmond Gábor. Budapest, 1979. 149–150.
- 137 Uo. 11.
- 138 Magda i. m. 77.
- 139 Széchenyi István: *Hitel*. Pest 1830. 80–81., 21., 99–100.
- 140 1 bécsi mázsa = 56 kg.
- 141 Kubinyi Miklós: *Árva megye*. Budapest, 1891. 9.
- 142 Endrei Walter: *Magyarországi textilmanufaktúrák a 18. században*. Budapest, 1969. 58–59.
- 143 Uo. 231.
- 144 John Komlos: A Védegylet. *Történelmi Szemle* 1981/1, 54–55.
- 145 Idézi Miskolczi Ambrus: *A brassói román levantei kereskedő-polgárság kelet-nyugati közvetítő szerepe (1780–1860)*. Budapest, 1987. 108.
- 146 Uo. 93., 144.
- 147 Bácskai Vera: *A vállalkozók előfutárai. Nagykereskedők a reformkori Pesten*. Budapest, 1989. 216.
- 148 Tóth Tibor: *Hitelezők és adósok. A kölcsönforgalom kérdéséhez Somogyban 1756–1812*. Budapest, 1979. Történeti Statisztikai Füzetek 2.
- 149 De La Vergne: *Description de l'étendu du Litoral de l'Impératrice sur la Mer Adriatique*. Archives Nationales, Paris, Archives des affaires étrangères, B I. 1082., *Correspondance consulaire*. Trieste 1758–1773, 40, 50.
- 150 Ercsei Dániel: *Statistica*. Debrecen 1814. 140.
- 151 Széchenyi István: *Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezésére*. Pozsony, 1848.
- 152 *Mezőkövesdi Ujfalvy Sándor emlékiratai*. Sajtó alá rend. Gyalui Farkas. Kolozsvár 1941. 171–184.
- 153 Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete. In: *Kazinczy Ferenc művei. I.* Budapest, 1979. 211., 213.
- 154 Deák Ágnes – Molnár András: *Deák Ferenc*. Budapest, 2003. 26.
- 155 Kazinczy Ferenc: *Levelek*. Budapest, 1979. 573–574., 580.
- 156 Hajnal István: Az osztálytársadalom. In: *Magyar Művelődéstörténet*. Szerk. Domanovszky Sándor. Budapest, é. n. 171.

- 157 Pulszky Ferenc: *Életem és korom.* (S. a. r.) Oltványi Ambrus. Budapest, 1958. I. köt. 73–74.
- 158 Varga János: *A jobbágyi földbirtoklás típusai és problémái 1767–1849.* Budapest, 1967. 84–85.
- 159 Csengery Antal *hátrahagyott iratai és feljegyzései.* Budapest, 1928. 202.
- 160 Bácskai Vera: *A vállalkozók előfutárai. Nagykereskedők a reformkori Pesten.* Budapest, 1989. 51.
- 161 *A nő és hivatása. Szemlények a magyarországi nőkérdés történetéből 1777–1865.* Szerk. Fábri Anna. Budapest, 1999. 40.
- 162 Uo. 29–30.
- 163 Uo. 34–35.
- 164 Uo. 38–39.
- 165 Uo. 178.
- 166 Uo. 179.
- 167 Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete. In: *Kazinczy Ferenc művei I.* Budapest, 1979. 327–328.
- 168 Benda Kálmán: *Emberbarát vagy hazafi?* Budapest, 1978. 126.
- 169 *Hajnóczy József.* Vál., bev. és jegyz. Poór János. Budapest, 1998. 156.
- 170 Benda Kálmán: A magyar nemesi mozgalom (1790–1792). In: *Magyarország története 1790–1848.* Szerk. Mérei Gyula – Vörös Károly. Budapest, 1980. 85.
- 171 Czadray István levele Öz Pálhoz, 1790. május. 14. In: *A magyar jakobinusok. Iratok, levelek, naplók.* Szerk. Benda Kálmán. Budapest, 1957. 23–24.
- 172 Idézi Benda i. m. In: *Magyarország története 1790–1848.* 110.
- 173 Uo. 57.
- 174 Gvadányi József: *A mostan folyó ország gyűlésének satyricocritice való leírása.* Lipsia 1791. Idézi Benda uo. 92.
- 175 *Naponként való jegyzései az 1790-dik esztendő magyar ország gyűlésének.* Budán 1791. 312.
- 176 Mályusz Elemér: A reformkor nemzedéke (1923). In: *Mályusz Elemér: Klió szolgálatában. Válogatott történelmi tanulmányok.* Szerk. Soós István. Budapest, 2003. 426.
- 177 Uo. 427.
- 178 Uo. 432.
- 179 Poór János: *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815.* Budapest, 1988. 8–13.
- 180 *A magyar jakobinusok.* i. m. 169–170.
- 181 Kazinczy Ferenc: Fogságom naplója. In: *Kazinczy Ferenc művei.* Budapest, 1979. I. 455.
- 182 *Századok,* 1877. 771.
- 183 *Magyarország története 1790–1848.* Szerk. Mérei Gyula – Vörös Károly. Budapest, 1980. 211.
- 184 Poór i. m. 13.
- 185 Uo. 662.
- 186 A vitát ismerteti Miskolczi Ambrus: Egy történetészvita anatómiája. 1790–1830/1848: folytonosság vagy megszakíttottság? *Aetas* (20) 2005/1–2, 160–212. Idézet: 160.
- 187 Concha Győző: *A kilenczvenes évek reformeszméi és előzményeik.* Budapest, 1885.
- 188 Szekfü i. m. V. köt. 156–157.
- 189 Kosáry Domokos: *Újjáépítés és polgárosodás, 1711–1867.* Budapest, 1990. 208.
- 190 H. Balázs Éva: *Bécs és Pest-Buda a régi századvégen 1765–1800.* Budapest, 1987. 329.
- 191 *Magyarország története 1790–1848.* i. m. 639.
- 192 Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* Budapest, 1996. 810.
- 193 *Kossuth Lajos iratai.* X. Szerk. Kossuth Ferenc. Budapest, 1904. 100.
- 194 Idézi: *Magyar alkotmánytörténet.* Szerk. Mezey Barina. 2. átdolg., jav. kiadás. Budapest, 1998. 198.
- 195 Idézi: Tóth Árpád: *Önszervező polgárok. A pesti egyesületek társadalomtörténete a reformkorban.* Budapest, 2005. 144.
- 196 *A magyar sajtó története I. 1705–1848.* Szerk. Kókay György. Budapest, 1979. 144.
- 197 *Jelenkor,* 1832. január 4., 1. sz.
- 198 *Pesti Hírlap,* 1842. júl. 28., 164. sz.
- 199 Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek. I. 1825–1849.* Vál. Molnár András. Budapest, 2001. 32.
- 200 Széchenyi István: *Kelet népe.* Pest 1841. 55.
- 201 [Eötvös József:] *Agricola levele. Pesti Hírlap,* 1845. április 28. 459. sz. – Újra közölve: Eötvös József: *Reform és hazafiság.* Budapest, 1978. II. 116.
- 202 Deák i. m. 345.
- 203 Wesselényi Miklós: *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében.* Sajtó alá rend. Gál István. Kolozsvár é. n. II. 128–129.
- 204 Levele Széchenyi Istvánhoz, 1848. február 28. In: *Eötvös József: Levelek.* Budapest, 1976. 205–206.
- 205 Széchenyi István: *Stádium.* Lipcse 1833. 1.
- 206 Uo. 29–32.
- 207 Pulszky Ferenc: *Életem és korom.* S.a.r. Oltványi Ambrus. Budapest, 1958. I. köt. 102.
- 208 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény.* Szerk. Pajkossy Gábor. Budapest, 2003. 135136.
- 209 Uo. 148–152.
- 210 *Pesti Hírlap,* 1841. jan. 2., 1. sz.
- 211 *Széchenyi István válogatott írásai.* Szerk. Barta István. Budapest, 1959. 243., 244.
- 212 Varga János: *Keresztűzben a Pesti Hírlap.* Budapest, 1983. 80–81.
- 213 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény.* Szerk. Pajkossy Gábor. Budapest, 2003. 176185.
- 214 Idézi: *Magyarország története 1790–1848.* i. m. 949.
- 215 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. i. m.* 189–194.
- 216 *Visszapillantás a szláv mozgalmakra. Pesti Hírlap,* 1842. 155. sz.
- 217 *Kossuth Lajos összes munkái* (továbbiakban: KLÓM) XI. *Kossuth Lajos 1848/49-ben. I. Kossuth Lajos az utolsó rendi országgyűlésen 1847/48.* Sajtó alá rend. Barta István. Budapest, 1951. 382.

- 218 Kossuth Lajos iratai. Szerk. Kossuth Ferenc. XI. Budapest, 1905. 153.
- 219 Wesselényi i. m. II. 67., 74.
- 220 Uo. II. 91.
- 221 *Pesti Hírlap*, 1842. 160. sz.
- 222 *Pesti Hírlap*, 1842. 183. sz.
- 223 *Pesti Hírlap*, 1841. 3. sz.
- 224 1847 dec. 11. KLÖM XI. 384.
- 225 KLÖM XI. 433, 467.
- 226 Széchenyi István *Hunnia* című munkáját 1834-ben írta, de nyomtatásban csak 1858-ban jelent meg. *Széchenyi István válogatott írásai*. i. m. 207–210.
- 227 Uo. 210.
- 228 Uo. 270., 274., 275.
- 229 Idézi *Magyarország története 1790–1848*. Szerk. Mérei Gyula – Vörös Károly. Budapest, 1980. 850.
- 230 Idézi Arató Endre: *A nemzetiségi kérdés története Magyarországon 1790–1840*. Budapest, 1960. 239.
- 231 Idézi Katus László: *A délszláv–magyar kapcsolatok története*. Pécs 1998. 60.
- 232 Katus László: A szegvári plébánia története. In: *Ecclesia semper reformanda et renovanda. Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei*. Szerk. Gözsy Zoltán – Varga Szabolcs – Vértési Lázár. Pécs 2007. 147.
- 233 Mészáros István: *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948*. Budapest, 1988. 34–35.
- 234 *A magyar nevelés története*. Főszerk. Horváth Márton. Budapest, 1988. I. 148.
- 235 Uo. 157.
- 236 Mészáros i. m. 56–57.
- 237 „Az Aszszonyokról”. *Mindenes Gyűjtemény*, 1789. I. Negyed. 6. Levél. 83–84.
- 238 *A nő és hivatása. Szemelvények a magyarországi nőkérdés történetéből 1777–1865*. Szerk. Fábri Anna. Budapest, 1999. 63.
- 239 Idézi Bán Imre: *A barokk*. Budapest, 1962. 6.
- 240 Szekfű i. m. 366–367.
- 241 *A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*. Szerk. Klaniczay Tibor. A magyar irodalom története. Főszerk. Sőtér István. II. Budapest, 1964. 113.
- 242 Szekfű i. m. IV. köt. 412–413.
- 243 A felvilágosodásról lásd Hahner Péter: *A régi rend alkonya. Egyetemes történet 1648–1815*. Budapest, 2005. 84–88. – Köpeczi Béla: *A francia felvilágosodás*. Budapest, 1986 – Im Hof, Ulrich: *A felvilágosodás Európája*. Budapest, 1995. – Chaunu, Pierre: *Felvilágosodás*. Budapest, 1998.
- 244 Kosáry i. m. (1983.) 39–40., 253–254.
- 245 *Bessenyei György válogatott művei*. Budapest, 1987. 588. (Magyarság, 1778)
- 246 *Kazinczy Ferenc művei*. Budapest, 1979. I. 834.
- 247 Bárczi Géza: *A magyar nyelv életrajza*. Budapest, 1963. 292–293.
- 248 *Athenaeum*, 1843. II. 461.
- 249 Horváth János: *A magyar irodalom fejlődéstörténete*. Budapest, 1976. 8.
- 250 Uo. 287.
- 251 Kosáry i. m. (1983.) 58.
- 252 *Kazinczy Ferenc művei*. Budapest, 1979. I. 339.
- 253 Bessenyei i. m. 593.
- 254 Idézi Benda Kálmán: *Emberbarát vagy hazafi?* Budapest, 1978. 70–71.
- 255 Kármán József: *A Nemzet Tsinosodása*. Uránia 1794. III.
- 256 *Hazai Tudósítások*, 1809. szeptember 27. sz.
- 257 Döme: A magyar olvasók 1841-ben. *Athenaeum* 1841. II. 415–416.
- 258 *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada, 1825–1975*. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Budapest, 1975. 20.
- 259 Idézi: *A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig*. Szerk. Pándi Pál. Budapest, 1965. 5–6.
- 260 Im Hof i. m. 93.
- 261 *Magyar Hírmondó. Az első magyar nyelvű újság. Válogatás*. Szerk. Kókay György. Budapest, 1981. 41.
- 262 *A magyar nyelv előmozdításáról buzgó esdeklései gróf Teleki Lászlónak*. Pest 1806. Idézi Kornis Gyula: *A magyar tudományos élet fejlődése*. In: *A magyar tudománypolitika alapvetése*. Szerk. Magyary Zoltán. Budapest, 1927. 61.
- 263 Gunst Péter: *A magyar történetírás története*. Debrecen 2000. 175.
- 264 Most van folyamatban a kéziratban maradt vármegyeleírások kritikai kiadása, Tóth Gergely vezetésével. Az első kötet (Árva és Trencsén megye) már 2011-ben megjelent.
- 265 Falvy Zoltán: *A magyar zene története*. Budapest, 1998. 102, 104.
- 266 Macartney, C. A.: *The Habsburg Empire 1790–1918*. London 1971. 323.
- 267 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 224.
- 268 *Széchenyi István válogatott írásai*. i. m. 398–399.
- 269 *István nádor memorandumja az uralkodóhoz, 1848. március 24. Idősb Szögyény-Marich László. emlékiratai*. I. Szerk. Thallóczy Lajos. Budapest, 1903. 219–220.
- 270 *Pesti Hírlap*, 1842. 184. sz.
- 271 Ez Deák István eredetileg angol nyelven megjelent könyvének címe (*The Lawful Revolution*). Magyar fordítása Kossuth Lajos és a magyarok 1848–49-ben címen jelent meg (Budapest, 1983).
- 272 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 226.
- 273 Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek*. II. 1850–1873. Vál. Deák Ágnes. Budapest, 2001. 444.
- 274 [Fogarassy Mihály:] *Emlékirat az 1847–48. országgyűlés alatt Pozsonyban tartott püspöki tanácskozmányokról. Egy résztvevőtől*. Pest 1848. 65. 1.
- 275 Uo.
- 266 Jancsó Benedek: *A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota*. II. Budapest, 1899. 592593.

- 277 I. Tóth Zoltán: *Magyarok és románok. Történelmi tanulmányok*. Budapest, 1966. 244.
- 278 KLÖM XII. Kossuth Lajos 1848/49-ben. II. Kossuth Lajos az első magyar felelős minisztériumban. 1848 április–szeptember. Sajtó alá rend. Sinkovics István. Budapest, 1957. 805.
- 279 Kossuth levele Csány László kormánybiztoshoz. 1848. szeptember. Uo. 870–871.
- 280 Steier Lajos: *A tót nemzetiségi kérdés 1848–49-ben. I. A kérdés története*. Budapest, 1937. 165.
- 281 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 297–307.
- 282 Bóna Gábor: A tavaszi hadjárat. In: *A szabadságharc katonai története*. Szerk. Bóna Gábor. Budapest, 1998. 199.
- 283 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 310–323.
- 284 Uo. 323–334.
- 285 Teleki László válogatott munkái. Budapest, 1961. II. 19., 27–28.
- 286 Kossuth levele Perczel Mórhoz, 1849. május 21. KLÖM XV. Kossuth Lajos 1848/49-ben. V. Kossuth Lajos kormányzó elnöki iratai. 1849. április 15. – augusztus 15. S. a. r. Barta István. Budapest, 1955. 369–372.)
- 287 Uo. KLÖM XIV. Kossuth Lajos 1848/49-ben. IV. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén. Második rész. 1849. január 1. – április 14. S.a.r. Barta István. Budapest, 1953. 869.
- 288 Gerhard Seewann: *Geschichte der Deutschen in Ungarn. Band 1: Vom Frühmittelalter bis 1860*. Marburg, 2012. 291.
- 289 1848–1849. évi iratok a nemzetiségi megbékélésről. Budapest, 1948. 180.
- 290 Uo. 183–186.
- 291 Uo. 207.
- 292 Uo. 207–209.
- 293 Hermann Róbert: A nyári hadjárat (1849. június–augusztus). In: *A szabadságharc katonai története*. Szerk. Bóna Gábor. Budapest, 1998. 266–267.
- 294 Deák Ágnes: „Nemzeti egyenjogúsítás”. *Kormányzati nemzetiségpolitika Magyarországon 1849–1860*. Budapest, 2000. 8.
- 295 Uo. 12.
- 296 Georg Seiderer: Liberalizmus és neoabszolutizmus (Alkotmánypolitika és igazgatási reform a Habsburg Birodalomban Alexander Bach minisztersége idején, 1848–1859). *Aetas* (27) 2012/1, 12. (kiemelés tőlem – K. L.)
- 297 Idézi K. Lengyel Zsolt: Neoabszolutizmus vagy önkényuralom? Megjegyzések a magyarországi Bach-korszak újabb historiográfiájához. *Aetas* (27) 2008/3, 237.
- 298 Uo. 237. – K. Lengyel Zsolt, a Münchener Magyar Intézet igazgatója ezt javasolja a magyar történészeknek: „Ezért bölcsebben jár el a magyar vonatkozású szakirodalom is, ha beletörődik, hogy a neoabszolutizmus mindkét arcával hiteles akart lenni. Ambivalens önképe nem zavarodott össze, hanem életszerűen nyilvánult meg, midőn a birodalmi vezetés modernizáló intézkedéseit épp az egyeduralmi kormányzás igazolására használta fel.” (Uo. 255.)
- 299 Seiderer i. m. 13., 29.
- 300 Hermann Róbert: *Ferenc József és a megtorlás*. Budapest, 2009. 17., 90–91.
- 301 Uo. 108–109.
- 302 A Magyar Országos Levéltár Abszolutizmuskori levéltárából idézi K Lengyel Zsolt (i. m. 250.)
- 303 Deák i. m. 11.
- 304 Benedek Gábor: A bürokratizáció történetéhez: az 1853–54. évi definitív rendezés személyi következményei. In: *Zombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig. Társadalomtörténeti tanulmányok*. Szerk. Kövér György. Budapest, 2006. 238. – Lásd még Pap József: *Magyarország vármegyei tisztikara a reformkortól a kiegyezésig*. Szeged 2003.
- 305 Deák i. m. 168.
- 306 „Nem kevesebb, mint 98 járási hivatalnokról derült ki egyértelműen a honvédtiszti előélet.” Benedek i. m. 240.
- 307 Uo. 241–248.
- 308 Deák i. m. 192.
- 309 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 365.
- 310 Szabad György: Az önkényuralom kora (1849–1867). In: *Magyarország története 1848–1890*. Szerk. Kovács Endre – Katus László. 2. jav. kiad. Budapest, 1987. 532.
- 311 Uo. 538.
- 312 Deák levele Anton Schmerlinghez, 1850. április 25. In: Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek. II. 1850–1873*. Vál. Deák Ágnes. Budapest, 2001. 13.
- 313 Halász Imre: *Egy letűnt nemzedék*. Budapest, 1911. 178. A mítosz kialakulásáról lásd Papp József: A passzív ellenállás, a neoabszolutizmus korának mítosza? *Aetas* (18) 2003/3–4, 119–136.
- 314 Teleki László válogatott munkái. Szerk. Kemény G. Gábor. Budapest, 1961. II. 54, 60.
- 315 Kossuth levele Teleki Lászlóhoz, 1850. június 15. In: *Kossuth demokráciája*. Közreadja Ács Tivadar. Budapest, 1943. 49.
- 316 Horváth Zoltán: *Teleki László 1810–1861*. Budapest, 1964. I. 335.
- 317 Kossuth Lajos: *Irataim az emigrációból*. Budapest, 1882. III. 629.
- 318 Szabad György: *Kossuth irányadása*. Budapest, 2002. 199.
- 319 Idézi: Spira György: *Kossuth és alkotmányterve*. Debrecen 1989. 52, 54–56.
- 320 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. i. m. 406–407.
- 321 Uo. 420., 422.
- 322 Mikó Imre: *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika*. Kolozsvár 1944. 105.

- 323 Uo. 105.
- 324 Kecskeméthy Aurél: *Vázlatok egy év történetéből*. Pest 1862. 183.
- 325 *Wiener Lloyd*, 1864. november 26.; magyarul: *Pesti Hírlap*, 1864. november 30.
- 326 Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. i. m. 437–442.
- 327 Uo. 442–448.
- 328 Somogyi Éva: *Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában*. Budapest, 1996. 17.
- 329 Uő: *A birodalmi centralizációtól a dualizmusig. (Az osztrák-német liberálisok útja a kiegyezéshez)*. Budapest, 1976. 181.
- 330 Uo. 184.
- 331 Uo. 193.
- 332 Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek*. II. i. m. 443–463.
- 333 Gróf Andrássy Gyula beszédei. II. 13.
- 334 Mocsáry Lajos: *A közösügyi rendszer zárszámadása*. Budapest, 1902. 39.
- 335 *Szegedi Híradó*, 1868. április 19.
- 336 Eötvös József: *Arcképek és programok*. Budapest, 1975. 729., 734.
- 337 Lónyay Menyhért: *Közügyeinkről. Nézetek Magyarország pénzügyi állapotáról*. Budapest, 1873. 1.
- 338 Szekfű Gyula: *Három nemzedék és ami utána következik*. Budapest, 1934. 190–198.
- 339 Az osztrák történetírók véleményét idézi Hanák Péter: *Magyarország a Monarchiában*. Budapest, 1975. 292–293.
- 340 Az idézetek az 1867. évi XII. törvénycikkből valók. *Magyar Törvénytár – Corpus Iuris Hungarici 1836–1868*. Budapest, 1896. 327–344.
- 341 Somogyi Éva: *Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában*. Budapest, 1996. 64.
- 342 Uo. 52.
- 343 Uo. 25.
- 344 Uo. 178.
- 345 Uo. 177.
- 346 Uo. 99.
- 347 Uo. 128–129.
- 348 Uo. 134.
- 349 1867. évi XII. törvénycikk 52. §.
- 350 1867. évi XVI. törvénycikk. *Magyar Törvénytár – Corpus Iuris Hungarici 1836–1868*. 346–354.
- 351 A képviselőház vám- és kereskedelemügyi bizottságának jelentése a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvényjavaslatról. Az 1875. évi augusztus hó 28-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. XXI. Budapest, 1878. 342.
- 352 Miniszteri előterjesztés a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvényjavaslathoz. Az 1875-ik évi augusztus hó 28-ára kihirdetett országgyűlés főrendi hazának irományai. VIII. Budapest, 1878. 167., 171.
- 353 1867. évi XII. törvénycikk 66. §.
- 354 Pejaković, Stephan: Die wichtigsten Akten des kroatisch-slavonischen Landtages vom Jahre 1861. In: *Aktenstücke zur Geschichte des kroatisch-slavonischen Landtages und der nationalen Bewegung vom Jahre 1848*. Wien 1861. Anhang 3–27., 42–43.
- 355 Deák Ferenc: Zágráb megye körlevele és az egyesülés. *Pesti Hírlap*, 1861. március 24.
- 356 Csengery Antal hátrahagyott iratai és feljegyzései. Közzétette Csengery Lóránt. Budapest, 1928. 219.
- 357 *Az 1872. február 3-i minisztertanács jegyzőkönyve*. Magyar Országos Levéltár. Minisztertanács jegyzőkönyvek, 1872–X/I.
- 358 Somogyi i. m. (1996) 108.
- 359 Magyar Országos Levéltár: Miniszterelnökség Levéltára 1869 – II – 248 (1016 és 1084).
- 360 Somogyi i. m. (1996) 166.
- 361 Uo. 167.
- 362 Somogyi Éva: *Hagyomány és átalakulás. Állam és bürokrácia a dualista Habsburg Monarchiában*. Budapest, 2006. 52.
- 363 Mocsáry Lajos: *Programm a nemzetiség és a nemzetiségek tárgyában*. Pest 1860. 109.
- 364 *Pesti Hírlap*, 1861 január 1.
- 365 A következő idézetek Eötvös József következő írásaiból valók: *A nemzetiségi kérdés*. Budapest, 1903. – *Vallomások és gondolatok*. Szerk. Bényei Miklós. Budapest, 1977. – *Levelek*. Szerk. Oltványi Ambrus. Budapest, 1976.
- 366 Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek*. II. 1850–1873. Válogatta Deák Ágnes. Budapest, 2001. 599.
- 367 Uo. 548–549.
- 368 *Pesti Hirnök*, 1861. január 8., június 11., június 23.
- 369 Az 1865-dik év december 10-dikére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai I. 27.
- 370 Kemény G. Gábor: *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában*. I. 1867–1892. Budapest, 1952. 21.
- 371 *Jelentése az 1865-dik évi magyar országgyűlés képviselőháza által kiküldött bizottság alvázlatmáának. Irományok 1865–68. II.* 251–276.
- 372 Kemény i. m. 5–9.
- 373 Magyar Országos Levéltár. Miniszterelnökség Levéltára. 1867 – Ib –156.
- 374 *Jelentése a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottságnak. Irományok 1865–68. VI.* 129.
- 375 Uo. VI. 130–134.
- 376 Uo. VI. 249–253.
- 377 Uo. VII. 11–15.
- 378 Kemény i. m. 129–132.
- 379 *Slovenské Noviny*, 1868. 27. sz.
- 380 *Rendeletek Tára*, 1907. 2108–9.
- 381 *Az 1910. évi június hó 21-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai*. XXIII. 53.
- 382 Mocsáry Lajos *válogatott írásai*. Budapest, 1958. 367. – Kemény G. Gábor i. m. 795.
- 383 Kemény i. m. 603.
- 384 May, Arthur J.: *The Habsburg Monarchy 1867–1914*. New York 1968. 82–83.
- 385 Somogyi Éva taláiban említi, hogy a kiegyezés idején az osztrákok irigylve nézték, „hogy a magyar

- politika élén nagy tekintélyű, karizmatikus nemzeti politikusok állnak, olyanok, akiknek császári kegytől, hivatali hatalomtól független önsúlyuk van.” S hozzászói, hogy az osztrák-német liberálisok vezetői „névének Ausztriában is kisebb súlya van, mint Deákénak vagy Andrássyénak.” Somogyi Éva: A dualizmus államrendszere. In: *A Monarchia kora – ma*. Szerk. Gerő András. Budapest, 2007. 115.
- 386 Eötvös József: *Levelek*. Budapest, 1976. 601–602.
- 387 Uo. 612. 614.
- 388 Részlet Horvát Boldizsár emlékirataiból: *Deák Ferenc beszédei*. Összegyűjtötte Kónyi Manó. V. 1867/1868. Budapest, 1898. 348.
- 389 Mikszáth Kálmán írja erről: „Gróf Andrássy Gyula idejében két udvar volt Magyarországon: Az egyik a bécsi Burg, a másik az »Angol királynő« szálloda. Ha a miniszterelnök ki akart vinni valamit, előbb el kellett utaznia Bécsbe, s ott kérni rá a jóváhagyást, mikor pedig Béccsel készen volt, még hátra volt a másik hatalom, az íres Deák Ferenc az »Angol királynő«-ben; ha az is beleegyezett, akkor a miniszteri tanácsban kezdődött el a csata.” Mikszáth Kálmán: *A tisztelt Ház*. Budapest é. n. 27.
- 390 [Beksics Gusztáv] Timoleon: *A legújabb politikai divat*. Budapest, 1884. 11.
- 391 Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918*. Budapest, 1934. I. 31.
- 392 Csengery Antal hátrahagyott iratai és feljegyzései. Budapest, 1928. 315–316.
- 393 Az állandó pénzügyi bizottság általános jelentése az 1873-ik évi államkölségvetés tárgyában. *Az 1872. évi szeptember hó 1-jére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. II.* Buda 1873. 275.
- 394 *Magyarországi pártprogramok 1867–1919*. Szerk. Mérei Gyula, Pölöskei Ferenc. Budapest, 2003. 108.
- 395 Apponyi Albert: *Emlékirataim. Ötven év. Ifjúkorom – Huszonöt év az ellenzéken*. Budapest, 1922. 138.
- 396 Tisza Kálmán miniszterelnökségének tizedik évfordulója. 1885. XI. 29. Budapest, 1885.
- 397 Szász Zoltán: A konzervatív liberalizmus kora. A dualista rendszer konszolidált időszaka (1875–1890). In: *Magyarország története 1848–1890*. Szerk. Kovács Endre – Katus László. Budapest, 1987. 1331.
- 398 Uo. 1331.
- 399 *Az 1869-dik évi április 20-ra hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. I. 1.*
- 400 1898: 5. tc.
- 401 Deák Ferenc: *Adalék a magyar közjoghoz*. Pest 1865. 88.
- 402 1867: II. tc.
- 403 1869: IV. tc. 19. §.
- 404 Pál Judit: *Unió vagy „unificáltatás”? Erdély uniója és a királyi biztos működése (1867–1872)*. Kolozsvár 2010. 205.
- 405 Uo. 216.
- 406 *Magyar Törvénytar. VI. 1836–1868. évi törvényczikkek*. Budapest, 1896. 486–487.
- 407 Sente Zoltán: *Kormányzás a dualizmus korában. A XIX. századi európai parlamentarizmus és Magyarország kormányformája a kiegyezés után 1867–1918*. Budapest, 2011. 439–441.
- 408 *A magyar állam- és jogtörténet forrásai. Szöveggyűjtemény*. Szerk. Mezey Barna. Budapest, 1998. 323.
- 409 Deák Ferenc: *Válogatott politikai írások és beszédek. II. 1850–1873*. Vál. Deák Ágnes. Budapest, 2001. 44–50.
- 410 „Tehát ha az a kérdés, hogy volt-e egyesületi törvény ebben az időszakban, erre nemleges választ kell adnunk, de ha úgy fogalmazunk; hogy az egyesülési jogról rendelkeztek-e törvényi szinten a korszakban, e törvényre is tekintettel igennel kell felelnünk. Az 1868. évi 44. tc-et a fenti jellegzetességei miatt nem tűnik túlzásnak „kvázi egyesületi törvényként” említeni.” (Domaniczky Endre: Adalékok a magyar egyesülési jog szabályozásához a dualizmus korában. *Jogtörténeti Szemle*, 2012/ 1. sz.)
- 411 Lónyay Menyhért: *Közügyeinkről. Nézetek Magyarország pénzügyi állapotáról*. Budapest, 1873. 8–9.
- 412 Milhoffer Sándor: *Magyarország közgazdasága. II.* Budapest, 1904. 224.
- 413 Az 1892-től végrehajtott valutareform értelmében 2 korona = 1 forint.
- 414 A Magyar Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint. Lásd *A magyar szent korona országainak kivándorlása és visszavándorlása 1899–1913*. Budapest, 1918. (Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 67. köt.)
- 415 Kádár Zsuzsanna: A 19. század végi magyarországi cigány társadalom. *Regio* (4) 1993/1, 81.
- 416 Herczeg Ferenc Emlékezései. Budapest, 1985. 85.
- 417 MOL. Miniszterelnökség 1909 – XXV – 181.
- 418 Macartney, C. A.: *The Habsburg Empire 1790–1918*. London 1971. 726.
- 419 Beluszky Pál – Győri Róbert: *Magyar városrólátat a 20. század elején*. Budapest–Pécs 2005. 102.
- 420 Gál Zoltán: A dunántúli bankpiacok átalakulása a XIX. és a XX. század fordulóján. In: *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza*. Szerk. Frisnyák Sándor, Tóth József. Nyíregyháza – Pécs 2003. 239–240.
- 421 *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. Szerk. Pajkossy Gábor. Budapest, 2003. 313.
- 422 Sieghart, Rudolf: *Zolltrennung und Zolleinheit. Die Geschichte der österreichisch-ungarischen Zwischenzoll-Linie, nach den Akten dargestellt*. Wien. 1915. 193–196.; Futó Mihály: *A magyar gyárpar története*. I. köt. Budapest, 1944. 267.
- 423 Gelléri Mór: *Ötven év a magyar ipar történetéből. 1842–1892*. Budapest, 1892. 434.
- 424 Uo. 424., 432.
- 425 *Az 1875. évi augusztus 28-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. XIV.* Budapest, 1877. 336.
- 426 Uo. 265.
- 427 *Az 1875. évi augusztus hó 28-ra hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. XXI.* Budapest, 1877. 343–344.

- 428 Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. VIII. Budapest, 1883. 168.
- 429 Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. VIII. Budapest, 1883. 257–258.
- 430 Matlekovits Sándor: Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor. II. Budapest, 1898. 1115–1116.
- 431 Vargha Gyula: A magyar hitelügy és hitelintézetek története. Budapest, 1896. 345.
- 432 Lónyay Menyhért: Közügyeinkről. Nézetek Magyarország pénzügyi állapotáról. Budapest, 1873. 16.
- 433 Zichy Jenő: Emlékirat a magyar ipar fejlesztése érdekében. Budapest, 1880. 15–16.
- 434 Sztérényi József – Ladányi Jenő: A magyar ipar a világháborúban. Budapest, 1933. 16.
- 435 Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége. Közlemények 1908. május. 30.
- 436 A magyar közgazdaság és az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés tevékenysége. Szerk. Szende Pál. Budapest, 1914. 95.
- 437 A falusi gazda. Nemzetgazdasági Közlemények 1871. nov. 5.
- 438 Tabellen zur Wahrung-Statistik. 2. Ausgabe. 2. Theil. Wien 1900–1904. – Bartsch, Franz: Statistische Daten über die Zahlungsbilanz Österreich–Ungarns vor Ausbruch des Krieges. Mitteilungen des K. K. Finanzministeriums. XXII. Wien 1917. – Fellner Frigyes: A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon. Budapest, 1908. – Fellner Frigyes: Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme. Budapest, 1916.
- 439 Hegedűs Lóránt: A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank keletkezésének és fennállásának története. II. 1892–1917. Budapest, 1917. 39.
- 440 Vargha i. m. 478–479.
- 441 Anyagi Érdekeink, 1868. nov. 21.
- 442 Magyar Országos Levéltár. Budapest. Kereskedelmiügyi Minisztérium Levéltára. K 231. 1893–244384.
- 443 Trefort Ágoston: Kiseb dolgozatok az irodalom, közgazdaság és politika köréből. Budapest, 1882. 332.
- 444 Az alföldi aszályról kialakult vitát ismerteti Érkövy Adolf. Az 1863. évi aszályosság a magyar alföldön. Pest, 1863. Egyes mai vízügyi szakemberek úgy vélik, hogy az árterek természetes vagy természetközeli állapotukban nagyobb hasznot hajtanak, mint a lecsapolásukkal létrehozott, alacsony hozamú szántóföldek. Azért bírálják a 19. századi ármenesítést az Alföldön, mert „a mezőgazdaságba irányuló beruházási eszközök jelentős hányadát a szántóföldek extenzív kiterjesztésére fordították, és ezen beruházások meghatározó részét, szántóföldi művelésre kevésbé alkalmas, vagy kifejezetten alkalmatlan, alacsony agroökológiai potenciállal jellemezhető vizes élőhelyek vízmentesítésébe fektették és elhanyagolták a diverz táji és kulturális adottságokból fakadó meglévő előnyöket.” (Pinke Zsolt: A magyar mezőgazdaság periférikus karakterének erősödése a kiegyezés után: Modernizáció és leszakadás. *Valóság*, 2012/6. sz. 82–96.)
- 445 Vargha i. m. 364.
- 446 Magyarország gazdasági statisztikája. Szerk. Láng Lajos. Budapest, 1887. 639.
- 447 Vargha i. m. 419.
- 448 Nagy Mariann: A magyar mezőgazdaság regionális szerkezete a 20. század elején. Budapest, 2003. 41.
- 449 Vörös Antal In: Magyarország története 1890–1918. Szerk. Hanák Péter, Mucsi Ferenc. 3. kiad. Budapest, 1988. 326.
- 450 Nagy Mariann i. m.
- 451 Uo. 173–174.
- 452 Emlékirat a hazai kis- és gyáripar fejlesztéséről. Budapest, 1909. 203.
- 453 A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara jelentése a budapesti kamarai kerület kézmű- és gyáriparáról az 1870–75. években. Budapest, 1877. 117.
- 454 Uo. 119.
- 455 Halász Imre: Kiseb iparosainkhoz. *Anyagi Érdekeink*, 1868. okt. 24. sz.
- 456 Jelentés az ipari szakoktatás és a háziipar jelen állásáról. Budapest, 1881. 116.
- 457 Magyarország gazdasági statisztikája. Szerk. Láng Lajos. Budapest, 1887. 345.
- 458 Uo. 330., 333.
- 459 A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara jelentése a budapesti kamarai kerület kézmű- és gyáriparáról az 1870–75. években. Budapest, 1877. 314.
- 460 Eddie, Scott M.: The Terms and Patterns of Hungarian Foreign Trade, 1882–1913. *Journal of Economic History*, vol. 37. no. 2 (June 1977), 329–358.
- 461 Az 1865. évi december 10-ikére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. VI. Pest 1868. 172.
- 462 Schulze, Max-Stephan: Patterns of Growth and Stagnation in the Late Nineteenth Century Habsburg Economy. *European Review of Economic History*, December 2000, 311–340. és Origins of Catch-up Failure: Comparative Productivity Growth in the Habsburg Empire, 1870–1910. *London School of Economics*. 2007. Working Papers No. 100/07. (Ebben mind az osztrák, mind a magyar GDP egyes – az előző cikkében számított – adatait korrigálta. Táblázatunkban ezeket a korrigált adatokat közöljük). Véleményem szerint Schulze 1870-ben túl magasra értékelte a szolgáltató ágazatok hozzájárulását a GDP-hez.
- 463 Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Hollandia, Németország, Norvégia, Olaszország, Svájc, Svédország.
- 464 Maddison, Angus: *The World Economy. 2. Historical Statistics*. Paris 2006. 438–445., 465., 478., 558.
- 465 Eddie, Scott: Mit bizonyítanak az 1882–1913-as export-statisztikai adatok: Magyarország valóban csak a Monarchia „éléskamrája” volt? *Történelmi Szemle*, (25) 1982/3, 416–425.

- 466 Tomka Béla: *Gazdasági növekedés, fogyasztás és életminőség. Magyarország nemzetközi összehasonlításban az első világháborútól napjainkig*. Budapest, 2011. 191
- 467 Uo. 180–181.
- 468 Uo. 187.
- 469 Az unitáriusok a 16. századi antitrinitáriusok utódai, akik tagadják Jézus istenségét és a Szentháromságot.
- 470 A királyi tetsvényjog (*placetum regium*), a királynak az a joga, amely a Rómából érkező pápai iratok és rendelkezések kihirdetését előzetes uralkodói jóváhagyástól teszi függővé. Magyarországon Zsigmond vezette be 1404-ben. A 18. században Mária Terézia több ízben alkalmazta, II. József pedig minden Rómából érkező irat esetében előírta.
- 471 Szekfű Gyula: *Magyar történet*. V. kötet. Budapest, 1943. 523.
- 472 Szeghy Ernő: *Emlékeim*. Budapest, 1943. 14–15, 122, 153.
- 473 „*Episcopi Hungarici sunt magis politici quam catholici.*”
- 474 Eötvös József: *Levelek*. Budapest, 1976. 484–485.
- 475 Uo. 485.
- 476 Uo. 495.
- 477 Uo. 499.
- 478 *Autonómia*, 1869. márc. 7. sz.
- 479 *Független Lapok*, 1867. nov. 16. sz.
- 480 Török Jenő: *A katolikus autonómia-mozgalom, 1848–1871. Adalékok a magyar liberális katolicizmus történetéhez*. Budapest, 1941. 133.
- 481 Prohászka Ottokár: *Naplójegyzetek I (1887–1918)*. Szerk. Barlay Ö. Szabolcs. Szeged–Székesfehérvár 1997. 160. Johann Joseph Görres (1776–1848), katolikus újságíró és egyetemi tanár, a német katolikus megújulás vezéralakja.
- 482 Prohászka Ottokár: *Korunk lelke*. Budapest, 1929. 66.
- 483 Eötvös i. m. 485.
- 484 Bucsay Mihály: *A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945*. Budapest, 1985. 210.
- 485 Kemény i. m. II. 738.
- 486 Eötvös József azt írta fiának a kongresszus előtt, hogy „az ortodoxok és újítók nagy készüléket tesznek, s bebizonyítására, hogy a szabadságra megértek, szitkozódnak s veszekednek, mintha keresztények, sőt nemesemberek lennének.” Eötvös József: *Levelek*. Budapest, 1976. 570.
- 487 Katzburg, Nathaniel: *Fejezetek az újkori zsidó történelemből Magyarországon*. Budapest, 1999. 79, 100–102.
- 488 Hanák Péter: Magyarország társadalma a századforduló idején. In: *Magyarország története 1890–1918*. Szerk. Hanák Péter – Mucsi Ferenc. 3. kiad. Budapest, 1988. 435.
- 489 Keleti Károly: *Hazánk és népe*. Pest, 1871. 151., 153.
- 490 Uo. 152.
- 491 Karády Viktor: *Zsidóság, polgárosodás, asszimiláció. Tanulmányok*. Budapest, 1997. 21.
- 492 Katus, László: The Occupational Structure of Hungarian Jewry in the Eighteenth and Twentieth Centuries. In: *Jews in the Hungarian Economy 1760–1945*. Ed. by Michael K. Silber. Jerusalem 1992. 101–102.
- 493 Uo. 152.
- 494 Prohászka Ottokár: Az ütött-kopott paraszt. In: *Prohászka Ottokár összegyűjtött művei 21. köt.* Budapest, 1929. 129.
- 495 Szekfű Gyula: *Három nemzedék és ami utána következik*. Budapest, 1934. 308.
- 496 Schvarcz Gyula: *Magyarország helyzete a realunióban*. Pest, 1870. 57.
- 497 Schvarcz Gyula: *Adalék a magyar állampolgári társadalom egységes természetének elméletéhez*. Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Budapest, 1889. 8., 28.
- 498 [Beksics Gusztáv] Atticus: *Új korszak és politikai programja*. Budapest, 1889. 36.
- 499 Lásd Horváth Zoltán: *Magyar századforduló. A második reformnemzedék története (1896–1914)*. Budapest, 1974.
- 500 Idézi Felkai László: *Eötvös József közoktatásügyi tevékenysége*. Budapest, 1979. 216.
- 501 *A magyar tudománypolitika alapvetése*. Szerk. Magyary Zoltán. Budapest, 1927. 369.
- 502 *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975*. Budapest, 1975. 142.
- 503 Uo. 104–105.
- 504 Uo. 158.
- 505 *Magyar művészet 1890–1919*. Szerk. Németh Lajos. I. kötet. Budapest, 1981. 128.
- 506 Uo. 129–130.
- 507 *A magyar tudománypolitika alapvetése*. i. m. 369. 3–5.
- 508 Nabis (héber „próféta”): 1890 körül alakult párizsi posztimpreszionista festőcsoport.
- 509 *Népszava*. 1905. április 5. és 7. szám
- 510 Hanák Péter: Az agrárszocialista mozgalom mentalitása és szimbólumai. In: *Uő: A Kert és a Műhely*. Budapest, 1988. 204.
- 511 Idézi: Katus László: A szegvári plébánia története. In: *Ecclesia semper reformanda et renovanda. Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei*. Szerk. Gözsy Zoltán – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs 2007. 167.
- 512 *Magyarországi pártprogramok 1867–1919*. Szerk. Mérei Gyula – Pölöskei Ferenc. Budapest, 2003. 155.
- 513 [Beksics Gusztáv] Timoleon: *A legújabb politikai divat*. Budapest, 1884. 11.
- 514 Andrassy Gyula: *Az 1867-iki kiegyezésről*. Budapest, 1896. 416–417.
- 515 *Gróf Tisza István képviselőházi beszédei*. Szerk. Barabási Kun József. Budapest, 1930. 2. köt. 313–314.
- 516 Nagy Ildikó: Rákosi Jenő és a harmincmillió magyar impérium. In: *Híd a századok felett. Tanulmányok Katus László 70. születésnapjára*. Szerk. Nagy Mariann. Pécs 1997. 295–309.
- 517 Gyurgyák János: *A zsidókérdés Magyarországon*. Budapest, 2001. 288.

- 518 Uo. 294.
- 519 Uo. 294–295.
- 520 Salacz Gábor: *A magyar kultúrharc története, 1890–1895*. Bécs 1938. 385.
- 521 Moritz Csáky: *Der Kulturkampf in Ungarn*. Graz–Wien–Köln 1967. 77.; Magyar ford. Hanák Pétertől. In: *Magyarország története 1890–1918*. Szerk. Hanák Péter – Mucsi Ferenc. 3. kiadás. Budapest, 1988. 82–83.
- 522 Salacz i. m. 161.
- 523 Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora*. Budapest, 1934. II. 124–126.
- 524 Kossuth Lajos iratai. X. Budapest, 1904. 401., 405.
- 525 Salacz i. m. 392.
- 526 Kossuth i. m. 410.
- 527 Salacz i. m. 392.
- 528 Idézi Hanák Péter: A dualizmus válságának kezdetei a 19. század végén. In: *Magyarország története 1890–1918*. Szerk. Hanák Péter és Mucsi Ferenc. 3. kiadás. Budapest, 1988. 149.
- 529 Gyulai D. Kálmán: *Losonczy Bánffy Dezső élete*. Marosvásárhely 1913. 16.
- 530 Hanák i. m. 150.
- 531 Buday László: Magyarország községneveinek törzskönyvezése. *Földrajzi Közlemények*, 1906. 228.
- 532 Bergmann Hajnalka: *Az 1898. évi IV. tc. A község és egyéb helynevekről*. Szakdolgozat. Kézirat. Pécs 2009.
- 533 Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. 2. köt. i. m. 131.
- 534 Hanák i. m. 569.
- 535 Ferenc Ferdinánd levele Max Wladimir Beck báró osztrák miniszterelnökhöz. Idézi: Robert A. Kann: *Erzherzog Franz Ferdinand Studien*. Wien 1976. 114.
- 536 Hanák i. m. 587
- 537 Idézi: Vermes Gábor: *Tisza István*. Budapest, 1994. 142.
- 538 MOL Földművelésügyi Minisztérium iratai, elnöki iratok 1127–1906.
- 539 MOL Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1906. február 16.
- 540 *Magyarország története 1890–1918*. 1988. 788.
- 541 Gróf Tisza István képviselőházi beszédei. 3. köt. 765–766.
- 542 Vermes i. m. 83.
- 543 Kemény i. m. 679.
- 544 Uo. 602.
- 545 Kemény i. m. II. 379.
- 546 Magyar Országos Levéltár, Budapest. Miniszterelnökség levéltára 1867 – Ib – 156/1877.
- 547 Beksics Gusztáv: *Közigazgatásunk reformja és nemzeti politikánk*. Budapest, 1890. 156.
- 548 *Jelentése a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottságnak. Az 1865-dik évi december 10-dikére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai*. VI. Pest 1868. 129.
- 549 Mocsáry Lajos válogatott írásai. Szerk. Kemény G. Gábor. Budapest, 1958. 371.
- 550 Idézi: M. Kondor Viktória: *Az 1875-ös pártfúzió*. Budapest, 1959. 130–131.
- 551 Kemény i. m. I. 679.
- 552 Grünwald Béla beszéde a képviselőházban 1883. március 9-én. Uo. 670–671.
- 553 Beksics Gusztáv: *A magyar faj terjeszkedése és nemzeti konszolidációnk*. Budapest, 1896. 17.
- 554 *Magyarországi pártprogramok 1867–1998*. Budapest, 2003. 158.
- 555 Grünwald Béla: *A Felvidék. Politikai tanulmány*. Budapest, 1878. 140.
- 556 Idézi: Kemény i. m. I. 704.
- 557 Mocsáry Lajos 1887. február 15-i beszéde a képviselőházban. Uo. 732.
- 558 Kemény i. m. I. 705.
- 559 Uo. 725.
- 560 Mocsáry Lajos: *Néhány szó a nemzetiségi kérdésről*. Budapest, 1886. 12.
- 561 Kemény i. m. II. 289.
- 562 Vermes Gábor: i. m. 83.
- 563 A csernovai eseményeket a korabeli vizsgálat iratai és Roman Holec szlovák történész *Tragédia v Cernovej a slovenská spoločnosť* [A csernovai tragédia és a szlovák társadalom. Matica Slovenská, 1997] című könyve alapján ismertettük.
- 564 Idézi: Kemény i. m. I. 426.
- 565 Uo. 508.
- 566 Kemény i. m. IV. 534.
- 567 Kemény i. m. II. 288.
- 568 Bánffy Dezső 1898. március 5-i felterjesztése az uralkodóhoz. MOL. Miniszterelnökség levéltára, 1898 – XVII -1685.
- 569 Gross, Mirjana: Hrvatska politika velikoaustrijskog kruga oko prijestolonasljednika Franje Ferdinanda. (In: *Casopis za suvremenu povijest* br. II.) Zagreb 1970. 58.
- 570 Inhalt des trialistischen Memorandums an den Thronfolger. *Grazer Tagblatt* 1913. április 5.
- 571 Gratz i. m. I. 237.
- 572 Uo. 235.
- 573 Diószegi István: *A hatalmi politika másfél évszázada*. Budapest, 1994. 206.
- 574 Uo. 220.
- 575 Vermes i. m. 256.
- 576 Uo. 259.

FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Források

- „Nemzeti újjászületés”. Válogatás Kossuth Lajos írásaiból és beszédeiből. S.a.r. Pajkossy Gábor. Budapest, 2002.
- 1848–1849. évi iratok a nemzetiségi megbékélésről. Budapest, 1948.
- A Felvidék. Grünwald Béla és Michal Mudron vitairatai. Pozsony, 2011.
- A haza, az egyház, és a trón érdekében. A magyar katolikus egyház. 1848–1849-ben. Szerk. Elmer István. Budapest, 1999.
- A horvát kérdés története és irományai a rendi állam korában. Szerk. Miskolczy Gyula. I–II. Budapest, 1927–1928.
- A kiegyezés. Szerk. Cieger András. Budapest, 2004.
- „A magyar katonatiszt” (1848–1945). Szerk. Hajdu Tibor. Budapest, 1989.
- A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848–1993. Szerk. Balogh Sándor és Sipos Levente. Budapest, 2002.
- A magyar állam- és jogtörténet forrásai. Szerk. Mezey Barna. Budapest, 1998.
- A magyar jakobinusok. Iratok, levelek, naplók. Szerk. Benda Kálmán. Budapest, 1957.
- A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. I–IV. Budapest, 1951–1966.
- A művelt és udvarias ember. A társas viselkedés szabályai a magyar nyelvű életvezetési és illemtankönyvekben. (1798–1935). Szöveggyűjtemény. Szerk. Fábri Anna. Budapest, 2001.
- A nő és hivatása. Szemelvények a magyarországi nőkérdés történetéből 1777–1865. Szerk. Fábri Anna. Budapest, 1999.
- A nő és hivatása II. Szemelvények a magyarországi nőkérdés történetéből. 1866–1895. Szerk. Fábri Anna – Borbíró Fanni – Szarka Eszter. Budapest, 2006.
- A parasztlak állapotról Magyarországon. Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely írásaiból. Szerk. Zsigmond Gábor. Budapest, 1979.
- A Szapáry- és a Wekerle-kormány minisztertanácsi jegyzőkönyvei. I–II. Szerk. Lakos János. Budapest, 1999.
- Apponyi Albert. Emlékirataim. Ötven év. Ifjúkorom – Huszonöt év az ellenzéken. Budapest, 1922.
- Az 1848–49. évi népképviselői országgyűlés. S.a.r. Beér János, Csizmadia Andor. Budapest, 1954.
- Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787). Szerk. Dányi Dezső – Dávid Zoltán. Budapest, 1960.
- Balaton Petra: A székely akció története. I. Források. 1. Munkaprogram és kirendeltségi jelentések. Budapest, 2004.
- Batthyány Lajos. (Magyar Szabadelvűek) Vál. Erdődy Gábor. Budapest, 1998.
- Bécsi utazások. 17–18. századi útinaplók. S.a.r. és jegyz. S. Sárdi Margit – Németh S. Katalin. Budapest, 2001.
- Bél Mátyás: Csongrád és Csanád megye leírása. S.a.r., a kísérő tan. és a jegyz. Zombori István. Szeged, 1984.
- Bél Mátyás: Magyarország népének élete 1730 táján. Vál. Wellmann Imre. Budapest, 1984.
- Bessenyei György válogatott művei. Vál. Bíró Ferenc. Budapest, 1987.
- Bessenyei György: Programírások, vitairatok, elmélkedések 1772–1790. S.a.r. Bíró Ferenc. Budapest, 2007.
- Bürokrácia és közigazgatási reformok Magyarhonban. Közreadja Csizmadia Andor. Budapest, 1979.
- Corpus Juris Hungarici. Magyar Törvénytár. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1896-tól (Online: www.1000ev.hu)
- Csengery Antai hátrahagyott iratai és feljegyzései. Közreadja Csengery Lóránt. Budapest, 1928.
- Deák Ferenc beszédei. I–VI. Szerk. Kónyi Manó. 2. bőv. kiad. Budapest, 1903.
- Deák Ferenc munkái. CD-ROM. Arcanum, 2004.
- Deák Ferenc: Válogatott politikai írások és beszédek. I–II. Vál. Molnár András – Deák Ágnes. Budapest, 2001.
- Élet a régi Magyarországon. Szerk. Gyurgyák János – Környei Anikó – Saly Noémi. Budapest, 2004.
- Éötvös József (Magyar Szabadelvűek) Vál. Veliky János. Budapest, 1999.

- Eötvös József Művei. 1–10. köt. Budapest, 1972–1981.
- Erdély öröksége. Erdélyi Emlékirók Erdélyről. VII–X. köt. Szerk. Makkai László. Budapest, 1942., Reprint: Budapest, 1993–1994.
- Fáy András: *Adatok Magyarország bővebb ismertetésére*. Pest, 1854.
- Források Budapest múltjából*. I–II. Budapest, 1971.
- Görgey Artúr: *Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben*. Budapest, 1988.
- Gróf Andrássy Gyula beszédei. Szerk. Léderer Béla. Budapest, 1893.
- Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. I–II. Szerk. Urbán Aladár. Budapest, 1989.
- Gróf Széchenyi István Összes Munkái. 13 köt. Budapest, 1921–1939.
- Gróf Tisza István összes munkái. 1–6. Budapest, 1923–1937.
- Grünwald Béla: *A régi Magyarország, 1711–1825*. Budapest, 1888, 2001.
- Hajnóczy József közjogi-politikai munkái. S.a.r. Csizmadia Andor. Budapest, 1958.
- Hajnóczy József (Magyar szabadelvűek) Vál. Poór János. Budapest, 1998.
- Herczeg Ferenc Emlékezései. Budapest, 1985.
- Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez 1790–1848*. Szerk. Szekfü Gyula. Budapest, 1926.
- Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában*. I–VI. S.a.r. Kemény G. Gábor. Budapest, 1952–1985.
- József nádor iratai. II–IV. (Kiadta: Domanovszky Sándor.) V. (Kiadta: Glatz Ferenc.) Budapest, 1925–1935., 1991.
- Kazinczy Ferenc művei. I–II. Vál. Szauder Mária. Budapest, 1979.
- Keleti Károly: *Magyarország népességének élelmezési statisztikája fisiológiai alapon*. Budapest, 1887.
- Kossuth Lajos és Görgei Artúr levelezése, 1848–1849. Szerk. Hermann Róbert. Budapest, 2001.
- Kossuth Lajos összes munkái. CD-ROM Arcanum, 2002.
- Kossuth Lajos összes munkái. I–XV. S.a.r. Barta István – Pajkossy Gábor – Sinkovics István. Budapest, 1948–1989.
- Kossuth Lajos. (Magyar Szabadelvűek) Vál. Pajkossy Gábor. Budapest, 1999.
- Kölcsey Ferenc minden munkái. Országgyűlési napló. S.a.r. Völgyesi Orsolya. Budapest, 2000.
- Kölcsey Ferenc. (Magyar szabadelvűek) Vál. Kulin Ferenc. Budapest, 1998.
- Lónyay Menyhért naplója 1860–1861. Szerk. Deák Ágnes. Budapest, 2004.
- Magyar Hírmondó. Az első magyar nyelvű újság*. Válogatás. S.a.r. Kókay György. Budapest, 1981.
- Magyar liberalizmus*. Vál. Tőkéczi László. Budapest, 1993.
- Magyar történeti szöveggyűjtemény*. II/1–2. köt. 1526–1790. Szerk. Sinkovics István. Budapest, 1968.
- Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása (Lexicon locorum Regni Hungariae)*. Budapest, 1920.
- Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában, 1720–21*. Budapest, 1896. Magyar Statisztikai Közlemények új folyamának XII. kötete.
- Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*. Szerk. Pajkossy Gábor. Budapest, 2003.
- Magyarország története képekben I. köt. A dualizmus kora*. Szerk. Gyurgyák János. Budapest, 2008.
- Magyarországi és erdélyi urak. Pálffy János emlékezései*. S.a.r. Szabó T. Attila, Benkő Samu. Budapest, 2009.
- Magyarországi pártprogramok 1867–1919*. Szerk. Mérei Gyula – Pölöskei Ferenc. Budapest, 2003.
- Mezőkövesdi Ujfalvy Sándor Emlékiratai*. S.a.r. Gyalui Farkas. Kolozsvár 1941.
- Mocsáry Lajos válogatott írásai*. Szerk. Kemény G. Gábor. Budapest, 1958.
- Negyvennyolc a kortársak szemével*. Szerk. Rózsa György – Spira György. Budapest, 1973.
- Németújvári gróf Batthyány Lajos első magyar miniszterelnök főbenjáró pöre*. S.a.r. Károlyi Árpád – Urbán Aladár. Budapest, 1997.
- Oka ezen írásnak... XVIII. századi erdélyi emlékirók*. Vál. és szerk. Luffy Katalin. Budapest, 2007.
- Országgyűlési naponkénti jegyzések*. S.a.r. Pajkossy Gábor. Budapest, 2002.
- Paget, John: *Magyarország és Erdély*. Válogatás. Budapest, 1987.
- Ratio Educationis*. Ford. Mészáros István. Budapest, 1981.
- Riválisok polgárosodása. Források Zalaegerszeg és Nagykanizsa történetéhez, 1867–1918*. S.a.r. Foki Ibolya. Zalaegerszeg 2011. (Zalai Gyűjtemény 70.)
- Sándor Lipót főherceg nádor iratai*. Kiad. Mályusz Elemér. Budapest, 1926.
- Skerlecz Miklós báró művei*. Ford. és bev. Berényi Pál. Budapest, 1914.
- Slavici, Ioan: *A világ, amelyben éltem*. Vál. Dávid Gyula. Bukarest, 1980.
- Steier Lajos: *A tót nemzetiségi kérdés 1848–1849-ben*. I–II. Budapest, 1937.
- Stúr, Ludovít: *A szlávok és a jövő világa. Válogatott írások*. Vál., előszó és a jegyz. Demmel József. Pozsony 2012.

- Széchenyi István válogatott írásai. Szerk. Barta István. Budapest, 1959.
- Széchenyi István válogatott művei. I–III. Szerk. Spira György. Budapest, 1991.
- Széchenyi István: *Napló*. S.a.r. Oltványi Ambrus. Budapest, 1978, 2002.
- Szemere Bertalan. (Magyar Szabadelvűek) Vál. Hermann Róbert. Budapest, 1998.
- Teleki József utazásai, 1759–1761. *Egy erdélyi gróf a felvilágosult Európában*. S.a.r., bev. tan., jegyz. Tolnai Gábor. Budapest, 1987.
- Teleki László válogatott munkái. I–II. Szerk. Kemény G. Gábor. Budapest, 1961.
- Teleki László. (Magyar Szabadelvűek) Vál. Csorba László. Budapest, 1998.
- Tisza István: *Válogatott politikai írások és beszédek*. Szerk. Tőkéczi László. Budapest, 2003.
- Tudományos Gyűjtemény (1817–1841)*. Vál. Juhász István. I–II. Budapest, 1985.
- Vanyó Tihamér Aladár: *A bécsi pápai követség levéltárának iratai Magyarországról 1611–1786*. Budapest, 1986.
- Wesselényi Miklós. (Magyar szabadelvűek) Vál. Fónagy Zoltán. Budapest, 1999.
- Wesselényi Miklós: *Balítéletekről*. Bukarest, [Lipscse], 1833. Reprint 1986.
- Wesselényi Miklós: *Szózat a magyar és szláv nemzetiiség ügyében (1843)*. I–II. S.a.r. Gál István. Kolozsvár, é.n.

Irodalom

- 1848–1849. *A forradalom és szabadságharc története*. Szerk. Hermann Róbert. Budapest, 1996.
- A 150 éves magyar vasút. 1846–1996*. Szerk. Mezei István. Budapest, 1997.
- A magyar agrártársadalom a jobbágyfelszabadítástól napjainkig*. Szerk. Gunst Péter. Budapest, 1998.
- A magyar bányászat évezredek története*. 2 kötet. Budapest, 1996.
- A magyar élelmiszeripar története*. Szerk. Siki Jenő – Tóth-Zsiga István. Budapest, 1997.
- A magyar irodalom története*. 2–5. kötet. Főszerk. Sőtér István. Budapest, 1964–65.
- A magyar irodalom története. 1800-tól 1919-ig*. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály – Veres András. Budapest, 2007.
- A magyar jobboldali hagyomány 1900–1948*. Szerk. Romsics Ignác. Budapest, 2009.
- A magyar mezőgazdaság a XIX–XX. században (1849–1949)*. Szerk. Gunst Péter – Hoffmann Tamás. Budapest, 1976.
- A magyar nevelés története*. I. Szerk. Horváth Márton. Budapest, 1988.
- A magyar országgyűlés 1848–49-ben*. Szerk. Szabad György. Budapest, 1998.
- A magyar sajtó története*. I. 1705–1848. Szerk. Kókay György. Budapest, 1979.; II. 1848–1892. Szerk. Kosáry Domokos – Németh G. Béla. Budapest, 1985.
- A magyar tanyarendszer múltja*. Szerk. Pölöskei Ferenc – Szabad György. Budapest, 1980.
- A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada, 1825–1975*. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Budapest, 1975.
- A magyar tudománypolitika alapvetése*. Szerk. Magyary Zoltán. Budapest, 1927.
- A magyar vízszabályozás története*. Szerk. Ihrig Dénes. Budapest, 1973.
- A Monarchia kora – ma*. Szerk. Gerő András. Budapest, 2007.
- A művészet története Magyarországon a honfoglalástól napjainkig*. Szerk. Aradi Nóra. Budapest, 1983.
- A nők világa. Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok*. Szerk. Fábri Anna, Várkonyi Gábor. Budapest, 2007.
- A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában, 1848–1914*. I–II. Szerk. Szabó István. Budapest, 1965.
- A pesti polgár. Tanulmányok Vörös Károly emlékére*. Szerk. Gyáni Gábor – Pajkossy Gábor. Debrecen, 1999.
- A polgárosodás útján. (Tanulmányok Magyarország társadalmának átrétegződéséhez a polgári átalakulás korában)*. Szerk. Szabad György. Budapest, 1990.
- A szabadságharc fővárosa Debrecen. 1849. január–május*. Szerk. Szabó István. Debrecen, 1948. (Reprint 1998.)
- A szabadságharc katonai története. Pákozdtól Világosig, 1848–1849*. Szerk. Bona Gábor. Budapest, 1998.
- A szociológia első magyar műhelye. A Huszadik Század köre*. I–II. Szerk. Litván György – Szűcs László. Budapest, 1973.
- A történeti statisztika forrásai*. Szerk. Kovacsics József. Budapest, 1957.
- A tudománytól a tömegkultúráig. Művelődéstörténeti tanulmányok 1890–1945*. Szerk. Lackó Miklós. Budapest, 1994.

- A világváros Budapest a két századfordulón. Szerk. Barta Györgyi – Keresztély Krisztina – Sipos András. Budapest, 2010.
- Abafi Lajos: *A szabadkőművesség története Magyarországon*. Budapest, 1900. (Reprint 1993)
- Ábrahám Barna: *Az erdélyi románság polgárosodása a 19. század második felében*. Csíkszereda, 2004.
- Arató Endre: *A magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája*. Budapest, 1983.
- Autonómiák Magyarországon, 1848–1998. Szerk. Gergely Jenő – Strausz Péter – Zachar Péter Krisztián. Budapest, 2004.
- Az Osztrák Nemzeti Banktól a Magyar Nemzeti Bankig 1816–1924. Szerk. Bácskai Tamás. Budapest, 1993.
- Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. I. Dunántúl. Szerk. Felhő Ibolya. Budapest, 1970.
- Bácskai Vera – Gyáni Gábor – Kubinyi András: *Budapest története a kezdetektől 1945-ig*. Budapest, 2000.
- Bácskai Vera – Nagy Lajos: *Piackörzetek, piacközpontok és városok Magyarországon 1828-ban*. Budapest, 1984.
- Bácskai Vera: *A vállalkozók előfutárai. Nagykereskedők Pesten a reformkorban*. Budapest, 1989.
- Bácskai Vera: *Városok és városi társadalom Magyarországon a XIX. század elején*. Budapest, 1988.
- Bácskai Vera: *Városok Magyarországon az iparosodás előtt*. Budapest, 2002.
- Bácskai Vera: *Városok és polgárok*. I–II. Budapest, 2007.
- Bálint Sándor – Barna Gábor: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Budapest, 1994.
- Ballagi Géza: *A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig*. Budapest, 1888.
- Balogh Margit – Gergely Jenő: *Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992*. I–II. Budapest, 1993–1996.
- Bánkúti Imre: *A szatmári béke*. Budapest, 1981.
- Bányai Viktória: *Zsidó iskolaügy Magyarországon*. Budapest, 2005.
- Bárczi Géza: *A magyar nyelv életrajza*. Budapest, 1963.
- Baross Gábor. Szerk. Frisnyák Zsuzsa. Budapest, 2000.
- Barta István: *A fiatal Kossuth*. Budapest, 1961.
- Barta János Ifj.: *A felvilágosult abszolutizmus agrárpolitikája a Habsburg- és a Hohenzollern-monarchiában*. Budapest, 1982.
- Barta János, ifj.: *A kétfejű sas árnyékában*. Budapest, 1984.
- Barta János, ifj.: *A meg nem értett királynő. Mária Terézia, az uralkodó*. Budapest, 1994.
- Barta János, ifj.: *A nevezetes tollvonás. II. József visszavonja rendeleteit*. Budapest, 1978.
- Barta János, ifj.: *A tizennyolcadik század története*. Budapest, 2000.
- Barta János, ifj.: *Mária Terézia*. Budapest, 1988.
- Barta János, ifj.: *„Ha Zemplén vármegyét az útas vizsgálja...” (Gazdálkodás és társadalom Zemplén megyében a 18. század végén)*. Debrecen, 2009.
- Bárh János: *Szállások, falvak, városok. A magyarság települési hagyománya*. Kalocsa, 1996.
- Beluszky Pál – Győri Róbert: *Magyar városhálózat a 20. század elején*. Budapest–Pécs, 2005.
- Beluszky Pál: *A Nagyalföld történeti földrajza*. Budapest–Pécs, 2001.
- Beluszky Pál: *Magyarország településföldrajza*. Általános rész. Budapest–Pécs 1999.
- Bencsik Gábor: *Cigányokról*. Budapest, 2008.
- Benda Gyula: *Társadalomtörténeti tanulmányok*. Budapest, 2006.
- Benda Gyula: *Zsellérből polgár – társadalmi változás egy dunántúli kisvárosban (Keszthely társadalmá, 1740–1849)*. Budapest, 2009.
- Benda Kálmán: *Emberbarát vagy hazafi? Tanulmányok a felvilágosodás korának magyarországi történetéből*. Budapest, 1978.
- Bényei Miklós: *A nemzeti és polgári kultúra felé. Tanulmányok a reformkori magyar művelődés történetéről*. Debrecen, 1998.
- Berend T. Iván – Ránki György: *A magyar gazdaság száz. éve*. Budapest, 1972.
- Berend T. Iván – Ránki György: *Európa gazdasága a 19. században, 1780–1914*. Budapest, 1987.
- Berend T. Iván – Ránki György: *Közép-Kelet-Európa gazdasági fejlődése a 19–20. században*. Budapest 1976.
- Berend T. Iván – Ránki György: *Magyarország gyár-ipara az imperializmus első világháború előtti időszakában, 1900–1914*. Budapest, 1955.
- Berend T. Iván – Szuhay Miklós: *A tőkés gazdaság története Magyarországon, 1848–1944*. Budapest, 1974.
- Berend T. Iván: *Kisiklott történelem. Közép- és Kelet-Európa a hosszú XIX. században*. Budapest, 2003.
- Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608–1918*. Budapest, 2007.
- Bernát Gyula: *Az új Magyarország agrárpolitikája. 1867–1914*. Budapest, 1938.
- Bíró Sándor: *A Tribuna és a magyarországi román közvélemény*. Budapest, 1942.
- Bódy Zsombor: *Egy társadalmi osztály születése. A magántisztviselők társadalomtörténete, 1890–1918*. Budapest, 2004.
- Bónis György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában*. Budapest, 1935.

- Bónis György: *Hajnóczy József, 1750–1795*. Budapest, 1954.
- Bonkáló Sándor: *A rutének (ruszinok)*. Budapest, é. n.
- Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 1999.
- Bölcsőtől a koporsóig. Szöveggyűjtemény a történeti demográfia tanulmányozásához. Szerk. Faragó Tamás. Budapest, 2005.
- Böllöny József: *Magyarország kormányai, 1848–1992*. Budapest, 1992.
- Buchmann Károly: *A dél-magyarországi telepítések története. I. Bánát*. Budapest, 1936.
- Bucsay Mihály: *A protestantizmus története Magyarországon, 1521–1945*. Budapest, 1985.
- Bulla Béla – Mendöl Tibor: *A Kárpát-medence földrajza*. Budapest, 1999.
- Cieger András: *Lónyay Menyhért 1822–1884*. Budapest, 2008.
- Cieger András: *Politikai korrupció a Monarchia Magyarországon*. Budapest, 2011.
- Csapodi Csaba: *Gróf Zichy Nándor élete és politikája (1828–1911)*. Budapest, 1993.
- Csapodi Csaba–Tóth András–Vértessy Miklós: *Magyar könyvtörténet*. Budapest, 1987.
- Csató Tamás: *A belkereskedelem Magyarországon a 19–20. században*. Budapest, 1995.
- Csekey István: *A magyar trónöröklési jog*. Budapest, 1917.
- Csetri Elek – Imreh István: *Erdély változó társadalma, 1767–1821*. Bukarest, 1980.
- Csizmadia Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, 1976.
- Csizmadia Andor – Kovács Kálmán – Asztalos László: *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest, 1975.
- Csorba László: *A tizenkilencedik század története*. Budapest, 2000.
- Csorba László: *A vallásalap „jogi természete”. Az egyházi vagyon problémája a polgári átalakulás korának Magyarországon 1782–1918*. Budapest, 1999.
- Czoch Gábor: *„A városok szíverei”. Tanulmányok Kassáról és a reformkori városokról*. Pozsony, 2009.
- Deák Ágnes – Molnár András: *Deák Ferenc*. Budapest, 2003.
- Deák Ágnes: *„Nemzeti egyenjogúsítás”. Kormányzati és nemzetiségpolitika Magyarországon, 1849–1860*. Budapest, 2001.
- Deák és utódai. *Magyar igazságügyi miniszterek 1848/49-ben és a dualizmus korában*. Szerk. Csibi Norbert – Domaniczky Endre. Pécs 2004.
- Deák Ferenc emlékezete. Szerk. Szabó András. Budapest, 2003.
- Deák Ferenc és a polgári átalakulás Magyarországon. Szerk. Balogh Elemér – Sarnyai Csaba Máté. Szegeged, 2005.
- Deák István: *Kossuth Lajos és a magyarok 1848–49-ben*. Budapest, 1983., 2. kiad.: *A törvényes forradalom. Kossuth Lajos és a magyarok 1848–49-ben*. Budapest, 1994.
- Deák István: *Volt egyszer egy tisztikar. A Habsburg-monarchia katonatisztjeinek társadalmi és politikai története, 1848–1918*. Budapest, 1993.
- Deák Antal András – Amelie Lanier: *Széchenyi István és Sina György közös vállalkozásai*. Budapest, 2005.
- Demmel József: *„Egész Szlovákia elfér egy tutajon...” Tanulmányok a 19. századi Magyarország szlovák történelméről*. Pozsony, 2008.
- Demmel József: *A szlovák nemzet születése. Lúdivit Stúr és a szlovák társadalom a 19. századi Magyarországon*. Pozsony, 2011.
- Demográfiai átmenet Magyarországon. (KSH NKI Történeti Demográfiai Füzetek 9). Budapest, 1991.
- Dénes Iván Zoltán: *Közüggé emelt kiváltságörzés. A magyar konzervatívok szerepe és értékvilága az 1840-es években*. Budapest, 1989.
- Dersi Tamás: *A századvég katolikus sajtója*. Budapest, 1973.
- Dersi Tamás: *Századvégi üzenet. Sajtótörténeti tanulmányok*. Budapest, 1973.
- Diószegi István: *A hatalmi politika másfél évszázada*. Budapest, 1997.
- Diószegi István: *Bismarck és Andrassy*. Budapest, 1999.
- Dobszay László: *Magyar zenetörténet*. Budapest, 1984.
- Dóka Klára: *A pest-budai céhes ipar válsága (1840–1872)*. Budapest, 1979.
- Domaniczky Endre: *A jogállam és a civil szektor Magyarországon, különös tekintettel a helyi önkormányzatokra*. Budapest, 2009.
- Domanoszy Sándor: *József nádor élete*. Budapest, 1944.
- Éber Ernő: *A magyar állattenyésztés fejlődése*. Budapest, 1961. Reprint 1996.
- Ecclesia semper reformanda et renovanda. Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei*. Szerk. Gözsy Zoltán – Varga Szabolcs – Vértessy Lázár. Pécs, 2007.
- Eckhardt Sándor: *A francia forradalom eszméi Magyarországon*. Budapest, 1924, 2001.
- Eckhart Ferenc: *A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon Mária Terézia korában*. Budapest, 1922.
- Eckhart Ferenc: *A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon, 1780–1815*. Budapest, 1958.

- Eckhart Ferenc: *A magyar közgazdaság száz éve, 1841–1941*. Budapest, 1943.
- Eckhart Ferenc: *A püspöki székek és káptalani javadalmak betöltése Mária Terézia korától 1918-ig*. Budapest, 1935.
- Eckhart Ferenc: *Magyar alkotmány és jogtörténet*. Budapest, 1946.
- Egry Gábor: *Nemzeti védgát vagy szolid haszonszerzés? Az erdélyi szászok pénzügyi rendszere és szerepe a nemzeti mozgalomban (1835–1914)*. Csíkszereda, 2009.
- Egy közép-európai birodalom – Az Osztrák–Magyar Monarchia (1867–1918)*. Szerk. Gáspár Zsuzsa. Budapest, 2008.
- Egyed Ákos: *A parasztság Erdélyben a századfordulón*. Bukarest 1975.
- Egyed Ákos: *Az erdélyi magyarság történetéből, 1790–1918*. Kolozsvár, 2004.
- Egyed Ákos: *Erdély 1848–1849*. I–II. Csíkszereda 1998–1999.
- Egyed Ákos: *Falu, város, civilizáció. Tanulmányok a jobbágyszabadítás és a kapitalizmus történetéből Erdélyben, 1848–1914*. Bukarest 1981.
- Egyed Ákos: *Gróf Mikó Imre – Erdély Széchenyije*. Sepsiszentgyörgy, 2007.
- Egyed Ákos: *Háromszék 1848–1849 – Forradalom és szabadságharc*. Sepsiszentgyörgy, 2008.
- Ember Győző: *A magyar királyi helytartótanács gazdasági és népvédelmi működése III. Károly korában*. Budapest, 1933.
- Ember Győző: *A magyar királyi helytartótanács ügyintézésének története, 1724–1848*. Budapest, 1940.
- Endes Miklós: *Erdély három nemzete és négy vallása autonómiájának története*. Budapest, 1935.
- Endrei Walter: *Magyarországi textilmanufaktúrák a 18. században*. Budapest, 1969.
- Eperjessy Géza: *A szabad királyi városok kézművesipara a reformkori Magyarországon*. Budapest, 1988.
- Eperjessy Géza: *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686–1848)*. Budapest, 1967.
- Erdély rövid története*. Főszerk. Köpeczi Béla, szerk. Barta Gábor. 2. kiad. Budapest, 1993.
- Erdély története*. II–III. Főszerk. Köpeczi Béla. Szerk. Szász Zoltán. Budapest, 1986.
- Erdődy Gábor: *A magyar kormányzat európai látóköre 1848-ban*. Budapest, 1988.
- Erdődy Gábor: *Hermán Ottó és a társadalmi-nemzeti felemelkedés ügye*. Budapest, 1984.
- Estók János – Fehér György – Gunst Péter – Varga Zsuzsanna: *Agrárvilág Magyarországon 1848–2002*. Budapest, 2003.
- Estók János: *Magyarország története, 1849–1914*. Budapest, 1999.
- F. Kiss Erzsébet: *Az 1848–49-es magyar minisztériumok*. Budapest, 1987.
- Fabiny Tibor: *A Magyarországi Evangélikus Egyház történetének vázlata*. Budapest, 1993.
- Fábri Anna: *Az irodalom magánélete*. (Irodalmi szalonok és társaskörök Pest-Budán, 1779–1848), Budapest, 1987.
- Fábri Anna: *Hétköznapi élet Széchenyi István korában*. Budapest, 2009.
- Falvak, földek, földművesek. Agrárpolitikai, agrártörténeti, településfejlesztési tanulmányok*. Szerk. Pócs Gyula. Budapest, 2004.
- Falvy Zoltán: *A magyar zene története*. Budapest, 1998.
- Faragó Tamás: *Háztartásszerkezet és falusi társadalomfejlődés Magyarországon, 1787–1828*. Budapest 1977. (Történeti statisztikai tanulmányok. 3.)
- Fazekas Csaba: *Deák Ferenc egyházpolitikája a reformkorban*. Budapest, 2008.
- Fejtő Ferenc: *II. József*. Budapest, 1997.
- Fél Edit – Hofer Tamás: *„Mi, korrekt parasztok...”. Hagyományos élet Atányon*. Budapest, 2010.
- Félegyházi Ágost: *A budapesti tőzsde története 1864–1895*. I–II. Budapest, 1896.
- Felhő Ibolya–Vörös Antal: *A helytartótanácsi levéltár*. Budapest, 1961.
- Fellner Frigyes: *Ausztria és Magyarország nemzeti jóvedelme*. Budapest, 1916.
- Fellner Frigyes: *A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon*. Budapest, 1908.
- Fenyő István: *A centralisták. Egy liberális csoport a reformkori Magyarországon*. Budapest, 1997.
- Ferenczi Zoltán: *Deák élete*. I–III. Budapest, 1904.
- Ferge Zsuzsa: *Fejezetek a magyar szegénypolitika történetéből*. Budapest, 1986.
- Fónagy Zoltán – Dobszay Tamás: *Széchenyi és Kosuth*. Budapest, 2003.
- Fónagy Zoltán: *Modernizáció és polgárosodás, 1849–1914*. Debrecen, 2001.
- Forradalom után – kiegyezés előtt. A magyar polgárosodás az abszolutizmus korában*. Szerk. Németh G. Béla. Budapest, 1988.
- Fördös László: *A II. József-féle kataszteri földmérés Magyarországon*. Szeged, 1931.
- Fried Ilona: *Emlékek városa. Fiume*. Budapest, 2001.
- Frisnyák Sándor: *Magyarország történeti földrajza*. 4. kiadás. Budapest, 1999.
- Frojimovics Kinga: *Szétszakadt történelem. Zsidó választási irányzatok Magyarországon 1868–1950*. Budapest, 2008.
- Frojimovics Kinga – Komoróczy Géza – Pusztai Viktória – Strbik Andrea: *A zsidó Budapest*. Budapest, 1995.

- Fülöp Géza: *A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban*. Budapest, 1978.
- Für Lajos: *A csákvári uradalom a tőkés gazdálkodás útján 1870–1914*. Budapest, 1969.
- Gáldi László–Makkai László: *A románok története, különös tekintettel az erdélyi románokra*. Budapest, 1941.
- Gellér Katalin: *A magyar szecesszió*. Budapest, 2004.
- Gergely András: *1848-ban hogy is volt? Tanulmányok Magyarország és Közép-Európa 1848–1849-es történetéből*. Budapest, 2000.
- Gergely András: *Egy gazdaságpolitikai alternatíva a reformkorban. A fiumei vasút*. Budapest, 1982.
- Gergely András: *Széchenyi eszmerendszerének kialakulása*. Budapest, 1972.
- Gergely Jenő: *A keresztényszocializmus Magyarországon, 1903–1923*. Budapest, 1977.
- Gergely Jenő: *A politikai katolicizmus Magyarországon, 1891–1950*. Budapest, 1977.
- Gergely Jenő: *Prohászka Ottokár a „napbaöltözött ember”*. Budapest, 1994.
- Gerő András: *Az elsőpró kisebbség. Népképviselő a Monarchia Magyarországon*. Budapest, 1988.
- Gerő András: *Dualizmusok. A Monarchia Magyarországa*. Budapest, 2010.
- Gerő András: *Ferenc József, a magyarok királya*. Budapest, 1999.
- Gerő András: *Magyar polgárosodás*. Budapest, 1993.
- Gerő András: *Se nő, se zsidó. Előítéletek találkozása a századforduló Monarchiájában*. Budapest, 2009.
- Gerő András: *Utódok kora*. Budapest, 1996.
- Glatz Ferenc: *Nemzeti kultúra – kulturált nemzet. 1867–1987*. Budapest, 1988.
- Gonda Imre – Niederhauser Emil: *A Habsburgok*. Budapest, 1977.
- Gonda László: *A zsidóság Magyarországon*. Budapest, 1992.
- Gortvay György: *Az újabbkori magyar orvosi művelődés és egészségügy története. I.* Budapest, 1953.
- Gönczi Andrea: *Ruszin skizmatikus mozgalom a XX. század elején*. Ungvár–Beregszász, 2008.
- Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora 1867–1918. I–II.* Budapest, 1934. Reprint 1992.
- Granasztói Olga: *Francia könyvek magyar olvasói. A tiltott irodalom fogadtatása Magyarországon, 1770–1810*. Budapest, 2009.
- Grünwald Béla: *A régi Magyarország, 1711–1825*. Budapest, 1888. Reprint 2001.
- Gunst Péter: *A magyar történetírás története*. Debrecen, 2000.
- Gyáni Gábor – Kövér György: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig* Budapest, 2003.
- Gyáni Gábor: *A szociálpolitika múltja Magyarországon*. Budapest, 1994.
- Gyáni Gábor: *Az utca és a szalon. Társadalmi térhasználat Budapesten*. Budapest, 1998.
- Gyáni Gábor: *Bérkaszárnya és nyomortelep. A budapesti munkáslakás múltja*. Budapest, 1992.
- Gyáni Gábor: *Budapest – Túl jón és rosszon*. Budapest, 2008.
- Gyáni Gábor: *Család, háztartás és városi cselédség*. Budapest, 1983.
- Gyáni Gábor: *Hétköznapi Budapest. Nagyvárosi élet a századfordulón*. Budapest, 1995.
- Gyimesi Sándor: *A városok a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet időszakában. Funkcionális és strukturális változások Nyugat- és Közép-Kelet-Európa városhálózatában, különös tekintettel Magyarországra*. Budapest, 1975.
- Gyömrei Sándor – Vértesy Miklós: *Baross Gábor*. Budapest, 1937.
- Györfly István: *Alföldi népelet. Válogatott néprajzi tanulmányok*. Szerk. Selmeczi Kovács Attila. Budapest, 1983.
- Györfly István: *Magyar falu, magyar ház*. Budapest, 1943. Reprint. Budapest, 1987.
- Gyurgyák János: *Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története*. Budapest, 2008.
- Gyurgyák János: *A zsidókérdés Magyarországon. Politikai eszmetörténet*. Budapest, 2001.
- H. Balázs Éva: *Bécs és Pest-Buda a régi századvégen, 1765–1800*. Budapest, 1987.
- H. Balázs Éva: *Berzeviczy Gergely, a reformpolitikus*. Budapest, 1967.
- H. Balázs Éva: *Életek és korok. Válogatott írások*. Szerk. Krász Lilla. Budapest, 2005.
- Habsburg Lexikon*. Szerk. Brigitte Hamann. Budapest, 1990.
- Hajdu Lajos: *A közjó szolgálatában. A jozefinizmus igazgatási és jogi reformjairól*. Budapest, 1983.
- Hajdu Lajos: *Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában*. Budapest, 1985.
- Hajdú Tibor: *Tisztikar és középosztály 1850–1914. Ferenc József magyar tisztjei*. Budapest, 1999.
- Hajnal István: *A Battyhány-kormány külpolitikája*. Budapest, 1957.
- Halász Imre: *Egy letűnt nemzedék*. Budapest, 1911.
- Hanák Péter: *1867– európai térben és időben*. Vál. Somogyi Éva. Budapest, 2001.
- Hanák Péter: *A Kert és a Műhely*. Budapest, 1988.
- Hanák Péter: *Magyarország a Monarchiában*. Budapest, 1975.
- Hanák Péter – Hanák Katalin: *A magyar pamutipar története 1887–1962*. Budapest, 1964.

- Herger Csabáné: *Polgári állam és egyházi autonómia a 19. században*. Budapest, 2010.
- Hermann Egyed: *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig* München, 1974.
- Hermann Róbert: *1848–1849. A szabadságharc hadtörténete*. Budapest, 2001.
- Hermann Róbert: *A Drávától a Lajtáig* Budapest, 2008.
- Hermann Róbert: *I. Ferenc József és a megtorlás*. Budapest, 2009.
- Hermann Róbert: *Kossuth hadserege, Kossuth fővezérei*. Budapest, 2007.
- Hermann Róbert: *Kossuth Lajos élete és kora*. Budapest, 2002.
- Hermann Róbert: *Negyvennyolcas történetünk mai állása*. Budapest, 2011.
- Hermann Róbert – Molnár András: *Saját utamat jártam. Batthyány Lajos miniszterelnök 1807–1849*. Zalaegerszeg 2008.
- Hétköznapi élet a Habsburgok korában 1740–1815*. Szerk. H. Balázs Éva – Krász Lilla – Kurucz György. Budapest, 2007.
- Horváth János: *A magyar irodalom fejlődéstörténete*. Budapest, 1976.
- Horváth Mihály: *Az ipar és kereskedelem története Magyarországon a három utolsó század alatt*. Buda, 1840. Reprint 1984.
- Horváth Mihály: *Huszonöt év Magyarország történelméből 1823–1848*. I–III. 3. kiad. Budapest, 1886.
- Horváth Mihály: *Magyarország függetlenségi harczának története 1848 és 1849-ben*. I–III. Genf 1865.
- Horváth Mihály: *Magyarország történelme*. VII–VIII. Budapest, 1873.
- Horváth Mihály: *Polgárosodás, liberalizmus, függetlenségi harc. Válogatott írások*. Szerk. Pál Lajos. Budapest, 1986.
- Horváth Zoltán: *Magyar századforduló. A második reformnemzedék története (1896–1914)*. Budapest, 1974.
- I. Tóth Zoltán: *Az erdélyi és magyarországi román nemzeti mozgalom (1790–1848)*. Budapest, 1958.
- I. Tóth Zoltán: *Az erdélyi román nacionalizmus első százada*. Budapest, 1946. Reprint Csíkszereda, 1998.
- I. Tóth Zoltán: *Magyarok és románok. Történelmi tanulmányok*. Budapest, 1966.
- Igaz Rita: *A barokk Magyarországon*. Budapest, 2007.
- Imreh István: *A rendtartó székely falu. Faluközösségi határozatok a feudalizmus utolsó évszázadából*. Bukarest, 1973.
- Imreh István: *A törvényhozó székely falu*. Bukarest, 1983.
- Integrációs törekvések Közép- és Kelet-Európában a 19–20. században*. Szerk. Romsics Ignác. Budapest, 1997.
- Ipar és társadalom a 18–20. században*. Szerk. Sasfi Csaba. Budapest, 2003.
- Iparosodás és modernizáció*. Szerk. Mazsu János. Debrecen, 1991.
- Iskolák, diákok, oktatáspolitikai a 19–20. században*. Szerk. Feitl István – Sipos András. Budapest, 2004.
- Jancsó Benedek: *A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota*. I–II. Budapest, 1886–1899.
- Jancsó Benedek: *A román irredentista mozgalmak története*. Budapest, 1920.
- Jászi Oszkár: *A Habsburg Monarchia felbomlása*. Budapest, 1983.
- Jászi Oszkár: *A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés*. Budapest, 1912. Rövidített kiadás: Budapest, 1986.
- Jeszenszky Géza: *Az elveszett presztízs*. Budapest, 1994.
- Kállay István: *A szabad királyi városok gazdálkodása Mária Terézia korában*. Budapest, 1972.
- Kapronczay Károly: *Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből*. Budapest, 2001.
- Karády Viktor: *Iskolarendszer és felekezeti egyenlőtlenség Magyarországon (1867–1945)*. Budapest, 1997.
- Karády Viktor: *Önazonosítás, sorsválasztás. A zsidó csoportazonosság történelmi alakváltozásai Magyarországon*. Budapest, 2001.
- Karády Viktor: *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek (1867–1945). Történeti-szociológiai tanulmányok*. Budapest, 2000.
- Karády Viktor: *Zsidóság, polgárosodás, asszimiláció. Tanulmányok*. Budapest, 1997.
- Karády Viktor – Kozma István: *Név és nemzet. Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig*. Budapest, 2002.
- Károlyi Árpád: *Az 1848-diki pozsonyi törvénycikkek az udvar előtt*. Budapest, 1936.
- Katus László: *Sokszólamú történelem. Válogatott tanulmányok és cikkek*. Szerk. Nagy Mariann – Vértesi Lázár. Pécs 2008.
- Katzburg, Nathaniel: *Fejezetek az újkori zsidó történelemből Magyarországon*. Budapest, 1999.
- Kecskeméti Károly: *Magyar liberalizmus, 1790–1848*. Budapest, 2009.
- Keleti Károly. *Hazánk és népe*. Pest 1871.
- Keller Márkus: *A tanárok helye. A középiskolai tanárok professzionalizációja a 19. század második felében magyar–porosz összehasonlításban*. Budapest, 2010.
- Kemény G. Gábor: *A magyar nemzetiségi kérdés története. I. rész. A nemzetiségi kérdés a törvények és tervezetek tükrében 1790–1918*. Budapest, 1947.
- Kerényi B. Eszter: *Báró Sina Simon*. Budapest, 2007.
- Kerényi Ferenc: *Színek, terek, emberek. Irodalom és színház a 18–19. században*. Budapest, 2010.

- Kéri Katalin: *Hölgyek napernyővel. Nők a dualizmus kori Magyarországon 1867–1914.* Pécs 2008.
- Kiszely Gyula: *A Diósgyőri Magyar Állami Vas- és Acélgyár története (1867–1945).* Miskolc 1997.
- Klement Judit: *Gőzmalmok a Duna partján.* Budapest, 2010.
- Koltay-Kastner Jenő: *A Kossuth-emigráció Olaszországban.* Budapest, 1960.
- Komlós Aladár: *A magyar zsidóság irodalmi tevékenysége a XIX. században.* Budapest, 2008.
- Komlos, John: *Az Osztrák–Magyar Monarchia mint közös piac.* Budapest, 1990.
- Komoróczy Géza: *A zsidók története Magyarországon, a középkortól napjainkig. 1–2. kötet.* Pozsony 2012.
- Kondor Viktória: *Az 1875-ös pártfúzió.* Budapest, 1959.
- Kornis Gyula: *A magyar művelődés eszményei, 1777–1848. I–II.* Budapest, 1927.
- Kósa László: „Hét szilvafa árnyékában”. *A nemesség alsó rétegének élete és mentalitása a rendi társadalom utolsó évtizedeiben Magyarországon.* Budapest, 2001.
- Kósa László: *A magyar néprajz tudománytörténete.* Budapest, 2001
- Kósa László: *Egyház, társadalom, hagyomány.* Debrecen, 1993.
- Kósa László: *Fürdőélet a Monarchiában.* Budapest, 1999.
- Kósa László: *Nemesek, polgárok, parasztok. Néprajzi, antropológiai és művelődéstörténeti tanulmányok.* Budapest, 2003.
- Kósa László: *Paraszti polgárosodás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon 1880–1920.* Debrecen, 1990.
- Kosáry Domokos: *A Görgey-kérdés története.* Budapest, 1995.
- Kosáry Domokos: *Kossuth Lajos a reformkorban.* Budapest, 1946., 2002.
- Kosáry Domokos: *Magyarország és a nemzetközi politika 1848–1849-ben.* Budapest, 1999.
- Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* Budapest, 1980.
- Kosáry Domokos: *Széchenyi Döblingben.* Budapest, 1981.
- Kosáry Domokos: *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867. (Magyarok Európában III.)* Budapest, 1990.
- Kossuth Lajos, „a magyarok Mózesé”.* Szerk. Hermann Róbert. Budapest, 2006.
- Kovács Ágnes: *Károlyi Sándor.* Budapest, 1988.
- Kozári Monika: *A dualista rendszer (1867–1918).* Budapest, 2005.
- Kozári Monika: *Tisza Kálmán és kormányzati rendszere.* Budapest, 2003.
- Kövér György: *A felhalmozás íve. Társadalom- és gazdaságtörténeti tanulmányok.* Budapest, 2002.
- Kövér György: *Iparosodás agrárországban. Magyarország gazdaságtörténete, 1848–1914.* Budapest, 1982.
- Kövér György: *A tiszaezlári dráma. Társadalomtörténeti látószögek.* Budapest, 2011.
- Krámli Mihály: *A császári és királyi haditengerészet és Magyarország.* Pécs 2004.
- Kubinszky Judit: *Politikai antiszemitizmus Magyarországon (1875–1890).* Budapest, 1976.
- Kulcsár Krisztina: *II. József utazásai Magyarországon, Erdélyben, Szlavóniában és a Temesi Bánságban, 1768–1773.* Budapest, 2004.
- Kupa László: *Pulszky Ágost.* Budapest, 1999.
- Lackó Mihály: *Széchenyi és Kossuth vitája.* Budapest, 1977.
- Lackó Miklós: *Ipari munkásságunk összetételének alakulása 1867–1949.* Budapest, 1961.
- Ladányi Andor: *A középiskolai tanárképzés története.* Budapest, 2008.
- Lakatos Ernő: *A magyar politikai vezető réteg, 1849–1918.* Budapest, 1942.
- Láng Lajos: *A vámpolitika az utolsó száz évben.* Budapest, 1904.
- Lederer Emma: *Az ipari kapitalizmus kezdetei Magyarországon.* Budapest, 1952.
- Lengyel György: *Vállalkozók, bankárok, kereskedők. A magyar gazdasági elit a 19. században és a 20. század első felében.* Budapest, 1989.
- Lipták Dorottya: *Újságok és újságolvasók Ferenc József korában.* Budapest, 2003.
- Lukács Lajos: *A Vatikán és Magyarország 1846–1878.* Budapest, 1981.
- Lukács Lajos: *Magyar politikai emigráció, 1849–1867.* Budapest, 1984.
- Lukacs, John: *Budapest, 1900. A város és kultúrája.* Budapest, 1996.
- Lyka Károly: *A táblabíró világ művészete. Magyar művészet 1800–1850.* Budapest, 1981.
- Lyka Károly: *Közönség és művészet a századvégen. Magyar művészet, 1867–1896.* Budapest, 1982.
- Lyka Károly: *Nemzeti romantika. Magyar művészet, 1850–1867.* Budapest, 1982.
- Magyar alkotmánytörténet.* Szerk. Mezey Barna Budapest, 2004. (5. átdolg. kiadás.)
- Magyar építészet. 4. Barokk, rokokó és copf. 5. Klasszicizmus, historizmus. 6. A szecessziótól napjainkig.* Főszerk. Ritoók Pál. Budapest, 2002–2004.
- Magyar gazdaságtörténeti szöveggyűjtemény. XVIII–XX. század.* Szerk. Czoch Gábor és mások. Budapest, 2003.
- Magyar géniusz.* Szerk. Rácz Árpád. Budapest, 2001.

- Magyar ipar- és technikatörténet.* Főszerk. Fehér Katalin. Budapest, 2000.
- Magyar jogtörténet.* Szerk. Mezey Barna. 2. jav. kiad. Budapest, 2003.
- Magyar Kódex. Magyarország művelődéstörténete.* Főszerk. Szentpéteri József. 3–5. köt. Budapest, 2000–2001.
- Magyar miniszterelnökök, 1848–2002.* Szerk. Stemler Gyula. Budapest, 2002.
- Magyar művelődéstörténet.* Szerk. Domanovszky Sándor. 4–5. köt. Budapest, 1941. (Reprint 1990, CD 2003.)
- Magyar művelődéstörténet.* Szerk. Kósa László. 3. kiad. Budapest, 2006.
- Magyar művészet 1890–1919.* Szerk. Németh Lajos. I–II. köt. Budapest, 1981.
- Magyar színháztörténet.* 1. köt. 1790–1873. 2. köt. 1873–1920. Főszerk. Székely György. Budapest, 1990.
- Magyarország agrártörténete. Agrártörténeti tanulmányok.* Szerk. Für Lajos – Orosz István – Romány Pál. Budapest, 1996.
- Magyarország és a Szentszék kapcsolatának ezer éve.* Szerk. Zombori István. Budapest, 1996.
- Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig.* Szerk. Honvári János. 4. kiadás. Budapest, 2000.
- Magyarország hadtörténete.* Főszerk. Liptai Ervin. 2. kötet. Budapest, 1984–1985.
- Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor. I–IX.* Szerk. Matlekovits Sándor. Budapest, 1897–1898.
- Magyarország társadalomtörténete a 18–19. században.* 1–2. köt. Szerk. Faragó Tamás. Budapest, 2004.
- Magyarország társadalomtörténete I. A reformkortól az első világháborúig. Szöveggyűjtemény.* Szerk. Kövér György. 1–2. köt. Budapest, 1993.
- Magyarország története a 19. században.* Szerk. Gergely András. Budapest, 2003.
- Magyarország története 1686–1790.* Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest, 1989.
- Magyarország története 1790–1848.* Főszerk. Mérei Gyula. Budapest, 1980.
- Magyarország története 1848–1890.* Főszerk. Kovács Endre. 2. jav. kiad. Budapest, 1987.
- Magyarország története 1890–1918.* Főszerk. Hanák Péter. 3. kiad. Budapest, 1988.
- Magyarország története.* Főszerk. Romsics Ignác. Budapest, 2007.
- Magyarország történeti demográfiája (896–1995). Mil-
lecentenáriumi előadások.* Szerk. Kovacsics József. Budapest, 1997.
- Magyarország történeti demográfiája.* Szerk. Kovacsics József. Budapest, 1963.
- Magyarország történeti földrajza. I–II. kötet.* Szerk. Beluszky Pál. Budapest–Pécs, 2005., 2008.
- Magyarországi politikai pártok lexikona 1846–2010.* Szerk. Vida István. Budapest, 2011.
- Magyary-Kossa Gyula: *Magyar orvosi emlékek.* Budapest, 1929.
- Makkai Béla: *Végtér vagy hídfő? „Az idegenben élő magyarság nemzeti gondozása” Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában (1904–1920).* Budapest, 2003.
- Makkai Béla: *Idegenben. Tanulmányok a magyar–magyar kapcsolatok korai történetéből.* Budapest, 2004.
- Málnási Ödön: *Erdődi gróf Pálffy János nádor.* Eger, 1929.
- Málnási Ödön: *Gróf Csáky Imre bíbornok élete és kora.* Kalocsa, 1933.
- Mályusz Elemér: *A türelmi rendelet. II. József és a magyar protestantizmus.* Budapest, 1939.
- Mályusz Elemér: *Klió szolgálatában. Válogatott történelmi tanulmányok.* Szerk. Soós István. Budapest, 2003.
- Mályusz Elemér: *Magyarország története a felvilágosodás korában.* Szerk. Soós István. Budapest, 2002.
- Marczali Henrik: *Az 1790/91-diki országgyűlés. I–II.* Budapest, 1907.
- Marczali Henrik: *Magyarország története a szatmári békétől a bécsi congressusig 1711–1815.* Budapest, 1898.
- Marczali Henrik: *Magyarország története II. József korában. I–III. köt.* Budapest, 1885–1888.
- Marczali Henrik: *Mária Terézia, 1717–1780.* Budapest, 1891. Reprint 1987.
- Marczali Henrik: *Világtörténelem – magyar történelem.* Vál. Gunst Péter. Budapest, 1982.
- Mayer Mária: *Kárpátukrán (ruszin) politikai és társadalmi törekvések 1860–1910.* Budapest, 1977.
- Mérei Gyula: *Mezőgazdaság és agrártársadalom Magyarországon 1790–1848.* Budapest, 1948.
- Mérlegen a XIX. századi magyar történelem. Értelmezések és értékelések.* Szerk. Püski Levente – Valuch Tibor. Debrecen, 2002.
- Mészáros István: *A Szent István Társulat százötven éve, 1848–1998.* Budapest, 1998.
- Mészáros István: *Az iskolaiügy története Magyarországon 996–1777 között.* Budapest, 1981.
- Mészáros István: *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948.* Budapest, 1988.
- Mészáros István: *Magyar iskolatípusok 996–1990.* Budapest, 1991.
- Mészáros István: *Magyar nevelés története, 1790–1848.* Budapest, 1968.

- Meszlényi Antal: *A jozefinizmus kora Magyarországon (1780–1846)*. Budapest, 1934.
- Meszlényi Antal: *A magyar hercegrímások arcképsorozata (1707–1945)*. Budapest, 1970.
- Mikó Imre: *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika*. Kolozsvár, 1944. Reprint é.n.
- Mint nemzet a nemzettel... Tudományos tanácskozás a magyar–horvát kiegyezés 140. évfordulója emlékére, Budapest, 2008*. Szerk. Sokcsevits Dénes. Budapest, 2011.
- Miskolczy Ambrus: *A brassói román levantei kereskedő-polgárság kelet–nyugati közvetítő szerepe (1780–1860)*. Budapest, 1987.
- Miskolczy Ambrus: *A modern magyar demokratikus kultúra „eredeti jellegzetességeiről” 1790–1849*. Budapest, 2006.
- Miskolczy Ambrus: *Románok a történeti Magyarországon*. Budapest, 2005.
- Molnár András: *Az Ellenzéki Nyilatkozat és a kortársak*. Zalaegerszeg 1998.
- Molnár András: *Batthyány Lajos a reformkorban*. Zalaegerszeg 1997.
- Molnár András: *Viam meam persequor. Batthyány Lajos gróf útja a miniszterelnökségig*. Budapest, 2007.
- Molnár Antal – Szabó Ferenc: *Bangha Béla SJ emlékezete*. Budapest, 2010.
- Nagy István: *A magyar kamara, 1686–1848*. Budapest, 1971.
- Nagy István: *A mezőgazdaság Magyarországon az abszolutizmus korában (1849–1867)*. Budapest, 1944.
- Nagy képes millenniumi arcképcsarnok. 100 portré a magyar történelemből*. Szerk. Rácz Árpád. Budapest, 2000.
- Nagy képes millenniumi hadtörténet. 1000 év a hadak útján*. Szerk. Rácz Árpád. Budapest, 2000.
- Nagy Lajos – Bónis György: *Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig*. Budapest története. III. Budapest, 1975.
- Nagy Mariann: *A magyar mezőgazdaság regionális szerkezete a 20. század elején*. Budapest, 2003.
- Nagy Pál: *A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában*. Kaposvár, 1998.
- Nemzeti és polgári átalakulás a XIX. századi Magyarországon*. Szerk. Orosz István – Pölöskei Ferenc. Budapest, 1994.
- Népi kultúra és nemzettudat. Tanulmánygyűjtemény*. Szerk. Hofer Tamás. Budapest, 1991.
- Niederhauser Emil: *A jobbágyfelszabadítás Kelet-Európában*. Budapest, 1962.
- Niederhauser Emil: *Mária Terézia élete és kora*. Budapest, 2004.
- Nők a modernizálódó magyar társadalomban*. Szerk. Gyáni Gábor – Nagy Beáta. Debrecen, 2006.
- Orosz István: *Hagyományok és megújulás. Válogatott tanulmányok a magyar mezővárosok történetéből*. Debrecen, 1995.
- Orosz István: *Széchenyi és kortársai*. Debrecen, 2000.
- Orosz István: *A jobbágyvilág megszűnése Magyarországon*. Debrecen, 2010.
- Paládi-Kovács Attila: *Ipari táj. Gyarak, bányák, műhelyek népe a 19–20. században*. Budapest, 2007.
- Pap József: *Magyarország vármegyei tisztikara a reformkor végétől a kiegyezésig*. Szeged, 2003.
- Pál Judit: *Unió vagy „unificáltatás”? Erdély uniója és a királyi biztos működése (1867–1872)*. Kolozsvár 2010.
- Perényi Roland: *A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896–1914*. Budapest, 2012.
- Pest-budai árvíz, 1838*. Szerk. Faragó Tamás. Budapest, 1988.
- Péter László: *Az Elbától keletre. Tanulmányok a magyar és kelet-európai történelemből*. Budapest, 1998.
- Petróci Sándor: *Pest megye újjátelepítése, 1711–1760*. Budapest, 1965.
- Pilkhoffer Mónika: *Bányászat és építészet Pécsen a 19–20. században*. Pécs, 2008.
- Pilkhoffer Mónika: *Pécs építészete a századfordulón (1888–1907)*. Pécs 2004.
- Pirigyi István: *A görög katolikus magyarság története*. Budapest, 1991.
- Pogány Mária: *Vállalkozók, mérnökök, munkások a magyar vasútépítés hőskorában 1845–1873*. Budapest, 1980.
- Polányi Imre: *A szlovák társadalom és polgári nemzeti mozgalom a századfordulón (1895–1905)*. Budapest, 1987.
- Polgári lakáskultúra a századfordulón*. Szerk. Hanák Péter. Budapest, 1992.
- Polgárosodás és szabadság. (Magyarország a XIX. században)*. Szerk. Veliky János. Budapest, 1999.
- Poór János: *A kompromisszumok kora*. Budapest, 1992.
- Poór János: *Kényszerpályák nemzedéke, 1795–1815*. Budapest, 1988.
- Pölöskei Ferenc: *A koalíció felbomlása és a Nemzeti Munkapárt megalakulása 1909–1910*. Budapest, 1963.
- Pölöskei Ferenc: *A magyar parlamentarizmus a századfordulón. Politikusok és intézmények*. Budapest 2001.
- Pölöskei Ferenc: *Közigazgatás és önkormányzat a polgári Magyarországon*. Budapest, 1993.
- Pölöskei Ferenc: *Tisza István*. Budapest, 1985.
- Pölöskei Ferenc: *A Szabadelvű Párt fényei és árnyai (1875–1906)*. Budapest, 2010.

- Pölöskei Ferenc – Ránki György: *A magyarországi polgári államrendszerek*. Budapest, 1981.
- Pukánszky Béla: *Erdélyi szászok és magyarok*. Budapest, 1943.
- Pukánszky Béla: *Német polgárság magyarföldön*. Budapest, é.n. Új kiadás 2000.
- Puskás Julianna: *Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban, 1880–1940*. Budapest, 1982.
- R. Várkonyi Ágnes: *A pozitivisták történeteszmélete a magyar történetírásban. A pozitívizmus gyökerei és kibontakozása Magyarországon 1830–1860*. I–II. Budapest, 1973.
- Rácz István: *A török világ hagyatéka Magyarországon*. Debrecen, 1995.
- Rácz István: *Városlakó nemesek az Alföldön 1541–1848 között*. Budapest, 1988.
- Rácz Lajos: *Magyarország éghajlattörténete az újkor idején*. Szeged, 2001.
- Rácz Lajos: *Magyarország környezettörténete az újkorig*. Budapest, 2008.
- Receptek válságra – Pénz és gazdaság a 20. század első felében*. Szerk. Dévényi Anna – Rab Virág. Pécs 2007.
- Reformátusok Budapesten*. Szerk. Kósa László. Budapest, 2006.
- Rébay Magdolna: *A leány-középiskolák Magyarországon és a német nyelvű országokban*. Budapest, 2009.
- Révész Emese: *A magyar historizmus*. Budapest, 2005.
- Révész Imre: *A magyarországi protestantizmus története*. Budapest, 1925.
- Romsics Gergely: *Nép, nemzet, birodalom. A Habsburg Birodalom emlékezete a német, osztrák és magyar történetpolitikai gondolkodásban, 1918–1941*. Budapest, 2010.
- Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, 2000.
- Romsics Ignác: *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*. Budapest, 1998.
- Romsics, Ignác: *Bethlen István. Politikai életrajz*. Budapest, 1991.
- Romsics Ignác: *Clió bővületében. Magyar történetírás a 19–20. században – nemzetközi kitekintéssel*. Budapest, 2011.
- Ruzitska Lajos: *A magyar vasútépítések története 1914-ig*. Budapest, 1964.
- Salacz Gábor: *A magyar kultúrharca története, 1890–1895*. Bécs, 1938.
- Salacz Gábor: *Egyház és állam Magyarországon a dualizmus korában, 1867–1918*. München 1974.
- Sándor Vilmos: *Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867–1900*. Budapest, 1954.
- Sárközi Zoltán: *Az erdélyi szászok 1848–1849-ben*. Budapest, 1974.
- Sárközi Zoltán: *Az erdélyi szászok a nemzeti ébredés korában (1790–1848)*. Budapest, 1963.
- Sarlós Béla: *Deák és a kiegyezés*. Budapest, 1987.
- Sarlós Béla: *Közigazgatás és hatalmpolitika a dualizmus rendszerében*. Budapest, 1976.
- Schlett István: *A „munkáskérdés” és a szocializmus a magyar politikai gondolkodásban, 1848–1906*. Budapest, 1987.
- Schlett István: *A magyar politikai gondolkodás története*. I–II/1. Budapest, 1996, 1999.
- Schlett István: *A szociáldemokrácia és a magyar társadalom 1914-ig*. Budapest, 1982.
- Schlett István: *Eötvös József*. Budapest, 1987.
- Schultheisz Emil – Tardi Lajos: *A magyarországi járványok történetéből*. Budapest, 1964.
- Sebestyén Éva: *Kaland és kutatás Afrikában. Magyar László életrajza*. Budapest, 2008.
- Simándi Irén: *Küzdelem a nők parlamenti választójogáért Magyarországon 1848–1938*. Budapest, 2009.
- Sipos Péter: *A szociáldemokrata szakszervezetek története Magyarországon*. Budapest, 1997.
- Sisa József: *A magyar klasszicizmus*. Budapest, 2006.
- Sisa József: *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon. A historizmus kora*. Budapest, 2007.
- Sokcsevits Dénes: *Magyar múlt horvát szemmel*. Budapest, é. n.
- Sokcsevits Dénes: *Horvátország a 7. századtól napjainkig*. Budapest, 2011.
- Somkuti Gabriella: *Az Országos Széchényi Könyvtár története. 1802–1918*. Budapest, 2002.
- Somogyi Éva: *A birodalmi centralizációtól a dualizmusig. Az osztrák–német liberálisok útja a kiegyezéshez*. Budapest, 1976.
- Somogyi Éva: *Abszolutizmus és kiegyezés*. Budapest, 1981.
- Somogyi Éva: *Ferenc József*. Budapest, 1989.
- Somogyi Éva: *Hagyomány és átalakulás. Állam és bürokrácia a dualista Habsburg Monarchiában*. Budapest, 2006.
- Somogyi Éva: *Kormányzati rendszer a dualista Monarchiában*. Budapest, 1996.
- Sonkoly Gábor: *Erdély városai a XVIII–XIX. században*. Budapest, 2001.
- Soós Imre: *Heves megye benépesülése a török hódoltság után*. Eger, 1955.
- Spira György – Vörös Károly: *Budapest története a márciusi forradalomtól az őszirózsás forradalomig (Budapest története IV.)*. Budapest, 1975.
- Spira György: *A nemzetiségi kérdés a negyvennyolcas forradalom Magyarországon*. Budapest, 1980.
- Spira György: *Kossuth és alkotmányterve*. Debrecen, 1989.
- Strickerné Pollacsek Laura: *III. Károly gazdaságpolitika hazánkban*. Budapest, 1909.

- Szabad György: *A tatai és gesztesi Esterházy-uradalom áttérése a robotrendszerről a tőkés gazdálkodásra*. Budapest, 1957.
- Szabad György: *Forradalom és kiegyezés válaszüján, 1860–1861*. Budapest, 1967.
- Szabad György: *Kossuth irányadása*. Budapest, 2002.
- Szabad György: *Magyarország önálló államiságának kérdése a polgári átalakulás korában*. Budapest, 1986.
- Szabad György: *Miért halt meg Teleki László?* Budapest, 1985.
- Szabadság és nemzet. *Liberalizmus és nacionalizmus Közép- és Kelet-Európában*. Szerk. Dénes Iván Zoltán. Budapest, 1993.
- Szabó Dezső: *A magyarországi úrbérendezés története Mária Terézia korában*. I. Budapest, 1933.
- Szabó Dezső: *A megyék ellenállása Mária Terézia úrbéri rendeleteivel szemben*. Budapest, 1932.
- Szabó Ferenc: *Prohászka Ottokár élete és műve*. Budapest, 2007.
- Szabó István: *A magyar parasztság története*. Budapest, 1940.
- Szabó István: *A magyarság életrajza*. Budapest, 1941. Reprint 1990.
- Szabó István: *Népiségtörténeti tanulmányok*. Budapest, 2005.
- Szabó István: *Tanulmányok a magyar parasztság történetéből*. Budapest, 1948.
- Szabó István: *Ugocea megye*. Budapest, 1937.
- Szabó Miklós: *Az újkonzervativizmus és a jobboldali radikalizmus története (1867–1918)*. Budapest, 2003.
- Szabó Miklós: *Politikai kultúra Magyarországon 1896–1986*. Budapest, 1989.
- Szádeczky Lajos: *A székely határőrség szervezése 1762–1764-ben*. Budapest, 1905.
- Szakál Gyula: *Vállalkozó győri polgárok 1870–1940*. Budapest, 2002.
- Szakértők és pártemberek. Kormányzati elit Magyarországon 1848–2010*. Szerk. Ilonszki Gabriella. Budapest, 1911.
- Szalay László: *A magyarországi szerb telepek jogviszonya az államhoz*. Pest, 1861.
- Szarka László: *Szlovák nemzeti fejlődés – magyar nemzetiségi politika, 1867–1918*. Pozsony, 1995.
- A modern szlovák nacionalizmus évszázada 1780–1918*. Szerk. Szarka László. Budapest, 2011.
- Szekfű Gyula: *Három nemzedék*. Budapest, 1920. Reprint 1989.
- Szekfű Gyula: *Magyar történet*. 4–5. kötet. 7. kiadás. Budapest, 1943. Reprint 1990. CD 2002.
- Szente Zoltán: *Kormányzás a dualizmus korában. A XIX. századi európai parlamentarizmus és Magyarország kormányformája a kiegyezés után 1867–1918*. Budapest, 2011.
- Szeremlei Sámuel: *Vallás-erkölcsi és társadalmi élet 1848 óta Magyarországon*. Budapest, 1874.
- Szijártó M. István: *A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés, 1708–1792*. Budapest, 2005.
- Szili Ferenc: *Elindultam szép hazámból... Adatok a kivándorlás történetéhez*. Budapest, 2008.
- Szita Szabolcs: *A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége. A GyOSz kiépítése és tevékenysége 1902-től 1948-ig*. Budapest, 1997.
- Szívós Erika: *A magyar képzőművészet társadalomtörténete 1867–1918*. Budapest, 2009.
- Szterényi József – Ladányi Jenő: *A magyar ipar a világháborúban*. Budapest, 1933.
- Szürke eminenciások a magyar történelemben. Szerk. Szentpéteri József. Budapest, 2003.
- T. Mérey Klára: *Tanulmányok. Válogatás egy életműből*. Szekszárd, 2000.
- T. Mérey Klára: *Település – megye – régió*. Pécs, 2007.
- Takáts József: *Modern magyar politikai eszmetörténet*. Budapest, 2007.
- Takács Péter: *Deák Ferenc politikai pályája, 1849–1865*. Budapest, 1991.
- Tanulmányok a magyarországi református egyház történetéből, 1867–1978*. Főszerk. Bartha Tibor – Makkai László. Budapest, 1983.
- Tanulmányok a parasztság történetéhez. Magyarországon, 1711–1790*. Szerk. Spira György. Budapest, 1952.
- Tárkány-Szücs Ernő: *Magyarjogi népszokások*. Budapest, 1981.
- Taylor, A. J. P.: *A Habsburg Monarchia 1809–1918*. Budapest, 1998.
- Tefner Zoltán: *Az Osztrák–Magyar Monarchia lengyelpolitikája 1867–1914*. Budapest, 2007.
- Thirring Gusztáv: *Magyarország népessége II. József korában*. Budapest, 1938.
- Tibensky, Ján: *A királynő könyvtárosa. Ádám Frantisek Kollár élete és művei*. Bratislava, 1985.
- Timkó Imre: *Keleti kereszténység, keleti egyházak*. Budapest, 1971.
- Tomka Béla: *A magyarországi pénzüzetek rövid története. 1836–1947*. 2. kiadás. Budapest, 2000.
- Tomka Béla: *Érdek és érdektelenség. A bank-ipar viszony a századforduló Magyarországon, 1892–1913*. Debrecen, 1999.
- Tóth Árpád: *Önszerveződő polgárok. A pesti egyesületek társadalomtörténete a reformkorban*. Budapest, 2005.
- Tóth Árpád: *Polgári stratégiák. Életutak, családi sorsok és társadalmi viszonyok Pozsonyban 1780 és 1848 között*. Pozsony, 2010.
- Tóth Ede: *Mocsáry Lajos élete és politikai pályakezdetek (1826–1874)*. Budapest, 1967.

- Tóth István György: *Mivelhogy magad írást nem tudsz. Az írás térhódítása a művelődésben az újkori Magyarországon*. Budapest, 1996.
- Tóth Tibor: *Hitelezők és adósok. A kölcsönforgalom kérdéséhez Somogyban 1756–1812*. Budapest, 1979.
- Török Jenő: *A katolikus autonómia-mozgalom, 1848–1871. Adalékok a magyar liberális katolicizmus történetéhez*. Budapest, 1941.
- Trócsányi Zsolt: *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben, 1690–1740*. Budapest, 1988.
- Trócsányi Zsolt: *Wesselényi Miklós*. Budapest, 1965.
- Udvari István: *Ruszinok a XVIII. században*. Nyíregyháza, 1992.
- Umbrai Laura: *A szociális kislakásépítés története Budapesten 1870–1948*. Budapest, 2008.
- Urbán Aladár: *Batthyány Lajos miniszterelnöksége*. Budapest, 1986.
- Urbán Aladár: *Gróf Batthyány Lajos – Magyarország első alkotmányos kormányfője*. Budapest, 2007.
- Urbán Aladár: *Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöksége, fogsága és halála*. Budapest, 2008.
- Válságos idők tegnap és ma. *Pénz gazdaság és politika a 19–21. században*. Szerk. Rab Virág. Pécs, 2009.
- Varga Endre: *A királyi curia, 1780–1850*. Budapest, 1974.
- Varga János: *A jobbágyfelszabadítás kivívása 1848-ban*. Budapest, 1971.
- Varga János: *Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején*. Budapest, 1982.
- Varga János: *Jobbágyrendszer a magyarországi feudalizmus kései szakaszában, 1556–1767*. Budapest, 1969.
- Varga János: *Keresztútban a Pesti Hírlap. Az ellenzéki és középutas liberalizmus elválása 1841–1842-ben*. Budapest, 1983.
- Vargha Gyula. *A magyar hitelügy és hitelintézetek története*. Budapest, 1896.
- Veliky János: *A változások kora. Polgári szerepkörök és változáskoncepciók a reformkor második évtizedében*. Budapest, 2009.
- Vermes Gábor: *Tisza István*. Budapest, 1994.
- Vermes Gábor: *Kulturális változások sodrában. Magyarország 1711 és 1848 között*. Budapest, 2011.
- Vértanúk könyve. *A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848–1854*. Szerk. Hermann Róbert. Budapest, 2007.
- Vigh Károly: *A tizenkilencedik század szlovák hírlap-története*. Budapest, 1945.
- Vizeink krónikája. *A magyar vízgazdálkodás története*. Szerk. Fejér László. Budapest, 2001.
- Vonház István: *A Szatmár megyei német telepítés*. Pécs 1931.
- Vörös Károly: *Budapest legnagyobb adófizetői, 1873–1917*. Budapest, 1979.
- Vörös Károly: *Egy világváros születése*. Budapest, 1973.
- Vörös Károly: *Hétköznapiak a polgári Magyarországon*. Budapest, 1997.
- Wellmann Imre: *A magyar mezőgazdaság a XVIII. században*. Budapest, 1979.
- Wellmann Imre: *A parasztnép sorsa Pest megyében tulajdon vallomásainak tükrében*. Budapest, 1967.
- Wertheimer Ede: *Gróf Andrássy Gyula élete és kora*. I–III. Budapest, 1910–1913.
- Zakar Péter: *A tábori püspökség története 1773–1868*. Szeged, 2010.
- Zala követe, Pest képviselője. *Deák Ferenc országgyűlési tevékenysége 1833–1873*. Szerk. Molnár András. Zalaegerszeg, 2004.
- Zeidler Miklós: *A labdaháztól a népstadionig. Sportélet Pesten és Budán a 18–20. században*. Pozsony, 2012.
- Zöllner, Erich: *Ausztria története*. Budapest, 1998.
- Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus. Szerk. Hanák Péter. Budapest, 1984.
- Zsidóság a dualizmus kori Magyarországon. Szerk. Varga László. Budapest, 2005.
- Zsombékok. *Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig*. Szerk. Kövér György. Budapest, 2007.

ILLUSZTRÁCIÓK JEGYZÉKE

Képek

Rövidítések

BGY	Bútorgyűjtemény	PGY	Plakátgyűjtemény
ÉT	Éremtár	SZGY	Szabadkőműves Gyűjtemény
FGY	Festménygyűjtemény	TF	Történeti Fényképtár
GGY	Grafikai Gyűjtemény	TGY	Textilgyűjtemény
LTM	Legújabbkori Történeti Múzeum	TK	Történelmi Képcsarnok
MNM	Magyar Nemzeti Múzeum	ÚDGY	Újkori Dokumentumgyűjtemény
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára	ÜKGY	Üveg- és Kerámia Gyűjtemény

old.

20. II. Rákóczi Ferenc, 1710 körül (MNM TK GGY)
21. I. József német-római császár koronázási zsetonja, 1687 (MNM ÉT)
23. A szatmári béke pontjai, 1711 (MNM ÚDGY)
43. Gróf Károlyi Sándor (MNM TK FGY)
47. Mária Terézia (ismeretlen festő) (MNM TK FGY)
48. Pálffy János nádor az Aranygyapjas rend ornátusában, 1750 k. (MNM TK FGY)
49. A magyar rendek hódolata Mária Terézia előtt a pozsonyi országgyűlésen 1741. szeptember 11-én: a „vitam et sanguinem”-jelenet (MNM TK GGY)
49. Az osztrák örökösödési háborúban harcban álló nemzetek beszélgetése orosz, magyar, porosz, szász, angol és francia katonákkal, 1745 körül (MNM TK GGY)
50. Allegória Magyarország hódolatáról az osztrák örökösödési háborúban győzedelmes Mária Terézia előtt, 1745 (MNM TK GGY)
52. Johann Ernst Mansfeld: A magyar címer allegóriája a Duna, Tisza, Dráva és Száva folyók allegorikus ábrázolásával. Címlapillusztáció Kollár Ádám Ferenc: *Historiae diplomaticae Juris Patronatus Apostolicorum Hungariae Regum* (Viennae 1762) című művéhez, 1762 (MNM TK GGY)
62. Székely, brodi, ottocsászi, varasdi, likai és károlyvárosi határőr katonák, 1756 (MNM TK GGY)
65. A magyar udvari kancellária palotája Bécsben, 1812 (MNM TK GGY)
68. Martin van Meytens: Mária Terézia (1750 körül) (MNM TK FGY)
71. Wenzel Anton von Kaunitz kancellár, 1765 (MNM TK GGY)
78. Mesterlevél Győr látképevel, 1800 körül (MNM TK GGY)
85. Újévi fogadás a Hofburgban, 1782 (MNM TK GGY)
86. II. József, 1787 (MNM TK FGY)
90. Johann Jakob Mettenleiter, ifj. Franz Xaver Palko: Allegória II. József türelmi rendeletéről, 1782 körül (MNM TK GGY)
99. Johann Georg Mansfeld: II. József halála (1790) (MNM TK GGY)
102. Európa királyságai: Statua Regum Europaeorum P. C. N. nomina continens, 1756 (MNM TK GGY)
106. II. József 1782-ben feloszlatja a szerzetes- és apácarendeket (1786) (MNM TK GGY)
107. Barkóczy Ferenc esztergomi érsek (Johann Lucas Kracker festménye) (MNM TK FGY)
108. Franz Leopold Schmittner: Szent István király mellképe két angyallal, 1751 (MNM TK GGY)
109. A Szent Jobb az 1771-ben készült ereklyetartóban (1797) (MNM TK GGY)
117. Allegória II. József türelmi rendeletére, 1782 (MNM TK GGY)
120. Lonovics József, 1840 (MNM TK GGY)
128. Szálláskertes, vagy ólaskertes település, Hajdúböszörmény, 1782 (<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-395.html> – letöltés: 2021. május 31.)
129. Szálláskertes, vagy ólaskertes település, Mezőkövesd, 1782 (<https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-1470.html> – letöltés: 2021. május 31.)
129. Mérnökileg tervezett bánáti sakktabla-település, Pitvaros (<https://mek.oszk.hu/01900/01902/html/index1076.html> – letöltés: 2021. május 31.)
135. Fáy András (MNM TK GGY)
138. Ruszin parasztok Bereg vármegyéből, 19. század első fele (MNM TK GGY)
139. Sváb parasztok, 19. század első fele (MNM TK GGY)

145. Muzsikáló cigányok, 19. század első fele (MNM TK GGY)
146. A debreceni régi nagytemplom a tűzvész után, 19. század eleje (MNM TK GGY)
148. Pest-Buda látképe, 1790 körül (MNM TK LTM)
151. Városi polgár és polgárasszony, 19. század első fele (MNM TK GGY)
152. Toldy Ferenc író, 1860 (MNM TF)
155. II. József ismerkedik a szántással a Slavikovice melletti földeken, 1770 körül (MNM TK GGY)
156. Előfogatos paraszt, 19. század első fele (MNM TK GGY)
157. Falusi nemesek, 19. század első fele (MNM TK GGY)
160. Táncoló magyar nemes – a magyar nemes mint Európa ékessége, 1750 körül (MNM TK GGY)
166. Tanyák és legelő a kecskeméti pusztákon (MNM TK GGY)
166. Lakitelek pusztá és a szikrai csárda a Tisza Partján (MNM TK GGY)
167. Grassalkovich Antal (18. század második fele) (MNM TK FGY)
172. Pest látképe a pesti bogárnér és kovács céh vándorlehelén, 18. század vége (MNM TK GGY)
173. Céhláda, 18. század vége (MNM BGY)
180. Buda és Fiume látképe, a Magyar Királyság, Horvátország és Szlavónia címerével, 1840 körül (MNM TK GGY)
182. Pozsony, Vásár tér (Irgalmasrendiek tere), 1850 körül (MNM TK GGY)
183. Vásár Erdélyben (Szebeni vásár), 1825 (MNM TK GGY)
185. 100 Gulden (forint), bankócedula. 1806, Bécsi Városi Bank (MNM ÉT)
186. A Csetnek-Pécsi Vasgyár Egylet Rt. részvénye 400 pengő forintról, 1844. december 14. (MNM ÉT)
190. A Lánchíd és a budai királyi palota, 19. század első fele (MNM TK GGY)
192. Királyi magyar nemes insurgens lovas, 1820 (MNM TK GGY)
197. Richter Antal Fülöp: Kazinczy Ferenc (1828) (MNM TK FGY)
201. Kunsági paraszt, 19. század első fele (MNM TK GGY)
204. Than László: Békéscsabai alakok: ügyvéd, kereskedő, esküdt, spekuláns, 19. század második fele (MNM TK GGY)
205. Erdély térképe (MNM TK GGY)
206. Huszár a székely határőr huszárezredből, 1767 (MNM TK GGY)
208. Történelmünk kiváló nőalakjai, 1877 (MNM TK GGY)
211. A Szent Korona Budára érkezése 1790. február 21-én (MNM TK GGY)
211. Legyező a Szent Korona hazatérésének illusztrációjával, 1790 (MNM TGY)
212. A magyar vitézség dicsérete – allegória, 18. század közepe (MNM TK GGY)
216. II. Lipót magyar és cseh király, Ausztria hercege (MNM TK GGY)
220. Ismeretlen német mester: A Martinovics-féle özszeesküvés jelképes fája, 18. század vége (MNM TK GGY)
222. Peter Krafft: József nádor huszáruniformisban, 1820 körül (a balassagyarmati vármegyeháza közgyűlési terméből) (MNM TK FGY)
225. A bécsi kongresszus, 1814. szeptember (MNM TK GGY)
227. Lieder Frigyes: Klemens Wenzel Lothar von Metternich, 19. század első fele (MNM TK GGY)
232. A *Jelenkor* című lap egy oldala az 1843-tól alkalmazott háromhasábos tördeléssel (Forrás: *Jelenkor*, 1843. január 12. [3. szám], ADT Plus)
235. Jakobey Károly: Széchenyi István (MNM TK FGY)
236. Barabás Miklós: Wesselényi Miklós (1838) (MNM TK GGY)
239. Népünnepély V. Ferdinánd koronázásakor Pozsonyban, 1830. szeptember 28. (MNM TK GGY)
240. Franz Eybl: Deák Ferenc (MNM TK FGY)
242. A *Pesti Hírlap* első száma, 1841. január (<https://adt.arcanum.com/hu> – letöltés: 2021. május 31.)
243. Kossuth és Széchenyi, karikatúra, 19. század első fele (MNM TK GGY)
245. Apponyi György kancellár (MNM TF)
249. István nádor esküje a pozsonyi primási palota dísztermében 1847. november 12-én (MNM TK GGY)
252. Kossuth Lajos és Pulszky Ferenc, 1852 (MNM TF)
257. Magyarországi népviseletek: román, magyar, szlovák és német, 1855 (MNM TK GGY)
269. A magyar nemes testőrség palotája Bécsben, 18. század második fele (MNM TK GGY)
270. Emlékérem Bessenyei György arcképével, 20. század (MNM SZGY)
274. Széchenyi Ferenc, 19. század eleje (MNM TK FGY)
274. Kubinyi Ágoston, a Nemzeti Múzeum főigazgatója, 1846 (MNM TK FGY)
275. Alt Rudolf: A Magyar Nemzeti Múzeum épülete, 1845 (Franz Joseph Sandmann litográfiája) (MNM TK GGY)
276. Josef Kuwasseg, Frédéric Martens: A Magyar Színház épülete Pesten, 1845 (MNM TK GGY)
276. Ismeretlen mester: Kisfaludy Károly mellszobra, 19. század második fele (MNM ÜKGY)
284. Az 1848 áprilisi törvények, III. törvénycikk, 1–9. §-ok: „Független magyar felelős minisztérium alakításáról” (MNL OL)
287. Lieder Frigyes: Batthyány Lajos, 1839 (MNM TK GGY)
289. Elischer Lajos: A Batthyány-kormány tagjai, 19. század második fele (MNM TK GGY)

296. Borsos József és August Pettenkoffen munkája nyomán ismeretlen mester: Az országgyűlés megnyitása a pesti Vigadóban 1848. július 5-én (MNM TK GGY)
307. Alexander von Bensa: Magyar huszárok és osztrák lándzsások (ulánusok) összecsapása: csatajelenet az 1848–1849-es szabadságharcból (a kép vélhetően az 1849. július 2-i második komáromi csatát ábrázolja) (MNM TK FGY)
308. Petőfi élete és halála (MNM TK GGY)
309. Barabás Miklós: Görgei Arthur, 1849 (MNM TK GGY)
310. Szendrei János, Udvarlaci Béla, Grund Vilmos: A magyar szabadságharc emléklapja, 19. század második fele (MNM TK GGY)
314. Julius von Haynau, 19. század második fele (MNM TK FGY)
314. Pest város által Johann Kempennek adományozott díszpolgári oklevél tokja, 1855 (MNM ÚDGY)
315. A 13 aradi vértanú emléklapja, 19. század vége (MNM TK GGY)
317. A magyar államhivatalnok, ún. Bach-husár egyenruhák, 1852 (MNM TK GGY)
321. Kütahya látképe, 1850 körül (MNM TK FGY)
323. Victor Coindre: A solferinói ütközet, 1859. június 24. (1860 körül) (MNM TK GGY)
329. Johann Wilhelm Frey: Az országgyűlés megnyitása 1865. december 14-én (litográfia, 1866) (MNM TK GGY)
331. Az 1865. évi országgyűlés vezéralakjai, 1865 (MNM TK GGY)
336. A Lánchíd (ma Széchenyi) tér Ferenc József koronázásakor. Előtérben a koronázási domb, háttérben a királyi palota, jobbra a Lánchíd hídvám háza, 1867 (MNM TF)
338. A magyar és a közös minisztérium, valamint a magyar delegáció tagjai, 1868 (MNM TK GGY)
343. Heinrich Ede: I. Ferenc József a Szent István-rend nagykeresztesi díszruhájában, 1864–1868 (MNM TK FGY)
344. Ferenc József egyenruhában, 1860 (MNM TF)
347. A Császári és Királyi 6. Huszárezred tisztikarának néhány tisztje, 1901 körül (MNM TF)
354. 5 forint. Államjegy, 1881 (MNM ÉT)
359. Lónyay Menyhért, 1875 körül (MNM TF)
372. Az olmtüzi (oktrojált) alkotmány emlékérmé, 1849, Bécs (MNM ÉT)
374. Kossuth megérkezése Angliába, 1851 (MNM TK GGY)
375. Madarász Viktor: Eötvös József (MNM TK FGY)
380. A brassói magyar–román–szász testvériesülési ünnep emléklapja, többek között Lázár Gerő és Padura alakjával, 19. század második fele (MNM TK GGY)
386. Az 1867. évi magyar felelős minisztérium (MNM TF)
388. Andrássy Gyula miniszterelnök, 1867 (MNM TF)
390. A budai királyi palota dísztermének alaprajza, I. Ferenc József koronázási lakomájának ülésrendjével, 1867 (MNM TK GGY)
393. Karikatúra Kossuth Lajos, id. Andrássy Gyula, Deák Ferenc alakjával (MNM TK GGY)
396. Budapest 1872-ben megválasztott országgyűlési képviselői (középen Deák Ferenc) (MNM TK GGY)
398. A Szabadelvű Párt megalakulásának emléklapja: középen I. Ferenc József és Erzsébet királyné portréjával (MNM TK GGY)
404. Tisza Kálmán miniszterelnök, 1870 körül (MNM TF)
406. Látkép a Lánchíddal, 1872 (MNM TF)
409. A Szabadelvű Párt klubja a Lloyd palotában, 1890 körül (MNM TF)
411. Magyarország és Erdély egyesülésének allegóriája. Tyroler József metszete (1848) (MNM TK GGY)
411. Falusi vegyesbolt Erdélyben, a vásárlók népviseletben, 1900 körül (MNM TF)
413. A Főrendiház ülése a Nemzeti Múzeum dísztermében, 1897 (MNM TF)
420. A szabadkai bíróság épülete (MNM TF)
423. „A ház küszöbén” – karikatúra Szilágyi Dezső, Ábrányi Kornél, Zichy Nándor alakjával a polgári házasság törvényjavaslatával kapcsolatban, 19. század vége (MNM TK GGY)
433. Házaspár, az asztalon csecsemő, 1906 körül, Budapest (MNM TF)
436. Főúri esküvő, 1909 (MNM TF)
437. Egy huszárcapitány esküvője egy földbirtokos lányával, 1900 körül, Nagybony (MNM TF)
438. Behajózásra váró magyar kivándorlók a Cunard Line egyik hajójánál, 1903, Fiume (MNM TF)
440. Jókai Mór temetése. A koporsót a sírhoz viszik a Kerepesi temetőben, 1904. május 9., Budapest (MNM TF)
441. Korányi Frigyes báró, orvos, az 1870-es évek egészségügyi reformjainak egyik kidolgozója (1870) (MNM TF)
445. Zsidó árusok a Teleki téren, 1912 körül (MNM TF)
445. Citerázó cigány (MNM TK GGY)
453. Hány Gyula: Jelenet a szegedi árvízről, 1887 (MNM TK GGY)
454. A kivilágított Sugár (Andrássy) út I. Ferenc József látogatásakor, 1897. szeptember 30-án (MNM TK GGY)
457. Az Egyesült Vasutas-, Postás- és Hajós Bank Rt. részvénye 20 koronáról, 1911 (MNM ÉT)
461. Budapest Főváros tájékozási tervrajza, 1890 (MNM TK GGY)
464. A budai Duna-part a Várkert bazárnál, 1890 (MNM TF)

466. A Budai Kereskedelmi és Iparbank épületének alapköveteléről szóló oklevél, 1871 (MNM ÜDGY)
468. Glück Frigyes, az Országos Iparegyesület igazgatója, 1912 (MNM TF)
469. A budapesti ezredéves kiállítás madártávlati képe, 1896 (MNM TK GGY)
470. Hazai Gépgyár Részvénytársaság épülete, előtte a Láng gyár, Budapest, 1915 (MNM TF)
471. Margit körút. Jobbra a kistarcsai Gép- és Vasútfejlesztési Gyár, Budapest, 1910-es évek (MNF TF)
472. A Roesemann és Kühnemann gyár alkalmazottai erdei vasúti pályaszakaszcso-avatását ünneplik, 1910-es évek (MNF TF)
473. Eisele József réz-, ércmű- és gőzkazángyára, Budapest, 1900 körül (MNF TF)
476. Barabás Miklós: Baross Gábor (1887) (MNM TK FGY)
481. Barabás Miklós: Trefort Ágoston (1884) (MNM TK FGY)
484. A Tőzsde épülete a Szabadság téren, 1910 körül, Budapest (MNF TF)
485. A Sajóvölgyi Műmalom Rt. részvénye 200 osztrák értékű forintról, 1873 (MNM ÉT)
489. Az Osztrák–Magyar Államvasút Társaság vasművei, 1910, Resicabánya (MNM TF)
494. A fiumei hajógyár, Fiume (MNM TF)
495. A külföldi sajtó képviselői részére berendezett interurbán telefonszoba megnyitása a főpostán. Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter beszél, mellette Rákosi Jenő, Budapest, 1910 körül (MNM TF)
497. József nádor tér és az Általános Hitelbank épülete, 1930 körül, Budapest (MNM TF)
500. Aratás kézzel, mezítláb, 1912 (Fortepan, 95187, Magyar Földrajzi Múzeum / Kerekes J. Zoltán)
502. Cséplés gőzgéppel, Kunszentmárton, 1910 (MNM TF)
505. Sertés feldolgozása házi vágóhídon, 1902, Sárvár (MNM TF)
510. Gizella malom a Soroksári úton, 1920, Budapest (MNM TF)
511. Lágymányos, látkép. Előtérben egy hálót javító halász, szemben az Elevátor, jobbra a Molnárok Gőzmalma és a Gizella gőzmalom, 1910-es évek, Budapest (MNM TF)
513. Bánya bejárata, bányász munkások, 1900 körül, Zsakaróc (Szepes vármegye) (MNM TF)
515. Kandó Kálmán, 1920 (MNM TF)
524. Magyar Kereskedelmi Alkalmazottak Szakegylete, Budapest, 1904 (MNM TF)
528. Alpár Ignác és Kornfeld Zsigmond, emlékérem a Budapesti Áru- és Értéktőzsde megnyitása alkalmából, 1907 (MNM ÉT)
529. A Modern és Breitner Áruház épülete a Deák téren, Budapest, 1910 (MNM TF)
532. Városliget, a Kereskedelmi Múzeum épülete, Budapest, 1900 körül (MNM TF)
542. Az Üllői úti Örökimádási templom alapkövetétele. Ferenc József érkezése, Budapest, 1907 (MNM TF)
544. Jakobey Károly: Scitovszky János hercegprimás, 1860 (MNM TK FGY)
545. A budavári Nagyboldogasszony-templom (ismeretebb nevén Mátyás-templom) (MNM TK GGY)
549. XIII. Leó pápa, 1870 (MNM TF)
551. Cserkészgyarkolatok a Regnum Marianum udvarán – főzés a tábortűznél, Budapest, 1913 (MNM TF)
552. Az épülő Szilágyi Dezső téri református templom, jobbra a Blum gőzmalom, 1895 körül, Budapest (MNM TF)
553. A feldíszített Deák téri evangélikus templom, 1906 (MNM TF)
557. Tabáni görögkeleti templom, 1910-es évek, Budapest (MNM TF)
559. Georg Michael Kurz (fénykép után): Az izraeliták temploma Pesten (MNM TK GGY)
563. Kétrészes rajz: főúri kastély és városi utcakép villamossal, 1920 körül
563. Főúri kastély és városi utcakép villamossal, 1920 körül (MNM TK LTM)
563. Az Alkotmánypárt gyűlése a Bakáts téren. Bédy-Schwimmer Róza beszél, 1913, Budapest (MNM TF)
567. Medvevadászat gróf Andrássy Géza birtokán. Balról: Lichtenstein János herceg, Andrássy Géza gróf, Erzsébet Amália főhercegnő és Lichtenstein Lajos herceg, 1908 (MNM TF)
568. A Vörös szalon a Kecskeméti utcai Csekonics-palotában, 1900 körül, Budapest (MNM TF)
569. Főúri kastély szalonja, 1900-as évek (MNM TF)
570. Parasztpolgári családi kép, 1910, Lövé (MNM TF)
571. Polgárcsalád 1896 körül (MNM TF)
578. Angyalföldi munkáslakóház, 1900-as évek (MNM TF)
582. Szemléltető oktatás gyerekeknek az állatkertben. Fényes Annuska színésznő magyarázat közben, 1913, Budapest (MNM TF)
587. A Múzeum körút a Műegyetem épületeivel 1885 körül (MNM TF)
589. Az Akadémia épülete, 1870 (MNM TF)
592. A Petőfi Társaság tagjai a Petőfi-szobor leleplezésén. Középen Kolmár József, Petőfi egykori lakótársa, mögötte balra Herczeg Ferenc. 1911. szeptember, Pozsony (MNM TF)
593. A Képzőművészeti Társulat tagjainak csoportképe, 1862 körül (MNM TF)
594. Stróbl Alajos Arany János-szobra a Múzeumkertben (MNM TF)
595. Operaház, 1900 körül (MNM TF)
596. A Vasárnapi Ujság szállítási terme (MNM TK GGY)
598. Eötvös Loránd kezéről készült röntgenfelvétellel, 1896 (MNM ÜDGY)

600. Mikszáth Kálmán dolgozószobájában, 1905 körül, Budapest (MNM TF)
601. Magyar írók és művészek fürdőruhában a Lidón (Siófok) (MNM TF)
602. Az Andrássy út, 1899 (MNM TF)
604. Wilhelm von Kaulbach: Liszt Ferenc (MNM TK FGY)
607. Az Állatkerti körút a Városligetben. Balra Helfgott Sámuel gyorsfényképész üzlete, mellette a Royal Vio mozi és a körhinta. Balra, a háttérben a Feszty-körkép rotundája, 1920-as évek, Budapest (MNM TF)
608. Tisza Kálmán lemondása, 1890, Budapest (MNM TF)
609. Karikatúra Tisza Kálmán és Szapáry Gyula alakjával (Borsszem Jankó, 1890. március 16.) (ADT Plus)
611. Szociáldemokrata tüntetés a lakbér ellen, 1910, Budapest (MNM TF)
612. Az SzDP választójogi tüntetése az Andrássy úton a Köröndnél, 1905. szeptember 15. (MNM TF)
616. Gróf Zichy Nándor, 1861 (MNM TF)
617. Bér Dezső: A néptribun: Vázsonyi Vilmos és Hieronymi Károly alakjával, a vasutassztrájkjal kapcsolatban, karikatúra (MNM TK GGY)
618. Kossuth Ferenc, Apponyi Albert és Polónyi Géza villamosra várnak az Országház előtti téren, 1912 körül (MNM TF)
619. Kossuth Ferenc Apponyi Albert gróf és Bernáth Béla egy népgyűlésen, 1906, Szabadka (MNM TF)
620. Szabó Ervin (ül) társaságban, Jászi Oszkár, Lesznai Anna, Jászi Alice (ül), 1910 (MNM TF)
621. Apponyi Albert gróf 1908 körül (MNM TF)
622. Darányi Ignác látogatása a Magyar Gazdaszövetség évi közgyűlésén, 1909, Palics fürdő (MNM TF)
623. Szapáry Gyula miniszterelnök (MNM TK FGY)
627. Benczúr Gyula: Wekerle Sándor (MNM TK FGY)
631. Moretti Dezső: Bánffy Dezső, 1897 (MNM TK FGY)
633. Millenniumi kiállítás, történelmi főcsoport látképe, 1896 (MNM TF)
635. Széll Kálmán, 1900 körül (MNM TF)
636. Tisza István miniszterelnök távozik a képviselőházból, 1903. november 4. (MNM TF)
637. A képviselőház ülésterme az obstrukció rombolása után, 1904. december 13. (MNM TF)
638. Oskar Brück: Fejérváry Géza (1913) (MNM TK FGY)
641. A szövetkezett ellenzék vezérbizottsága, 1905 (MNM TF)
643. A koalíciós kormány bemutatkozása, 1906. május 22. (MNM TF)
646. Az általános választójog érdekében tüntető tömeg, 1912. május 23. (MNM TF)
647. A toll: Tisza István miniszterelnök (Kakas Márton, 1913. augusztus 31.) (MNM TK LTM)
648. Károlyi Mihály Aradon, Tisza István ellen korteskedik, 1913. június 28. (MNM TF)
655. Román hírlapírók látogatása a magyar pavillonban, 1906 (MNM TF)
657. Tisza István gróf és Skerlecz Iván horvát bán, 1914. január, Zágráb (MNM TF)
661. Mocsáry Lajos, 1861 (MNM TF)
675. Khuen-Héderváry Károly horvát bán, miniszterelnök, 1903 (MNM TF)
676. A magyar királyi korona a Magyar Királyság és a társországok (Horvátország, Dalmácia, Bosznia és Erdély) címereivel (MNM TK GGY)
681. Friedrich Ferdinand Beust külügyminiszter, 1867 (MNM TF)
683. Anton von Werner: A berlini konferencia, 1878. július 13. (MNM TF)
685. A delegáció ülése. A közös külügyminisztérium és ényügyminisztérium képviselői, 1902, Budapest (MNM TF)
688. Ferenc Ferdinánd és felesége autójukban a szarajevói városháza előtt, 1914. július 28, Szarajevó (MNM TF)
689. Ferenc Ferdinánd gyilkosát tárgyalásra kísérik, 1914. október, Szarajevó (MNM TF)

Térképek

old.

32. A Habsburg Birodalom területi változásai, 1714–1789
34. A Magyar Korona országainak közigazgatása, 1715
55. Magyarország kerületi beosztásának változásai a 18. században
56. A Magyar Korona országainak közigazgatása, 1765
61. Szabad királyi városok a 18. században
83. Katolikus egyházigazgatás, 1771
94. A Magyar Királyság közigazgatása, 1786–1790
111. A római katolikus egyház és igazgatása, 1846
113. A görög katolikus egyház és igazgatása, 1846
114. Az ortodox egyház és igazgatása, 1846
118. A református egyház és igazgatása, 1846
119. Az evangélikus egyház és igazgatása, 1846
121. A zsidóság bevándorlása a 18. században és aránya 1787-ben
122. Zsidóság, 1846
125. A Kárpát-medence természetföldrajzi képe a 18. században
130. A Magyar Királyság népsűrűsége, 1720
131. A Magyar Királyság népsűrűsége, 1787
134. Az 1831. évi kolerajárvány

136. A Magyar Királyság népsűrűsége, 1850
 141. A Magyar Királyság etnikai képe, 1773
 144. A Magyar Királyság etnikai képe, 1846–1850
 150. A magyarországi városhálózat, 1828 (Bácskai Vera és Nagy Lajos nyomán)
 170. A Magyar Királyság jelentősebb bányászata 1780 körül
 174. A Magyar Királyság jelentősebb manufaktúrái 1780 körül
 179. A Magyar Királyság külkereskedelme, 1819–1828
 188. A Magyar Királyság postaút hálózata, 1846
 193. Magyarország (18. század vége) és Erdély (19. század közepe) legnagyobb birtokosai
 224. A Habsburg Birodalom, 1815–1848
 265. Felső- és középfokú oktatás, 1846
 278. Művelődés, kultúra a 19. század első felében
 294. Palaczký és Ostrozinski föderációs tervezete, 1849
 299. Nemzetiségi felkelések, polgárháború, 1848–1849
 316. A Magyar Királyság közigazgatása, 1853–1860
 400. Országgyűlési választások, 1875
 401. Országgyűlési választások, 1906
 416. A közigazgatás átalakítása, 1876–1886
 421. A bírósági szervezet területi beosztása, 1910
 434. 1000 főre jutó élveszületések száma 1910/11-ben
 439. Kivándorlás, 1901–1910
 448. Magyarul tudók, de nem magyar anyanyelvűek aránya, 1910
 450. A Magyar Királyság etnikai képe, 1910
 456. Magyarországi városok hierarchiája, 1910
 458. Városhálózat, 1890
 463. Budapest fejlődése, 1873–1914
 490. Vasúthálózat 1857-ben
 490. Vasúthálózat 1867-ben
 491. Vasúthálózat 1877-ben
 491. Vasúthálózat 1887-ben
 492. Vasúti forgalom, 1913
 508. Az ipari keresők aránya az összes keresők százalékában, 1857
 509. Iparvidékek és ipari központok 1910-ben
 518. Az 1000 főre jutó gyáripari keresők száma, 1910
 543. Görög katolikus egyházigazgatás és a görög katolikusok, 1910
 546. Római katolikus egyházigazgatás és a római katolikusok, 1910
 554. Református egyházigazgatás és a reformok, 1910
 555. Evangélikus egyházigazgatás és az evangélikusok, 1910
 558. Görög ortodox egyházigazgatás és a görög ortodoxok, 1910
 560. A hazai zsidóság 1910-ben
 584. Írni, olvasni tudók aránya, 1890
 585. Tanító(nő)képzők és oktatási nyelvük, 1880/1881
 606. Fontosabb fürdőhelyek és klimatikus gyógyhelyek, 1911
 673. Horvát-Szavónország és Dalmácia gazdasága és kultúrája, 1860–1914

Táblázatok

old.

133. A Habsburg Birodalom lakossága 1850-ben
 143. A magyar korona országai lakosságának megoszlása nemzetiség szerint 1840 körül, Fényes Elek adatgyűjtése alapján
 159. A termőterület megoszlása művelési ágak szerint 1786–1789-ben (százalékban)
 159. A termőterület megoszlása művelési ágak szerint 1847-ben (százalékban)
 199. Az úrbéres népesség száma és megoszlása
 207. Az erdélyi háztartások megoszlása 1767-ben
 207. Az erdélyi adózó háztartások megoszlása 1847-ben
 312. A Habsburg Birodalom polgári népességének megoszlása nemzetiség szerint 1850/1851-ben (százalék)
 426. Állami bevételek (évi átlagok millió koronában)
 427. Állami kiadások fő kategóriák szerint (évi átlagok millió koronában)
 431. Magyarország és Horvátország népességének növekedése
 432. Nyers népesedési arányszámok az Osztrák–Magyar Monarchiában, ezrelékben
 435. Fontosabb demográfiai mutatószámok etnikai csoportok szerint
 438. Bevándorlók az Amerikai Egyesült Államokba az Osztrák–Magyar Monarchiából 1899 és 1913 között
 443. A magyar korona országai lakosságának megoszlása nemzetiség szerint, az 1850–1851. évi népszámlálás alapján
 443. A magyar korona országainak népessége anyanyelv szerint 1880-ban
 444. A magyar korona országainak népessége anyanyelv szerint 1910-ben (összes népesség)
 446. Kivándorlók a magyar korona országaiból anyanyelv szerint
 455. A funkcionális értelemben vett városok hierarchikus tagolódása Magyarországon
 455. A városok és a városi funkciójú települések regionális megoszlása Magyarországon 1910-ben
 479. A Magyarországon kibocsátott értékpapírok elhelyezése (milliárd korona)
 482. Az aktív népesség megoszlása Magyarországon (Horvátország nélkül) fő gazdasági ágak szerint

493. A magyarországi vasutak szállítási teljesítménye
498. Az ösztérület megoszlása művelési ágak szerint az Osztrák–Magyar Monarchia országaiban, százalék
499. A főbb növények átlagos évi termése (ezer tonna)
499. Szántóföld, ugar, vetésterület és learatott terület a magyar korona országaiban (éves átlagok)
501. A fontosabb növények termésátlagai az Osztrák–Magyar Monarchia országaiban (métermázs/hektár)
501. A fő szántóföldi növények learatott területe a magyar korona országaiban
504. Az Osztrák–Magyar Monarchia állatállománya (ezer darab)
506. A gazdaságok és területük megoszlása nagyságkategóriák szerint 1895-ben. Művelt terület (szántó, kert, rét, szőlő)
519. A gyárpar termelési értéke Magyarországon (1898–1913)
521. Az ipari keresők százalékos megoszlása iparágak szerint (1890–1910)
522. A legfontosabb nyersanyagok és ipari termékek évi átlagos termelése (ezer tonna)
523. Az Osztrák–Magyar Monarchia külkereskedelmi forgalma (folyó áron, évi átlagok, millió koronában)
525. Magyarország és Horvátország külkereskedelmi forgalma (évi átlagok, millió koronában)
526. Magyarország kivitelének szerkezete (1867–1913) (folyó áron, százalékban)
527. Magyarország behozatalának szerkezete 1867–1913 (folyó áron, százalékban)
533. Az egy lakosra jutó GDP indexei David Good számítása szerint (Ausztria = 100)
533. Ausztria és Magyarország bruttó hazai terméke Schulze számításai alapján
535. Az aktív népesség megoszlása a gazdaság fő szektorai szerint 1910-ben
537. A Human Development Index (HDI) Magyarországon és Nyugat-Európában, 1913-ban
539. A magyar korona országai lakosságának megoszlása vallásfelekezetek szerint
540. Az egyes vallásfelekezetek híveinek megoszlása anyanyelv szerint 1910-ben (ezer fő)
540. Az egyes nemzetiségek népességének megoszlása vallásfelekezetek szerint 1910-ben (százalékban)
541. Az egyes vallásfelekezetek híveinek megoszlása anyanyelv szerint 1910-ben (százalékban)
565. Magyarország és Horvátország népességének társadalmi-foglalkozási megoszlása 1910-ben (keresők és eltartottak együtt)
573. A magyarországi zsidók aránya az egyes foglalkozási főcsoportok kereső népességében 1900-ban és 1910-ben, százalékban
573. A magyarországi zsidók kereső népességének aránya az egyes foglalkozásokban 1900-ban és 1910-ben, százalékban
574. Az agrárnépesség megoszlása társadalmi kategóriák szerint 1910-ben foglalkoztatottak és eltartottak együtt)

Diagramok

old.

431. Születések és halálozások Magyarországon, 1828–2000 (mai terület)
439. Kivándorlás Magyarországról és Horvátországból 1871–1911 (az évente kivándorlók száma)
483. A búza árindexének alakulása Budapesten, 1820–1910
493. Évente megnyitott vasútvonalak Magyarországon, 1846–1913
504. Árindex az Osztrák–Magyar Monarchiában, 1867–1910
517. Az ipari termelés indexei Ausztriában és Magyarországon, 1850–1910
522. A foglalkoztatottak megoszlása az ipari üzemek nagysága szerint
527. A magyar külkereskedelem cserearányainak (*terms of trade*) alakulása 1882–1913
534. Az egy lakosra jutó GDP indexei 1870-ben és 1910-ben a mai területen
537. Az egy lakosra jutó GDP indexei Nyugat-Európában és Magyarországon, 1870–2001
537. Az egy lakosra jutó GDP indexei Ausztriában és Magyarországon, 1870–2001

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

A–Á

Ábrányi Kornél 423
Áchim L. András 617
Acsády Ignác 129, 130, 140, 598
Adelsberg-Nemeshegyi *család* 203
Adler, Victor 611
Ady Endre 592, 601, 638
Aehrenthal, Alois Lexa von 341, 677, 686, 687
Albert *szász-tescheni herceg* 52
Alexander Bernát 599
Almásy György 598
Alpár Ignác 528, 602
Amade László 103
Ambrózy Lajos 685
Ambrus Zoltán 601
Andorka Rudolf 136
András, II. magyar király 169
Andrássy *család* 171, 194, 387, 565
Andrássy Géza 567
Andrássy György 274
Andrássy Gyula, id. 329, 330, 331, 333, 340, 341, 345, 346, 357, 361, 362, 365, 369, 370, 386–389, 391, 393, 395, 415, 546, 680–684
Andrássy Gyula, ifj. 619, 634, 636, 638, 642
Anghel, Athanasius 112
Angyal Dávid 598
Anjou Mária *magyar királynő* 208
Apponyi Albert 399, 405, 472, 617–619, 621, 626, 629, 630, 632, 634, 636, 637, 641, 642, 644
Apponyi *család* 565
Apponyi György 245, 327, 391, 419
Aragóniai Beatrix 208
Arany János 271, 277, 281, 590, 594, 600, 603, 604
Arany László 600
Arisztotelész 262
Auersperg, Adolf 370
Auersperg, Carlos 333
Augusz Antal 328
Aulich Lajos 303, 315
Ausztriai Mária Lujza *főhercegnő, francia császárné* 223

B

Babits Mihály 601
Bach, Alexander 313–318, 323, 324
Bach, Vjekoslav 359
Bácskai Vera 147, 148, 153, 181, 184, 185
Bajza József 231, 275
Balásházy János 168
Balassa János 597
Balassi Bálint 103
Bălcescu, Nicolae 305
Bálint Sándor 615
Balogh *család* 194
Balogh Ferenc 556
Balogh Kálmán 597
Balogh Pál 275
Bánffy Albert 410
Bánffy *család* 194, 565
Bánffy Dezső 619, 630, 631–634, 636, 638, 664, 676
Bánffy György 98
Bánffy Miklós 595
Bangha Béla 551
Bánki Donát 514, 597
Barabás Béla 641
Barabás Miklós 182, 236, 252, 273, 281, 309, 476, 593
Bárány György 119
Bárány Péter 208
Bárczi Géza 271
Bariț, George 259, 669
Barkóczy Ferenc 52, 81, 83, 106, 107
Baross Gábor 406, 470, 476, 477, 490, 491, 493, 495, 623, 624
Baróti Szabó Dávid 278
Barsy Gyula 130
Barta István 230
Barta János, ifj. 48, 100
Bartenstein, Johann Cristoph 66
Bártfay László 276
Bartók Béla 604
Basilovits, Ivan 258
Bátori Mária 282
Batsányi János 225, 278
Batthyány Alajos 213
Batthyány *család* 192, 194, 565,

Batthyány József 89, 106, 109, 282
Batthyány Kázmér 303–305
Batthyány Lajos *miniszterelnök* 241, 286–288, 298, 301, 315
Batthyány Lajos *nádor* 40, 41, 52, 194
Batthyány Tivadar 641
Batthyány-Strattmann *család* 565
Bayer József 302
Beck Ö. Fülöp 604
Beck, Friedrich 345, 346
Becke, Franz Karl von 362
Bedekovich Kálmán (Bedeković, Koloman) 358, 359, 389
Bédy-Schwimmer Róza 563, 564
Beksics Gusztáv 392, 580, 619, 661, 662
Bél Mátyás 119, 124, 126, 274, 280
Belcredi, Richard 328–331
Beleznay Miklós 116
Beluszky Pál 157, 454
Bem, Józef 259, 300–302, 305, 307
Benczúr Gyula 603, 627
Benda Kálmán 11, 214, 221, 229, 261
Beöthy László 605
Beöthy Ödön 209
Berchtold, Leopold 687, 688
Bercsényi Miklós 37
Beregí Oszkár 605
Berény Róbert 603
Bernáth Béla 619
Bernolák, Anton 256
Berzeviczy Gergely 109, 213
Berzsenyi Dániel 271
Bessenyei György 85, 270–272, 274
Beszédes József 280
Bethlen *család* 194, 565
Bethlen Miklós 31
Beust, Friedrich Ferdinand 329–332, 340, 341, 369, 370, 681, 682
Bezerédj István 209
Bibl, Viktor 334
Bihari János 282
Bismarck, Otto von 369, 477, 478, 671, 680, 681, 683, 684
Bittó István 398

Björnson, Bjørnstjerne 664
 Blaha Lujza 605
 Bláthy Ottó 514, 597
 Bobula, Ján 667
 Bod Péter 103, 256, 280, 281
 Bogdány Jakab 281
 Bolgár Ferenc 641
 Bolyai Farkas 279
 Bolyai János 279
 Bonaparte Napóleon, I. *francia császár* 179, 223, 225, 226
 Bonaparte Napóleon, III. *francia császár* 322, 323, 681
 Borie Egyed 73
 Born Ignác 280
 Borovszky Samu 599
 Borsos József 281, 593
 Bossányi Ferenc 196
 Bourbon–pármai Izabella 85
 Böhm Károly 599
 Böszörményi László 392, 667
 Braunschweig–Lüneburgi Vilma Amália *magyar királyné* 27
 Braunschweig–Wolfenbütteli Erzsébet Krisztina *magyar királyné* 27, 37
 Bródy Sándor 601
 Brunsvik Teréz 208, 266, 267
 Brück, Oskar 639
 Budenz József 599
 Buol, Johann Georg 66
 Buttykay Antal 551

C

Canavale, Isidore 281
 Caprivi, Georg Leo von 478
 Carlone, Giovanni Battista 281
 Cavour, Camillo 322, 323
 Cholnoky Jenő 598
 Clam-Martinic *család* 368
 Cloșca, Ion 96
 Concha Győző 228
 Cornides Dániel 280
 Crișan, Ion 96
 Czigány Dezső 603
 Cziráky Antal 76
 Czöbel Béla 603
 Czuczor Gergely 275
 Czwittinger Dávid 281

Cs

Csáky Albin 625, 626, 628, 629
 Csáky *család* 171
 Csáky Imre 25, 42, 43

Csáky Miklós 106
 Csáky Móríc 229
 Csányi László 259, 303, 305
 Csaplovics János 151, 152, 452
 Csáth Géza 601
 Csemegi Károly 422
 Csengery Antal 242, 271, 391, 394
 Csermák Antal 282
 Csernoch János 544
 Csernovics (Čarnojević) Arzén, III. 114
 Csibi Norbert 11
 Csiky Gergely 601
 Csók István 603
 Csokonai Vitéz Mihály 271, 281
 Csontváry Kosztká Tivadar 603
 Csontos Gyula 605

D

Damjanich János 315
 Dányi Dezső 135
 Darányi Ignác 475, 554, 276, 589, 621, 622, 630, 634, 642, 671
 Daun, Leopold Joseph 72
 Dávid Antal 674
 Dávid Zoltán 130, 138, 140, 147
 Deák Ágnes 312
 Deák Antal 197
 Deák Ferenc 30, 197, 202, 233, 234, 239–243, 247, 248, 288, 290, 291, 293, 298, 312, 320, 325–329, 331, 333, 334, 356–358, 376, 377, 382, 387–389, 391–396, 399, 409, 415, 419, 420, 423, 548, 617, 641, 645, 661
 Deák István 197, 349
 Decsy Sámuel 272
 Dembiński, Henryk 301, 306, 307
 Déri Miksa 514, 597
 Descartes, René 262
 Dessewffy Arisztid 315
 Dessewffy Aurél 241
 Dessewffy Emil 241, 246
 Dessewffy József 197
 Dittersdorf, Karl 282
 Dobó Klára 208
 Dohnányi Ernő 604
 Domanovszky Sándor 599
 Donner, Georg Raphael 281
 Dorfmeister, Stefan 281
 Döbrentei Gábor 275
 Drašković, Janko 260
 Droz, Jacques 334
 Dukai Takách Judit 207
 Duschek Ferenc 303

E

Eckhart Ferenc 78, 599
 Eddie, Scott M. 527, 535
 Edison, Thomas 604
 Egán Ede 671
 Egressy Gábor 604
 Eisele József 473
 Ember Győző 73, 104
 Endrei Walter 174
 Engel János Keresztély 280
 Engelmann Pál 611
 Eötvös József 57, 112, 122, 168, 232–234, 242, 244, 246, 271, 275, 277, 278, 288, 296, 325, 326, 327, 330, 331, 334, 373–376, 381, 384, 386, 387, 389, 391, 394, 395, 247, 248, 554, 559, 564, 583, 590, 661
 Eötvös Károly 641
 Eötvös Loránd 590, 591, 597, 598, 629
 Erdélyi János 275
 Erdődy *család* 194, 565
 Erdődy Gábor 41
 Erdődy György 22, 25
 Erkel Ferenc 282, 588, 596, 604
 Esterházy (II.) Miklós 162
 Esterházy *család* 171, 186, 192, 194, 194, 565
 Esterházy Ferenc 43
 Esterházy Imre 106
 Esterházy Miklós Móríc 549, 616
 Esterházy Pál 22, 25, 37, 282
 Esterházy Pál Antal 288

F

Fadrusz János 604
 Falcinelli, Mariano 546
 Faludi Ferenc 103
 Falvy Zoltán 282
 Fanni író 208
 Farkas Edit 550
 Fáy András 135, 187
 Febronius *lásd* Hontheim, Johann Nikolaus von
 Fedák Sári 605
 Fejér György 280
 Fejér Lipót 597
 Fejérváry Géza 638–640
 Fekete *család* 194
 Fekete György 71
 Fekete János 213
 Felbiger, Johann Ignaz 81
 Fellner Frigyes 531
 Fellner Jakab 281
 Felsőbüki Nagy István 28

- Felsőbüki Nagy Pál 227
 Fényes Adolf 603
 Fényes Annuska 582
 Fényes Elek 142, 143, 175, 181, 204, 280
 Fényi Gyula 590
 Ferdinánd, I. (Coburg) bolgár cár 684
 Ferdinánd, I. *német-római császár, magyar király* 73
 Ferdinánd, V. *osztrák császár, magyar király* 238, 239, 286, 300, 301, 303
 Ferenc Ferdinánd trónörökös 637, 644, 648, 659, 670, 678, 687–689
 Ferenc József, I. *osztrák császár, magyar király* 301, 306, 313, 320, 322–325, 328–330, 336, 339–341, 343–345, 348, 357, 362, 367–370, 387, 388, 390, 398, 405, 407–409, 454, 460, 542–544, 546, 547, 556, 560, 609, 625, 626, 628–630, 636–638, 640, 641, 644, 645, 648, 670, 681, 684, 686, 687
 Ferenc, I. *osztrák császár, magyar király* 110, 218, 219, 223, 238
 Ferenczi Sándor 599
 Ferenczy István 281
 Ferenczy Károly 603
 Fessler Ignác Aurél 280
 Festetich *család* 194, 273, 565
 Festetich Pál 71
 Festetics György 389
 Feszli Frigyes 602
 Fichte, Johann Gottlieb 599
 Filipović, Franjo 366
 Fodor József 440, 597
 Fogarasi János 275
 Fogarassy Mihály 291
 Fónagy Zoltán 160, 161, 191
 Forgách *család* 174
 Forray Ferenc 262
 Forray Máté 262
 Fraknói Vilmos 598
 Frankel Leó 610
 Franz, Georg 334
 Freud, Sigmund 599
 Friedjung, Henrich 317
 Frigyes Ágost *szász választófejedelem* 27, 46
 Frigyes Vilmos, III. *porosz király* 215, 223
 Frigyes, II. *porosz király* 46, 69, 72, 215
 Frivaldszky Imre 279
 Fülöp, II. Anjou
 Fülöp, V. *spanyol király* 21, 24
- G**
- Gábor Áron 300
 Gaj, Ljudevit 260
 Gál Zoltán 455
 Galilei, Galileo 262, 620
 Ganz Ábrahám 176, 514
 Garampi, Giuseppe 84, 89, 107
 Gárdonyi Géza 602
 Garibaldi, Giuseppe 323, 393
 Gáty István 280
 Gautsch, Paul 638, 640
 Geringer Károly (Karl von Geringer) 315
 Ghyczy Kálmán 391, 396, 398
 Giesswein Sándor 549, 616
 Glücklich Vilma 564
 Goldberger Ferenc 174
 Goldmark Károly 604
 Goldzieher Ignác 599
 Gołuchowski, Agenor 339, 341, 638, 685, 686
 Good, David 532, 533
 Gorcsakov, Alekszandr 683
 Gorove István 386
 Góth Sándor 605
 Góthné Kertész Ella 605
 Gozdsu Elek 601
 Görgei Artúr 301–303, 306, 307, 309
 Görres, Joseph 549
 Gózszy Zoltán 11
 Grassalkovich Antal 71, 167, 279
 Grassalkovich *család* 194
 Gratz Gusztáv 626, 680
 Grey, Edward 688
 Grimm Vince 277
 Gulácsy Lajos 603
 Gunst Péter 280
 Gvadányi József 215
- Gy**
- Gyarmathy Sámuel 280
 Gyimesi Sándor 147
 Gyöngyösi István 103
 Győri Róbert 454
 Gyulai Pál 271, 277, 600
- H**
- H. Balázs Éva 95, 100, 229
 Hablicsek László 135
 Habsburg József *főherceg, nádor* 153, 168, 222, 245, 248, 274
 Habsburg Mária Amália *főhercegnő* 27
 Habsburg Mária Jozefa *főhercegnő, lengyel királyné* 27
 Habsburg–Lotaringiai Erzsébet Amália *főhercegnő* 567
 Habsburg–Lotaringiai Ferenc Károly *főherceg* 238
 Habsburg–Lotaringiai István *főherceg, nádor* 248, 249, 286, 288, 295, 298
 Habsburg–Lotaringiai János *főherceg* 225
 Habsburg–Lotaringiai Lajos *főherceg* 238
 Habsburg–Lotaringiai Mária Krisztina *főhercegnő* 214
 Habsburg–Lotaringiai Rudolf 648
 Habsburg–Lotaringiai Sándor Lipót *főherceg, nádor* 215, 219, 222
 Habsburg–Tescheni Albrecht *főherceg* 315, 345, 681
 Habsburg–Tescheni Károly Lajos *főherceg* 218
 Hadik András 33, 51, 71, 72
 Hadik *család* 194
 Hahner Péter 13
 Hajdu Lajos 93, 100
 Hajnal István 197
 Hajnik Imre 599, 620
 Hajnóczy József 93, 213, 214, 221
 Hajós Alfréd 607
 Hajós Zsigmond 605
 Hám János 106
 Hanák Péter 11, 615
 Hantsch, Hugo 334, 335
 Harruckern János György 157–159
 Harsányi Pál 593
 Hány Gyula 453
 Haselbeck Olga 605
 Haugwitz, Friedrich Wilhelm 70–72
 Hauszmann Alajos 602
 Haydn, Joseph 282
 Haydn, Michael 282
 Haymerle, Heinrich 341, 684
 Haynald Lajos 544, 547, 590
 Haynau, Julius 306, 307, 309, 314, 315, 317
 Heckenast Gusztáv 286
 Hefele, Melchior 281
 Hegedüs Gyula 605
 Heinke, Franz Joseph 82
 Helfgott Sámuel 607
 Hell József Károly 170, 279
 Hell Máté Kornél 170, 279
 Hell Miksa 279
 Hellenbach János Gottfried 116
 Helmecky Mihály 231
 Henszlmann Imre 593, 599
 Herbst, Eduard 332
 Herczeg Ferenc 448, 592, 602, 605

Herder, Johann Gottfried 250
 Herman Ottó 599
 Herzl, Theodor 561
 Hevenesi Gábor 280
 Hevesi Sándor 595, 602
 Hieronymi Károly 495, 617
 Hild József 281
 Hildebrandt, Johann Lucas 281
 Hillebrandt, Franz Anton 281
 Hlinka, Andrej 665, 667, 668
 Hock János 641
 Hodža, Milan 447, 668
 Hoffmann, Leopold Alois 215
 Hohenwart, Karl Sigmund 359, 368–370
 Hojč, Samuel 256, 257
 Hoke, Rudolf 317
 Hollósy Simon 603
 Hollý, Ján 256
 Hóman Bálint 599
 Hontheim, Johann Nikolaus von 83
 Horányi Elek 281
 Horea, Vasile 96
 Horvát Boldizsár 386, 389, 395, 419
 Horvát István 280
 Horváth János 103, 271
 Horváth Mihály 36, 231, 280, 303, 333, 598
 Höbling Miksa 139
 Hőgyes Endre 597
 Hubay Jenő 604
 Hunfalvy Pál 599
 Hunyadi János 208
 Hunyadi László 282
 Hurban, Jozef Miloslav 294
 Huszka Jenő 605

I

Iancu, Avram 301
 Illésházy Miklós 22, 28
 Im Hof, Ulrich 276
 Ince, XIII. 113
 Iorga, Nicolae 181
 Ipolyi Arnold 599
 Irányi Dániel 391, 399
 Irinyi János 177
 Irinyi József 285
 Istóczy Győző 403, 622
 István, I. (Szent) *magyar király* 82, 108, 304, 604
 Istvánffy Benedek 282
 Iványi Grünwald Béla 603
 Iványi Ödön 601
 Izdenczy József 73
 Izvolszkij, Alekszandr 686
 Izsó Miklós 604

J

Jacobi Viktor 605
 Jagelló Izabella 601
 Jakobey Károly 235
 Jancsó Benedek 138
 Jankó János 599
 Jászai Mari 605
 Jászi Alice 620
 Jászi Oszkár 620, 638
 Jekelfalussy József 599
 Jellačić, Josip 293, 297, 298, 300, 302, 307
 Jetter Emil 685
 Jókai Mór 440, 592, 601, 604, 605, 662
 Jósika család 194, 565
 Jósika Samu 245
 József, I. *német-római császár, magyar király* 20–22, 24, 26–28, 30, 46,
 József, II. *német-római császár, magyar király* 48, 52, 57, 58, 64, 70, 73, 74, 77, 79–82, 84–93, 95–101, 103, 106, 109, 110, 116, 117, 120–122, 131, 133, 139, 140, 142, 145, 155, 158, 162, 174, 183, 191, 194, 200, 204, 211–215, 217, 218, 230, 264, 272, 318
 Juhász Gyula 601
 Just Sándor 597
 Justh Gyula 644–646
 Justh Zsigmond 601

K

Kaas Ivor 641
 Kacsóh Pongrác 605
 Kaffka Margit 601
 Kaiserfeld, Moritz von 327, 332
 Kállay Béni 629
 Kálmán (Könyves) *magyar király* 35
 Kálmán Imre 605
 Kálmány Lajos 599
 Kálnoky, Gustav 339, 341, 629, 630, 684, 685
 Kálvin János 109
 Kandó Kálmán 514, 515, 597
 Kanizsai Dorottya (Perényi Imréné) 208
 Kann, Robert 334
 Kant, Immanuel 599
 Kaprinai István 280
 Karacs család 276
 Karacs Ferenc 207
 Karacs Teréz 207, 267
 Karády Viktor 572

Karadzić, Vuk Stefanović 258, 260
 Karinthy Frigyes 601
 Kármán József 207, 208, 272, 273, 278
 Károly Albert *bajor választófejedelem* 27, 46
 Károly, II. spanyol király 24
 Károly, III. német-római császár, magyar király 21, 22, 24–27, 28, 30, 36, 39, 41, 46, 72, 80, 84, 110, 115, 120, 180, 215
 Károlyi Alajos 683
 Károlyi Antal 162
 Károlyi Árpád 598
 Károlyi család 194, 565
 Károlyi György 274
 Károlyi Mihály 647, 648
 Károlyi Sándor hadvezér 19, 21, 36, 37, 43, 44, 45, 162
 Károlyi Sándor politikus 618, 621, 634
 Kasselik Ferenc 281
 Katalin, II. orosz cárnő 98
 Katona István 280
 Katona Lajos 599
 Katus László 531
 Katzburg, Nathaniel 561
 Kaulbach, Wilhelm von 604
 Kaunitz, Wenzel Anton 51, 57, 70–74, 82, 83, 89, 98, 99
 Kausel, Anton 531
 Kautz Gyula 101
 Kazinczy család 197
 Kazinczy Ferenc 99, 164, 196, 197, 211, 221, 270–273, 278, 323
 Kazinczy Gábor 276
 Keceli István 195
 Kelemen, XII. pápa 84
 Kelemen, XIII. pápa 82
 Kelemen, XIV. pápa 112
 Keleti Károly 441, 442, 568, 569, 578, 599
 Kelety Gusztáv 593
 Kemény család 194, 566
 Kemény Zsigmond 246, 271, 277, 305, 373, 374, 600, 661
 Kempen, Johann 314
 Keresztély Ágost 25
 Kerkapoly Károly 365, 389, 394, 397
 Kernstock Károly 603
 Kerpely Antal 597
 Kertész Mihály 605
 Khuen-Héderváry Károly 629, 636, 645, 674–677
 Király Ernő 605
 Kis János 119
 Kisfaludy Károly 276, 277, 281, 592
 Kiss Ernő 315

Kiss József 601
 Kitaibel Pál 279
 Kittenberger Kálmán 598
 Klaniczay Tibor 268
 Klapka György 302, 309, 321, 322, 327, 393
 Klauzál Gábor 288, 291
 Klimo György 84
 Knézich Károly 315
 Kocak, Arszenij 258
 Kodály Zoltán 604
 Koerber (Körber), Ernest von 351, 635
 Koháry *család* 171
 Koháry István 38
 Kollár Ádám Ferenc 51, 52, 82, 280
 Kollár, Ján 256, 257
 Kollonics László 109
 Kolmár József 592
 Kolossa Tibor 11
 Kolowrat, Franz Anton 238
 Komjáthy Jenő 600
 Komlos, John 178, 517
 Konkoly Thege Miklós 589
 Kopácsy József 106
 Koppi Károly 213
 Korányi Frigyes 441, 597
 Korányi Sándor 597
 Korda Sándor 605
 Kornfeld Zsigmond 496, 528
 Kós Károly 602
 Kosáry Domokos 69, 78, 104, 229, 264, 268, 272
 Kossuth Ferenc 618, 619, 638, 641, 642, 645
 Kossuth Lajos 13, 57, 122, 152, 221, 229, 231, 233, 238–244, 246–248, 251–254, 285–288, 291, 293–295, 300–307, 309, 321–323, 325, 327, 333, 373, 374, 379, 391–394, 407, 618, 628, 630, 641
 Koszta József 603
 Kosztolányi Dezső 601
 Kovachich Márton György 280
 Kovács Mihály 281
 Kölcsey Ferenc 109, 233, 238, 239, 271, 273, 282
 König *ezredes* 364
 König Gyula 597
 Környei Béla 605
 Körösfői-Kriesch Aladár 603
 Körösi Csoma Sándor 280
 Körösi József 599
 Kőszegi Károly 605
 Kóváry László 280, 410
 Kracker, Johann Lucas 281
 Krauss, Philipp von 467
 Kristóffy József 638, 641

Kriza János 277
 Kubinyi Ágoston 274
 Kubinyi Ferenc 277
 Kuhn, Franz 346, 362
 Kultsár István 231, 276
 Kuthy Lajos 276
 Kürschák József 597
 Küry Klára 605
 Kvaternik, Eugen 356, 359

L

Laczkovics János 221
 Láhner György 315
 Lajos, XIV. *francia király* 21, 24
 Lajta Béla 603
 Lamberg Ferenc 298
 Lánczy Leó 496
 Landerer Lajos 241, 286
 Láng Lajos 599
 Lassalle, Ferdinand 610
 Latabár Árpád, id. 605
 Latabár Endre 604
 Latour, Theodor Baillet von 300
 Laudon, Ernst Gideon von 98
 Lavotta János 282
 Lázár Gerő 380
 Lázár Vilmos 315
 Lechner Ödön 590, 602, 603
 Lehár Ferenc 605
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 262
 Leiningen-Westerburg Károly 315
 Lendvay Márton, id. 604
 Lendvay Márton, ifj. 604
 Lengyel Gábor 11
 Lenhossék József 597
 Leó, XIII. *pápa* 549, 621, 625
 Lesznai Anna 620
 Lichtenstein János 567
 Lichtenstein Lajos 567
 Lilien József 168
 Lipót, I. német-római császár, magyar király 20, 21, 24, 27, 28, 30, 31, 112, 114, 115, 143
 Lipót, II. német-római császár, magyar király 31, 69, 85, 92, 99, 109, 110, 122, 211, 214–219, 257
 Lipszky János 280
 List, Friedrich 178, 189, 244
 Liszt Ferenc 330, 588, 604
 Lóczy Lajos 598
 Lonkay Antal 320
 Lonovics József 120
 Lónyay Menyhért 330, 331, 334, 359, 362, 389, 391, 395, 396, 424, 474, 483, 554
 Lorántffy Zsuzsanna 208

Lotaringiai Ferenc *Toscana nagyhercege, német-római császár* 31, 41, 48, 51, 69, 74, 173
 Lotz Károly 603
 Lovassy László 238–240
 Lucskay, Mihail 258
 Lukács György 599
 Lukács László 644–646
 Lukács Móric 246, 277
 Luther Márton 109
 Lyka Károly 273

M

Macartney, Carlile Aylmer 451
 Madách Imre 600, 603
 Madarász Viktor 375, 593, 603
 Maddison, Angus 534, 537
 Magda Pál 142, 145, 164, 169, 280
 Magyar László 323, 598
 Magyary Zoltán 599
 Mahler, Gustav 593
 Mailáth *család* 194, 565
 Mailáth György 331
 Maior, Petru 258
 Maleczkyné Ellinger Jozefa 605
 Managetta, Georg von 28
 Maniu, Iuliu 447
 Mannheim Károly 599
 Mansfeld, Johann Ernst 52
 Mansfeld, Johann Georg 99
 Mányoki Ádám 281
 Marczali Henrik 101, 103, 598
 Márfy Ödön 603
 Mária Terézia *magyar királynő* 24, 27, 28, 31, 33, 35, 39, 41, 46–52, 57, 59, 60, 65, 68–74, 78–85, 88, 93, 97, 101, 103, 106, 107, 110, 112–114, 120, 139, 145, 155, 159, 163, 168, 171, 173, 183, 194, 212, 215, 217, 218, 226, 237, 264, 282, 604
 Markó Károly, id. 281, 593
 Márkus Emília 605
 Martinelli, Anton Erhard 281
 Martini, Karl Anton von 69, 70
 Martinovics Ignác 219, 221, 222
 Masaryk, Tomáš Garrigue 667, 668
 Matlekovits Sándor 406, 473
 Maulbertsch, Franz Anton 281
 Mayerhoffer András 281
 Mažuranić, Ivan 360, 366, 367, 672
 Mechwart András 514
 Medek Anna 605
 Mednyánszky László 603
 Méhesi József 180
 Mendelssohn, Moses 123
 Mendöl Tibor 124

Mercy, Claudius 33
 Mérey Kajetán 685
 Mészáros István 263
 Mészáros Johanna (Teleki Lászlóné) 208
 Mészáros Lázár 288, 295
 Metternich, Klemens Wenzel Lothar 57, 189, 226, 227, 238, 239, 245, 286
 Mezey Barna 19
 Mezőfi Vilmos 615
 Micu-Klein Ince (Inocentiu) 113, 258
 Micu-Klein, Samuil 258
 Migazzi Kristóf 82
 Miklós, I. orosz cár 306
 Miklós, II. orosz cár 686, 687
 Mikó Imre 386, 389, 410
 Mikoviny Sámuel 170
 Mikszáth Kálmán 600, 601, 605
 Miletic, Svetozar 665
 Milizia, Francesco 267
 Miskolczy Ambrus 149
 Mitterpacher Lajos 168
 Mocsáry Lajos 373, 374, 385, 399, 661, 663, 664
 Mocsonyi család 669
 Mollinary, Anton 364–366
 Molnár Ferenc 602
 Molnár János 616
 Montalembert, Charles de 547
 Moretti Dezső 631
 Móricz Zsigmond 601
 Munkácsy Bernát 599
 Munkácsy Mihály 603

N

Nagy Lajos 147, 181
 Nagy Mariann 11
 Nagy Sándor 603
 Nagyatádi Szabó István 617
 Nagysándor József 315
 Nagyváthy János 168, 213
 Nepomuki Szent János 108
 Newton, Isaac 262
 Ney Dávid 605
 Niczky család 194
 Niczky Kristóf 71
 Nyárády R. Károly 138

O

Obradović, Dositej 257
 Obrenović, Milan 684
 Ócsai Balogh Péter 212

Ódry Árpád 605
 Orbán Dezső 603
 Orczy Lőrinc 181
 Orlay Petrich Soma 593
 Orosz István 162

P

Paál László 603
 Paar család 189
 Paget, John 153
 Palacky, František 294
 Palárik, Ján 666, 667
 Pálffy család 194, 565
 Pálffy János 19–22, 25, 37, 48
 Pálffy Károly 98
 Pálffy Miklós 27, 37, 41, 70, 71, 81
 Palkovič, Juraj 256
 Pálmay Ilka 605
 Pálóczi Horváth Ádám 208, 282
 Pálóczi Horváth Mária 208
 Pap Dániel 601
 Pápai Páriz Ferenc 133
 Paszkevics, Ivan Fjodorovics 306, 309
 Patachich Ádám 282
 Paulay Ede 605
 Pauler Gyula 598
 Pauler Tivadar 406
 Pauli Richárd 605
 Pavlovič, Teodor 258
 Pázmány Péter 103, 109, 264
 Péchy Manó 410
 Péczeli József 266
 Pejačević, Teodor 674, 677
 Perczel Mór 302, 304, 393
 Pergen, Johann Anton 98
 Petelei István 601
 Petényi Salamon 279
 Pethe Ferenc 168
 Petőfi Sándor 248, 271, 281, 284–286, 308, 592
 Pfalz–Neuburgi Eleonóra Magdolna 21, 22
 Pikler Gyula 599, 620
 Pilgram, Franz Anton 281
 Pius, VI. pápa 89, 113
 Podmaniczky József 213
 Poeltenberg Ernő 315
 Polit-Desančić, Mihajlo 653
 Pollack Mihály 274, 281
 Popovici, Aurel C. 648
 Pór Bertalan 603
 Potocki, Alfred 368, 681
 Potter, Isaac 170
 Pray György 280
 Prielle Kornélia 604

Prileszky Pál 43
 Prinz Gyula 598
 Prodan, David 138
 Prohászka Ottokár 549, 550, 551, 579
 Prónay család 194
 Puchner Antal 300, 301
 Pufendorf, Samuel 69, 70
 Pulszky Ágost 599, 620
 Pulszky Ferenc 198, 238
 Puskás Julianna 11
 Puskás Tivadar 597
 Pyrker László 274

R

Ráday Gedeon 103
 Ráday Pál 116
 Radetzky, Joseph Wenzel 297
 Rajic, Jovan 257
 Rákóczi Ferenc, II. 19–22, 27, 37, 116, 238, 281, 644
 Rákóczi György 208
 Rákóczi József 22
 Rákosi Jenő 495
 Rákosi Szidi 605
 Rakovszky István 641
 Ramberg, Hermann 674
 Rampolla, Mariano 548
 Rát Mátyás 277
 Rațiu, Ioan 669
 Rátkai Márton 605
 Rauch, Levin 357, 358
 Redlich, Joseph 334
 Reguly Antal 280, 599
 Renier, Paolo 124
 Réti István 603
 Révai Miklós 270, 274, 277
 Révész Imre 556
 Reviczky Gyula 600
 Richter Antal Fülöp 197
 Riesz Frigyes 597
 Rippl-Rónai József 603
 Roth, Stepfan Ludwig 259, 305
 Rothschild család 496
 Rózsahegy Kálmán 605
 Rózsavölgyi Márk 282
 Röck István 176
 Rudnay Gyula 603
 Rudnay Sándor 106, 107, 112
 Rumpler, Helmut 313
 Rumy Károly György 280
 Ruzitska Ignác 282
 Ruzitska József 282
 Rüdiger, Fjodor Vasziljevics 307, 309

S

Sajnovics János 280
 Salamon Ferenc 28, 54, 598
 Salisbury, Lord (Robert Gascoyne-Cecil) 683
 Sándor Erzsébet 605
 Sándor, I. (Karadjordjević) *szerb király* 686
 Sándor, I. *orosz cár* 223
 Sarlós Béla 11
 Savoyai Eugén 20, 21, 27, 31, 37, 41, 66
 Saxlehner Emma 605
 Schäffle, Albrecht 368
 Schedel Ferenc 152
 Schedius Lajos 276
 Schlick Ignác 176
 Schlick, Franz von 301
 Schmerling, Anton 320, 325, 327, 328
 Schmittner, Franz Leopold 108
 Schönborn *család* 159, 171
 Schulek Frigyes 602
 Schulze, Max-Stephan 517, 531–534, 537
 Schvarcz Gyula 579
 Schwartzner Márton 164, 280
 Schwarzenberg, Felix 301, 314, 368
 Schwarzwölder Ádám 11
 Schweidel József 315
 Scitovszky János 106, 544
 Sebestyén Gyula 599
 Seilern, Johann Friedrich 21, 66
 Semmelweis Ignác 597
 Sennyey Pál 331, 391, 396, 399
 Seton-Watson, R.W. 664, 666
 Sigray Jakab 221
 Sigris, Franz 281
 Sík Sándor 229
 Simonyi Ernő 391
 Simor János 544, 548
 Sina György 183, 190
 Şincai, Gheorghe 258
 Sinzendorf, Philipp Ludwig 66
 Skerlec, Ivan 657, 679
 Skerlec Miklós 213
 Slavici, Ion 669
 Somló Bódog 599, 620
 Somogyi Éva 341, 361
 Sonkoly Gábor 149
 Sonnenfels, Joseph 69, 70, 270
 Spencer, Herbert 620
 Starčević, Ante 356, 672
 Starhemberg, Gundakar 66
 Steed, H. W. 664
 Stein Aurél 598
 Steinacker, Edmund 671, 672

Steindl Imre 602
 Strauss, Johann 605
 Stróbl Alajos 594, 604
 Strossmayer, Josip Juraj 356, 360, 547
 Supilo, Frano 677
 Suvalov, Pjotr 683

Sz

Szabó Aladár 556
 Szabó Ervin 620
 Szabó István 130, 617
 Szabóky Adolf 320
 Szacsvey Sándor 277, 278
 Szalay László 246, 275, 373, 590, 598, 661
 Szántó Kovács János 614
 Szapáry *család* 565
 Szapáry Gyula 622, 623–626, 674
 Szapáry Tibor 685
 Széchenyi Béla 566, 598
 Széchenyi *család* 565
 Széchenyi István 103, 167–169, 176, 177, 186, 189, 190, 194, 207, 227, 228, 230, 231, 233–236, 238, 242–244, 248, 254, 255, 274, 275, 286, 288, 324, 328, 389
 Széchenyi Ferenc 93, 213, 273, 274
 Szécsen Antal 246, 324
 Szécsi Mária 208
 Szeghy Ernő 547
 Székács József 258
 Székely Bertalan 603
 Székelyhidy Ferenc 605
 Szekfű Gyula 36, 46, 70, 85, 87, 103, 112, 130, 228, 268, 334, 547, 579, 599
 Széll Kálmán 351, 402, 406, 617, 634–636
 Szemere Bertalan 288, 303, 305, 306
 Szemere Pál 271
 Szent Antal 108
 Szent Donát 108
 Szent Flórián 108
 Szent Péter apostol 83
 Szent Vencel 368
 Szenté Zoltán 418
 Szentgyörgyi Cecília (Rozgonyi Istvánné) 208
 Szentgyörgyi Gyula 685
 Szentiványi Ferenc 93
 Szentmarjay Ferenc 221
 Szentpétery Zsigmond 604
 Szép János 267
 Szeremlei Sámuel 119
 Zsigligeti Ede 601, 604

Szilágyi Dezső 423, 552, 554, 625
 Szilágyi Erzsébet 208
 Szilágyi Sándor 101, 598
 Szilveszter, II. *pápa* 82
 Szinyei Merse Pál 603
 Szinyei József 599
 Szirmai Albert 605
 Szilágyi József 396, 398
 Szluha Ferenc 27, 28
 Szolártsik Sándor 221
 Sztáray *család* 171
 Szvatopluk *morva fejedelem* 256

T

Taaffe, Eduard 368, 403, 472, 683, 684
 Tagányi Károly 598
 Takáts Éva 207
 Tallián Dénes 685
 Tánács Mihály 248, 286
 Tango, Egisto 595
 Tavasi (Teichgraber) Lajos 152
 Teleki Ádám 298
 Teleki Blanka 267
 Teleki *család* 194, 273, 274, 566
 Teleki József 275
 Teleki László 247, 279, 304, 321, 322, 325, 327
 Teleki Sámuel *főispán, kancellár* 93, 213
 Teleki Sámuel *felfedező, afrikánista* 566, 598
 Telepy Károly 593
 Tessedik Sámuel 157, 165, 168
 Thaisz András 231
 Thallóczy Lajos 685, 688
 Than Károly 597
 Than Mór 593
 Thomasius, Christian 69
 Thorma János 603
 Thun *család* 368
 Thun, Leo 314, 319, 324, 586
 Thury Zoltán 601
 Tihanyi Lajos 603
 Timon Ákos 599, 620
 Timon Sámuel 280
 Tisza *család* 647
 Tisza István 340, 554, 619, 634, 636, 642, 644–648, 657, 664, 670, 674, 678–680, 687, 688
 Tisza Kálmán 325, 340, 350, 351, 355, 366, 391, 398, 399, 402–408, 418, 422, 470, 472, 554, 608, 609, 622, 623, 634, 649, 662, 663, 667, 680, 682, 684
 Toldy Ferenc 152, 275

Tolnai Lajos 600
 Tolsztoj, Lev 664
 Tomić, Jaša 665
 Tompa Mihály 600
 Torkos András 119
 Tornyai János 603
 Tóth Árpád 601
 Tóth István 641
 Tóth István György 261
 Tóth Tibor 167
 Tököli Szidva 258
 Tömörkény István 602
 Török *család* 194
 Török Ignác 315
 Török János 169, 320, 377
 Török Lajos 213
 Trautson, Leopold Donat 20, 66
 Trefort Ágoston 246, 275, 277, 391,
 406, 480, 481, 586, 624, 625
 Trócsányi Zsolt 137, 138
 Trumbić, Ante 677
 Türr István 393

U-Ü

Ugron Gábor 617
 Újházi Ede 605
 Ullmann Móric 187, 190
 Ullmann-Szitányi *család* 203
 Ürményi József 263

V

Vajda János 600
 Vakanović, Antun 359
 Valero *család* 175, 177
 Vállas Antal 275
 Vámbéry Ármin 598, 599
 van Swieten, Gerard 70, 81

Varga János 11, 162, 199, 243
 Vargha Gyula 473
 Várkonyi István 611, 614, 615
 Varsányi Irén 605
 Vásárhelyi Pál 280
 Vaszary János 603
 Vaszary Kolos 544, 625, 628
 Vay Ábrahám 274
 Vay József 213
 Vay Miklós 177
 Vázsonyi Vilmos 616, 617
 Vécsey Károly 315
 Vedres István 280
 Vedres Márk 604
 Veres Pálné Beniczky Hermin 586
 Verseghy Ferenc 221
 Vetter Antal 301, 302, 307
 Viale-Prelá, Michele 110
 Vikár Béla 604
 Vilmos, I. *német császár* 369
 Vitkovics Mihály 276
 Vörös Antal 11
 Vörös Károly 11, 228, 229
 Vörösmarty Mihály 231, 233, 271, 273
 Vukovics Sebő 209, 291

W

Waizner, Ernst 531
 Wallaszky Pál 281
 Walter, Friedrich 317
 Wandruszka, Adam 73
 Wartha Vince 597
 Wekerle Sándor 355, 406, 623, 626–
 630, 642, 644, 664
 Welden, Ludwig 302
 Wellmann Imre 130
 Wenckheim Béla 209, 399, 422
 Werbőczy István 88, 192, 212
 Wesselényi *család* 194, 566

Wesselényi Miklós 234, 236, 238–
 240, 251, 253
 Weszprémi István 281
 Windisch-Grätz, Alfred Candidus
 294, 297, 300–302, 311
 Wittwer, Martin 281
 Wolff, Christian 69, 70
 Wölfflin, Heinrich 268
 Wratislaw, Johann Wenzel 20, 22,
 66

X

Xantus János 598
 Xavéri Szent Ferenc 108

Y

Ybl Miklós 281, 593, 602

Z

Zala György 604
 Zemplén Győző 597
 Zichy Aladár 641
 Zichy *család* 194, 565
 Zichy Jenő 474, 641
 Zichy Mihály 603
 Zichy Nándor 423, 549, 616, 622
 Zinzendorf, Karl 70, 87, 95, 97
 Zipernowsky Károly 514, 597
 Zitterbach Mátyás 281
 Zrínyi Ilona 208
 Zrínyi Miklós költő, hadvezér 103,
 211
 Zrumezky Dezső 602

TARTOMÁNYOK, TÖRTÉNELMI ÉS GAZDASÁGI RÉGIÓK, KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK ÉS TELEPÜLÉSEK EGYESÍTETT MUTATÓJA

- A**
- Abauj vármegye 237
Agyagfalva 300
Alföld (Nagyalföld) 75, 127–129,
131, 138, 147, 151, 153, 155–158,
163, 165, 187, 189, 394, 452, 457,
459, 460, 488, 503, 507, 516, 575,
576, 577, 615, 631, 642
Alsó-Ausztria 174, 175, 462
Alsó-Fehér vármegye 96
Alsóvereecke 21
Arad 115, 302, 306, 307, 315, 457,
522, 556, 648, 670
Arad vármegye 33, 142
Aranyszék 206
Árva vármegye 115, 172, 318, 576
- B**
- Bábolna 79, 164
Bács vármegye 75, 115, 181
Bácska 33, 79, 127, 138, 139, 142,
161, 184, 200, 301, 307, 576, 653,
654, 666, 668
Baja 148, 528
Balázsfalva 113, 259, 292, 543, 670
Balmazújváros 617
Bánság lásd Temesi Bánság
Baranya vármegye 137–139, 562, 666
Barcelona 22, 27
Bars vármegye 115, 136
Bártfa 152
Battonya 614
Bécs 21, 22, 25, 27, 28, 39, 40, 42,
64–66, 70, 75, 78, 79, 81, 82, 88,
89, 91, 96, 104, 109, 115, 170, 182,
184, 185, 186, 189, 190, 194, 196,
214, 221, 225, 229, 231, 257, 258,
259, 263, 268, 269, 272, 277–279,
282, 285, 286, 296–298, 300, 320,
327, 328, 330, 331, 337, 338, 349,
355, 359, 361, 365, 368, 369, 397,
414, 460, 462, 476, 478, 484, 491,
493, 495, 496, 514, 561, 565, 590,
598, 604, 605, 629, 640, 648, 670,
680, 683
Bécsújhely 72, 190, 603
Békés vármegye 75, 127, 130, 142,
157, 159, 161, 318, 614
Békéscsaba 204, 452, 614, 617
Belgrád 27, 31, 98, 489, 665, 679
Belovár 364
Bereg vármegye 138, 142, 159
Berlin 51, 397, 402, 460, 671, 672,
680, 683
Beszterce 149
Besztercebánya 84, 110, 152, 170
Bihar vármegye 142, 196, 209, 647
Bologna 88
Borsod vármegye 186, 191
Borsodnádasd 513, 522
Bosznia(-Hercegovina) 31, 84, 179,
339, 366, 402, 430, 498, 665, 672,
676–678, 682–684, 686, 687
Brassó 146, 149, 151, 178, 179, 181,
183, 187, 259, 282, 516, 519, 670,
671
Breszt 112
Buccari 180, 358
Buchlau 686
Buda 63, 81, 91, 93, 98, 108, 115,
118,m 138, 139, 146–148, 151,
152, 171, 180, 189, 190, 203, 210,
211, 215, 219, 221, 232, 237, 258,
264, 275, 277, 278, 286, 302, 330,
342, 390, 417, 460, 462–464, 503,
514, 603, 604
Budapest 337, 338, 355, 357, 369,
376, 394, 396, 402, 417, 444, 449,
455, 459, 460–464, 468, 469, 470,
471, 473, 476–478, 481–484, 486,
487, 491, 494–497, 503, 510–514,
516, 518, 519, 522, 524, 528–530,
532, 541, 542, 550–553, 556–558,
560, 561, 563, 564, 566, 567, 568,
577, 578, 582, 586, 588, 590, 592,
593, 595–598, 600, 602, 604, 605,
607, 608, 611, 612, 630, 632, 640,
643–645, 653, 658, 666, 668, 670,
682, 683, 685
Bukarest 285, 489, 669, 670
Bukovina 31, 33, 131, 139, 297, 335,
498, 531, 536, 584, 684
- C–Cs**
- Custozza 297
Csanád vármegye 75, 127, 161, 318,
614
Csány 503
Csehország 21, 46, 51, 96, 174, 177,
300, 332, 368, 369, 665, 686
Csernova 664, 665
Csík vármegye 576
Csíkszék 206
Csongrád vármegye 75, 124, 127,
130, 161, 162, 614
- D**
- Dalmácia 223, 297, 335, 356, 358,
531, 536, 584, 676–678,
Debrecen 67, 146–148, 155, 171,
173, 177, 182, 184, 189, 190, 263,
279, 301, 303, 452, 457, 516, 522,
551, 552, 556, 586, 592
Délvidék 189, 203, 258, 295, 304,
307, 448, 672
Dés 63
Dévény 211
Dézs 196
Diósgyőr 513, 522
Djakovó 356
Dobruzsza 139
Drezda 325
Dunántúl 37, 75, 76, 110, 115, 125–
127, 128, 129, 131, 136–138, 147,
152, 155, 158, 159, 161, 164, 173,

191, 192, 194, 150, 170, 298, 300,
395, 437, 442, 444, 453, 455, 457,
459, 460, 462, 499, 507, 516, 522,
552, 553, 562, 565, 575, 577, 584,
612, 614, 615, 617, 653, 654, 666

E

Eger 91, 266, 273
Eperjes 67, 114, 263, 301
Erdély 15, 19, 21, 22, 27, 29, 31,
33, 39–41, 51, 60–67, 76, 77, 79,
91–93, 95, 96, 98, 107, 110, 112,
115, 124, 127, 130–133, 136–138,
140, 142, 143, 146, 149, 151, 154,
156, 158, 159, 161–165, 169, 171,
175, 178–184, 191, 194, 195, 199,
205–207, 211, 217, 231, 237, 238,
245, 247–249, 255, 256, 258, 259,
261, 263, 264, 266, 273, 278, 280,
281, 282, 290, 292, 293, 295, 300–
302, 305–307, 315, 319, 320, 325,
327, 328, 360, 384, 391, 392, 408,
410–412, 417, 422, 437, 442–444,
447, 455, 457, 459, 460, 499, 502,
505–507, 512, 516, 518, 519, 522,
539–541, 548, 551–554, 559, 562,
565, 574–576, 584, 586, 591, 602,
628, 630, 632, 650, 652, 654–656,
658–660, 663, 664, 669–672, 676,
687
Erzsébetváros 63, 183
Eszék 84
Esztergom 107, 292, 320, 325, 544,
550
Eszterháza 282

F

Felföld 37, 115, 127, 131, 137, 147,
152, 155, 161, 163, 172, 173, 182,
194, 437, 455, 462, 480, 507, 541,
565, 632, 666
Felsőbánya 171
Felvidék 76, 110, 120, 133, 136, 140,
147, 148, 156, 164, 169, 171, 177,
182, 256, 391, 442, 452, 455, 459,
460, 475, 502, 512, 516, 519, 522,
562, 575, 576, 577, 650, 652, 654,
655, 660, 663, 666, 667
Fiume 15, 27, 33, 133, 175, 177, 180,
184, 189, 190, 223, 315, 335, 356,
358, 438, 443, 444, 454, 474, 493,
494, 513, 518, 588, 640, 676, 677
Fogaras 62, 66, 113
Frankfurt 182, 215, 297

G–Gy

Gács 174, 175, 177
Galícia 31, 79, 120, 131, 134, 139,
247, 297, 301, 332, 335, 367, 369,
462, 498, 518, 531, 536, 541, 561,
584, 684
Garam vidék 169, 522
Genova 323
Gödöllő 167, 301, 302, 345, 603
Gömör *vármegye* 136, 137, 145,
176, 237, 654
Győr 51, 78, 138, 184, 189, 190, 225,
266, 455, 488, 491, 522, 528
Győr *vármegye* 158
Gyulafehérvár 63, 107, 112, 113,
273, 543

H

Hainfeld 611
Hajdúböszörmény 128
Hajdúkerület 62
Hamburg 460
Hanság 129
Háromszék 182, 206, 300
Hatvan 302
Havasalföld 163, 506
Herend 177
Hernád völgye 142, 522
Heves *vármegye* 392, 503
Hódmezővásárhely 457, 614
Hont *vármegye* 136, 137
Horvátország 33, 35, 39, 40, 48, 60,
64, 67, 81, 84, 93, 110, 113, 115,
118, 130, 131, 136, 137, 143, 146,
159, 162, 165, 175, 176, 178, 180,
184, 187, 191, 199, 217, 223, 244,
254, 259, 261, 263, 266, 282, 293–
295, 297, 302, 304, 315, 325, 327,
328, 346, 356–362, 365, 367, 371,
402, 403, 413, 417, 419, 431, 432,
439, 443, 444, 446, 452, 454, 457,
465, 482, 498, 499, 501–503, 507,
512, 519, 525, 531, 533, 535, 536,
539, 543, 556, 558, 562, 564, 565,
574, 575, 577, 581, 583, 584, 613,
643, 649, 651, 660, 665, 672–674,
676–679, 687
Hunyad *vármegye* 96, 522

I

Illyria 223
Innsbruck 297
Ischl (Bad Ischl) 369, 638

Isztria 223, 335, 584, 676, 678, 684
Ivanics (Ivanić)

J

Jászkun kerület 62

K

Kalocsa 273, 503, 590
Kápolna 301, 302
Karánsebes 556, 664
Karintia 24, 35, 71, 223
Karlóca 20, 31, 114, 115, 143, 292,
326, 378, 556
Károlyváros 62, 115, 184, 187, 189,
217
Kassa 39, 110, 148, 165, 211, 266,
266, 278, 301, 315, 596, 644
Katonai Határőrvidék 15, 33, 51, 63,
65, 131, 133, 137, 138, 143, 159,
162, 191, 202, 223, 259, 261, 295,
297, 302, 315, 356–358, 360–367,
388, 403, 413, 417, 443, 562, 651,
665, 672, 674
Kehida 247, 328
Késmárk 152, 263
Keszthely 168, 273
Kikinda 138, 202
Királyföld 205, 206, 417, 671
Királyhágó 305
Kisalföld 162, 173, 457, 460, 487,
499, 507, 522, 575–577, 654
Kishegyes 307
Kolozsvár 63, 146, 149, 189, 195,
196, 232, 263, 266, 275, 292, 300,
457, 516, 522, 552, 586, 588, 596,
604, 605, 670
Komárom 51, 138, 302, 309, 321
Konstantinápoly 304, 402, 682, 686
Königgrätz 329, 345
Kőrös *vármegye* 33, 35, 113, 365
Kőszeg 67, 605
Kővár 33
Közép-Szolnok *vármegye* 33
Krajna 24, 35, 223, 531
Krassó *vármegye* 33
Krassó-Szörény *vármegye* 171, 314,
522, 654
Kraszna *vármegye* 33
Kremsier 296, 302
Kufstein 221
Külső-Szolnok *vármegye* 191
Kütahya 304, 321, 322

- L**
- Lika vidék 364
Lipcse 235, 236
Liptó vármegye 115, 137, 451, 667
Liptószentmiklós 292
Ljubljana 679
London 153, 297, 321, 324, 387, 397, 460, 462, 478, 532, 685
Losonc 306
Lőcse 152, 263
Lugos 543, 670
- M**
- Madéfalva 33
Magyaróvár 168, 522, 586, 590
Majk 175
Máramaros vármegye 33, 191, 671
Marosvásárhely 67, 149, 196, 263, 273, 422
Marosszék 206
Mezőhegyes 79, 164
Mezőkövesd 59, 129
Milánó 31, 285, 288, 297, 323
Minneapolis 510
Miskolc 59, 148, 267, 306, 455, 457, 541, 552, 558
Moldva 33, 163
Montenegró 682, 683, 687
Morvaország 46, 120, 301, 368, 462, 512
Moson vármegye 158, 248, 576
Moszkva 460
Munkács 84, 112, 541
Muraköz 315, 325, 356, 676
München 268
- N**
- Nagyabony 437
Nagybánya 171, 603
Nagycsűr 307
Nagydisznód 172, 178, 519
Nagyenyed 63, 263, 552
Nagykanizsa 148
Nagykároly 45
Nagykőrös 503
Nagy-Küküllő vármegye 444
Nagysalló 302
Nagyszeben 63, 67, 114, 115, 146, 149, 172, 178, 187, 263, 278, 282, 301, 457, 519, 556, 655, 669, 670
Nagyszombat 67, 81, 93, 107, 264, 266
- Nagyvárad 67, 84, 113, 148, 189, 266, 282, 315, 457, 522, 541, 543, 558, 592, 609
Nápoly 31, 72, 248, 285
Nógrád vármegye 136, 137, 212, 451
Nyíregyháza
Nyitra
Nyitra vármegye 75, 115, 142, 272
- O–Ó–Ő**
- Óbuda 120, 174–176, 236, 417, 449, 460, 462
Odessza 164, 189
Ogulin 359, 364
Olmütz 300, 302, 306, 371
Olténia 31
Ormánság 136, 437
Orosháza 614
Orsova 179
Osztrák-Németalföld (Belgium) 27, 31, 66, 98, 131, 169, 214, 223, 230, 478, 500, 547, 688
Ózd 513
Ozora 300
Őrség 136
- P**
- Pákozd 298
Pakrác 115
Palermo 248, 285
Paliczfürdő 622
Pápa 552
Párizs 194, 211, 228, 230, 248, 285, 297, 304, 321, 322, 387, 460, 513, 603, 610
Partium 31, 33, 51, 62, 65, 205, 237, 443, 455
Pécs 84, 109, 148, 266, 273, 282, 455, 512, 522, 586, 596, 602, 603
Pest 38, 58, 67, 91, 93, 115, 118, 121, 135, 136, 138, 139, 142, 146–148, 151, 153, 162, 164, 171, 172, 175, 177, 179, 181, 182, 184–187, 189, 190, 203, 231, 232, 237, 240, 247, 248, 258, 259, 264, 267, 272, 275–278, 285–288, 295, 298, 301, 302, 314, 315, 323, 328, 356, 357, 417, 460, 462, 463, 503, 556, 559, 604, 665, 666
Pest vármegye 58, 132, 136, 162, 186, 248, 276, 286, 302, 462
Pest-Buda 147, 148, 151, 236, 258, 276, 285, 289, 301, 306, 315, 610, 633
- Pétervárad 309
Pitvaros 129
Portoré 180
Pozsarevác 31, 39, 171, 183
Pozsega vármegye 33, 35, 137, 217, 259
Pozsony 27, 28, 36, 39, 43, 48, 49, 52, 63, 65, 67, 75, 91, 112, 115, 116, 119, 146–148, 171, 175, 181, 182, 190, 191, 194, 215, 217, 223, 231, 238, 239, 248, 249, 256, 259, 263, 266, 273, 277, 278, 280, 281, 282, 285, 286, 288, 298, 302, 315, 455, 457, 522, 561, 586, 592, 596, 604, 613
Pozsony vármegye 75, 115, 191
Prága 21, 46, 294, 297, 368, 370, 640, 667, 668, 680
- R**
- Raguza 108
Rastatt 31
Reichenbach 215
Resicabánya 489
Rodostó 22
Róma 52, 82, 83, 88, 89, 91, 107, 110, 112, 120, 258, 268, 285, 547, 625
Ruszt 147
- S**
- Sajkás (Csajkás) kerület 33
Salgótarján 513, 522
San Stefano 682, 683
Sárköz 136
Sáros vármegye 114, 172, 237, 663
Sárospatak 263
Sárvíz 129
Schwechat 300
Segesvár 307
Selmecbánya 146, 152, 170, 266
Skutari 687
Solferino 322
Somogy vármegye 132, 167, 186, 262
Sopron 147, 148, 177, 190, 263, 281, 315, 596
Sopron vármegye 75, 115, 130, 158, 161
Spielberg 221
Stájerország 24, 35, 151, 301, 332
Sumla 321

Sz

Szabadka 146, 217, 420, 452, 457, 459, 619
 Szabolcs vármegye 191, 614
 Szakolca 668
 Szaloniki 489
 Szamosújvár 63, 183, 543
 Szarajevó 489, 687–689
 Szardínia 31, 72
 Szarvas 168
 Szatmár vármegye 19, 21, 139, 142, 191, 236, 238, 241, 243, 663
 Szatmárnémeti 457, 541
 Szeged 146, 148, 291, 305, 306, 307, 326, 381, 423, 452, 453, 457, 459, 487, 503, 522, 528, 586, 614
 Szegvár 615
 Székelyföld 154, 300, 412, 475
 Székesfehérvár 84, 110, 455, 475, 592
 Szempcz 266
 Szentendre 138
 Szentpétervár 460, 462
 Szepes vármegye 33, 60, 84, 110, 115, 145, 152, 172, 202, 237, 417, 654, 660
 Szepesség 127, 152, 301
 Széphalom 165
 Szerém vármegye 33, 35, 84, 93, 213, 259, 507
 Szerémség 27, 31, 115, 307
 Szilázia 46, 51, 70, 72, 77, 368, 369, 512
 Sziszek 184, 187, 189, 362, 364, 366
 Szlavónia 33, 35, 51, 131, 180, 184, 300, 356, 358, 674, 676
 Szombathely 84, 110, 455
 Szóreg 307

T

Tápióbicske 302
 Tata 171
 Temes vármegye 33, 209

Temesi Bánság (Bánság, Bánát) 15, 27, 33, 65, 73, 76, 79, 128, 129, 136, 137, 139, 142, 145, 161, 163, 184, 189, 201, 257, 301, 305, 312, 315, 360, 365, 437, 512, 522, 651, 654, 660, 669
 Temesköz 31, 33, 40, 138, 139, 200
 Temesvár 115, 184, 217, 257, 302, 307, 309, 457, 522, 528, 670, 672
 Tengermellék 60, 146
 Tirol 71, 79, 223, 684
 Tiszaeszlár 403
 Tiszántúl 132, 133, 165, 184, 391, 442, 488, 540, 615, 617
 Tolna vármegye 92, 136, 138, 139, 300
 Torda 63
 Torontál vármegye 33, 137
 Töröcsvár 519
 Trencsén vármegye 75, 115
 Trieszt 70, 187, 189, 223, 488, 494, 684
 Túrmező (Turopolje) 199, 260
 Turóc vármegye 75, 115, 137, 318
 Túrócszentmárton 326, 378, 655, 666, 667

U–Ú

Udvarhely szék 206
 Ugocsa vármegye 142
 Újbánya 170
 Újvidék 51, 148, 184, 263, 376, 662, 664, 665
 Ungvár 112, 541
 Utrecht 37

V

Vác 138, 190, 282, 301, 302, 306
 Vajdahunyad 513
 Vajdaság 292, 302, 304, 312, 315, 325, 419

Varasd 260
 Varasd vármegye 33, 35, 137, 364
 Vas vármegye 115, 130, 161, 261, 452
 Vecsés 503
 Velence 223, 285, 288, 323, 329
 Verőce vármegye 33, 35, 93, 259, 507
 Versec 115, 457
 Veszprém 148, 552
 Veszprém vármegye 191
 Vidin 309, 321
 Villafranca 323
 Vorarlberg 223
 Vöslau 355

Z

Zágráb 35, 39, 67, 91, 260, 266, 293, 357, 360, 365, 366, 402, 454, 455, 457, 586, 674, 677–679
 Zágráb vármegye 33, 35, 137, 199, 674
 Zaránd vármegye 33
 Zemlén vármegye 114, 162, 237
 Zengg 180, 362, 364
 Zimony 179, 184, 187, 366
 Zólyom vármegye 115, 161, 654, 667
 Zólyombrezó 513
 Zombor 51, 148
 Zürich 323
 Zsakaróc 513

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Nyomdai előkészítés: Erőss Zsolt

www.kronoszkiado.hu